

URZĄD STATYSTYCZNY W OLSZTYNIE

Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2013 r. w województwie warmińsko-mazurskim

OLSZTYN 2014

OPRACOWANIE PUBLIKACJI

Zespół pracowników Ośrodka Badań Rolnictwa
Urzędu Statystycznego w Olsztynie

REDAKCJA MERYTORYCZNA

Jacek Grzelak

PRACE EDYTORSKIE I PRZELICZENIOWE

Joanna Balcerzak-Kalata, Alina Dejneka, Małgorzata Miłaszewska,
Iwona Tomczyk, Elżbieta Struczewska

OPRACOWANIE GRAFICZNE I SKŁAD KOMPUTEROWY

Aleksandra Kłosińska, Magdalena Lipińska, Iwona Tomczyk

**Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego
prosimy o podanie źródła**

ISBN-978-83-63285-25-8

PRZEDMOWA

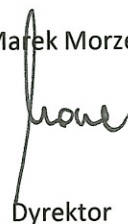
Urząd Statystyczny w Olsztynie przekazuje Państwu publikację przedstawiającą wyniki badania struktury gospodarstw rolnych, które zostało przeprowadzone w dniach 1 czerwca – 8 lipca 2013 r. Było kolejnym badaniem zrealizowanym tylko na formularzu elektronicznym oraz wykorzystującym w szerokim zakresie źródła administracyjne.

Opracowanie stanowi kontynuację publikacji *Charakterystyka gospodarstw rolnych* wydanych po Powszechnych Spisach Rolnych w 2002 i 2010 r. oraz po reprezentacyjnych badaniach struktury gospodarstw rolnych w 2005 i 2007 r., i tak jak poprzednie publikacje prezentuje grupowanie oraz charakterystykę gospodarstw rolnych według różnorodnych kryteriów.

Publikacja zawiera uwagi metodyczne, część analityczną i tabelaryczną prezentującą informacje zebrane w badaniu. W uwagach metodycznych opisano podstawowe zasady, definicje i pojęcia obowiązujące w badaniu oraz schematy losowania próby. W części analitycznej przedstawiono charakterystykę gospodarstw rolnych użytkowników mających siedzibę na terenie województwa warmińsko-mazurskiego według różnych kryteriów. Podstawowe dane pokazano na tle wyników ogólnopolskich. W części tabelarycznej zaprezentowano szeroki zakres danych zebranych we wszystkich działach formularza. Dane przedstawiono według grup obszarowych użytków rolnych.

Przekazując Państwu niniejszą publikację, wyrażam nadzieję, iż stanie się przydatnym źródłem wiedzy o rolnictwie w województwie warmińsko-mazurskim.

Marek Morze

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Olsztynie

Olsztyn, wrzesień 2014 r.

SPIS TREŚCI

	Str.
PRZEDMOWA	3
UWAGI METODYCZNE	7
Wprowadzenie	7
Ważniejsze pojęcia, definicje i zasady spisywania	8
Typologia gospodarstw rolnych	19
Schemat losowania próby	22
Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych	28
UWAGI ANALITYCZNE	29
Gospodarstwa rolne	29
Użytkowanie gruntów	34
Zasiewy na gruntach ornych	37
Ogrody przydomowe, trwałe użytki zielone, uprawy trwałe	46
Zwierzęta gospodarskie	49
Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze	59
Zużycie nawozów	62
Pracujący w gospodarstwach rolnych	65
Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	70
Typologia gospodarstw rolnych	72
TABLICE	
Charakterystyka gospodarstw rolnych według form własności	29
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych	34
Zasiewy na gruntach ornych	37
Zwierzęta gospodarskie	49
Wyposażenie gospodarstw w wybrane maszyny	61
Pracujący w swoim gospodarstwie rolnym	69
WYKRESY	
Struktura gospodarstw rolnych i powierzchni użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	30
Struktura gospodarstw rolnych według prowadzonej działalności i grup obszarowych użytków rolnych	31
Struktura gospodarstw rolnych według poziomu wykształcenia rolniczego osoby kierującej	32
Udział osób kierujących z wykształceniem rolniczym w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	33
Struktura gospodarstw rolnych według okresu prowadzenia przez osobę kierującą gospodarstwa	33
Struktura użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według form własności	35

	Str.
Struktura powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej według ich rodzaju	35
Struktura powierzchni zasiewów według grup ziemiopłodów	38
Struktura gospodarstw i powierzchni zbóż według skali uprawy	39
Struktura gatunkowa powierzchni zbóż	40
Struktura gospodarstw i powierzchni ziemniaków według skali uprawy	41
Struktura gospodarstw i powierzchni rzepaku i rzepiku według skali uprawy	42
Struktura gospodarstw i powierzchni warzyw gruntowych według skali uprawy	44
Struktura gospodarstw i powierzchni truskawek i poziomek według skali uprawy	45
Struktura powierzchni upraw w ogrodach przydomowych	46
Struktura powierzchni upraw w sadach	48
Struktura gospodarstw i powierzchni sadów według skali uprawy	48
Struktura gospodarstw i pogłowania bydła według skali chowu	50
Struktura stada bydła	50
Struktura gospodarstw i pogłowania krów według skali chowu	51
Struktura gospodarstw i pogłowania świń według skali chowu	52
Struktura stada świń	53
Struktura gospodarstw i pogłowania loch według skali chowu	53
Struktura gospodarstw i pogłowania koni według skali chowu	55
Struktura gatunkowa pogłowania drobiu	56
Struktura gospodarstw i pogłowania kur niosek według skali chowu	56
Struktura gospodarstw i pogłowania brojlerów kurzych według skali chowu	57
Struktura gospodarstw i pogłowania indyków według skali chowu	58
Struktura gospodarstw i ciągników według grup obszarowych użytków rolnych	59
Udział gospodarstw posiadających ciągniki w ogólnej liczbie gospodarstw według grup obszarowych użytków rolnych	60
Struktura ciągników rolniczych według mocy	60
Udział gospodarstw stosujących nawozy w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających użytki rolne w dobrej kulturze	62
Struktura zużytych nawozów mineralnych (czysty składnik)	63
Zużycie nawozów mineralnych w kilogramach NPK na hektar użytków rolnych w dobrej kulturze według grup obszarowych użytków rolnych	63
Struktura nakładów pracy w AWU na prowadzenie działalności rolniczej według grup obszarowych użytków rolnych	66
Struktura członków rodziny użytkownika pracujących w gospodarstwach rolnych według grup wieku	67
Członkowie rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego pracujący w gospodarstwie według grup obszarowych użytków rolnych	68
Przeciętna liczba AWU przypadająca na pracującego członka rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego według grup obszarowych użytków rolnych	68

	Str.
Wskaźnik zatrudnienia rodzinnej siły roboczej w gospodarstwach indywidualnych w przeliczeniu na gospodarstwo według grup obszarowych użytków rolnych	69
Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według źródeł pochodzenia ponad 50% dochodów	70
Gospodarstwa indywidualne, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z działalności rolniczej według grup obszarowych użytków rolnych	71
Struktura gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej	72
Struktura gospodarstw rolnych według typu rolniczego	73

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska (–)	zjawisko nie wystąpiło
Zero (0)	zjawisko istniało, w wielkości mniejszej od 0,5
„w tym”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy

OBJAŚNIENIA STOSOWANYCH SKRÓTÓW

ha	hektar	tys.	tysiąc
kW	kilowat	mln	milion
r.	rok	pkt proc.	punkt procentowy
szt.	sztuka	UR	użytek rolny
kg	kilogram	AWU	roczna jednostka pracy

UWAGI METODYCZNE

WPROWADZENIE

Niniejszą publikację opracowano na podstawie wyników badania struktury gospodarstw rolnych (formularz R-SGR), które przeprowadzono w dniach 1 czerwca - 8 lipca 2013 roku.

Badanie zostało przeprowadzone na potrzeby Unii Europejskiej i krajowe, a jego podstawę prawną stanowiły:

1. rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie badań struktury gospodarstw rolnych i badania metod produkcji rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 571/88 (Dz. U. UE nr L 321 z dnia 1 grudnia 2008 r.);
2. ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 2012 r., poz. 591);
3. załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 9 listopada 2012 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2013 (Dz. U. z 2012 r., poz. 1391).

Dniem referencyjnym badania był 1 czerwca 2013 roku. Należy jednak zaznaczyć, że część danych (działalność inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem rolnym i udział przychodów z tej działalności w ogólnej sprzedaży gospodarstwa rolnego, przeznaczenie końcowej produkcji rolniczej, struktura dochodów gospodarstwa domowego, stała aktywność ekonomiczna, zużycie nawozów) dotyczyła okresu 12 miesięcy kończącego się w dniu referencyjnym badania, czyli okresu od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Badaniem objęto wszystkie gospodarstwa rolne osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej oraz wylosowaną próbę gospodarstw indywidualnych.

Uwaga

W związku z wprowadzaniem od 2010 r. stopniowych zmian w metodologii badań rolniczych, mających na celu dostosowanie do standardów unijnych oraz uwzględnienie przemian dokonujących się w polskim rolnictwie, a także szersze wykorzystanie źródeł administracyjnych **definicja gospodarstwa rolnego uległa zmianie**. Zgodnie z obowiązującą definicją w badaniu struktury gospodarstw rolnych 2013 nie ujęto posiadaczy użytków rolnych nieprowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy użytków rolnych o powierzchni poniżej 1 ha prowadzących działalność rolniczą o małej skali.

W związku z powyższym, prezentowane w niniejszym opracowaniu dane dla 2013 roku, dotyczące gospodarstw rolnych ogółem oraz gospodarstw rolnych o powierzchni do 1 ha użytków

rolnych włącznie, nie są porównywalne z informacjami dla lat 2002, 2005, 2007 i 2010 zawartymi w poprzednich edycjach publikacji.

Dane dla gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych są porównywalne z danymi prezentowanymi w poprzednich edycjach publikacji (dla gospodarstw prowadzących działalność rolniczą).

WAŻNIEJSZE POJĘCIA, DEFINICJE I ZASADY SPISYWANIA

Gospodarstwo rolne to jednostka wyodrębniona pod względem technicznym i ekonomicznym, posiadająca odrębne kierownictwo (użytkownik lub zarządzający) i prowadząca działalność rolniczą.

Gospodarstwo rolne osoby fizycznej (gospodarstwo indywidualne) to gospodarstwo użytkowane przez osobę fizyczną o powierzchni 1 ha i więcej użytków rolnych (UR) lub gospodarstwo poniżej 1 ha UR (w tym nieposiadające użytków rolnych), jeżeli spełnia co najmniej jeden z poniższych progów:

- 0,5 ha dla: plantacji drzew owocowych, plantacji krzewów owocowych, warzyw gruntowych, truskawek gruntowych, chmielu,
- 0,3 ha szkótek sadowniczych i ozdobnych,
- 0,1 ha dla: warzyw pod osłonami, truskawek pod osłonami, kwiatów i roślin ozdobnych pod osłonami, tytoniu,
- 25 m² grzybów jadalnych,
- 10 sztuk bydła ogółem,
- 5 sztuk krów,
- 50 sztuk świń ogółem,
- 10 sztuk loch,
- 20 sztuk dla: owiec ogółem, kóz ogółem,
- 100 sztuk drobiu ogółem,
- 5 sztuk koni ogółem,
- 50 sztuk samic królików,
- 5 sztuk samic pozostałych zwierząt futerkowych,
- 10 sztuk dzikich zwierząt (np. dziki, sarny, danielę) utrzymywanych w gospodarstwie dla produkcji mięsa,
- 20 pni pszczelich

lub niezależnie od ww. progów jest gospodarstwem ekologicznym.

Gospodarstwo rolne osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to gospodarstwo rolne prowadzone przez osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której podstawowa działalność jest zaliczana według Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007 do sekcji A, dział 01, grupy: 01.1 – uprawy rolne inne niż wieloletnie, 01.2 – uprawy roślin wieloletnich, 01.3 – rozmnażanie roślin, 01.4 – chów i hodowla zwierząt, 01.5 – uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana), 01.6, klasa 01.61 – działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną (utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska), a także niezależnie od zaklasyfikowania działalności podstawowej, gdy w gruntach użytkowanych przez jednostkę powierzchnia użytków rolnych wynosi 1 ha i więcej lub prowadzony jest chów/hodowla zwierząt gospodarskich.

Za **użytkownika gospodarstwa rolnego** uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, faktycznie użytkującą gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

Za **osobę kierującą gospodarstwem rolnym** uważa się pełnoletnią osobę fizyczną upoważnioną przez właściciela/użytkownika gospodarstwa rolnego do podejmowania decyzji bezpośrednio związanych z procesami produkcyjnymi, nadzorowania ich lub wykonywania. Kierujący jest na ogół tą samą osobą co użytkownik.

Siedziba użytkownika gospodarstwa indywidualnego to adres zamieszkania (który nie musi być jednocześnie adresem zameldowania) użytkownika.

Za **siedzibę gospodarstwa rolnego osoby fizycznej** uważa się siedlisko gospodarstwa (budynek mieszkalny oraz budynki gospodarcze i urządzenia służące do produkcji rolniczej), a w przypadku braku budynków, największą część gospodarstwa rolnego.

Siedziba gospodarstwa rolnego osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to siedziba jednostki lokalnej prowadzącej działalność rolniczą (jest to jednocześnie **siedziba użytkownika**).

Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym również uprawę grzybów), warzywnictwo i ogrodnictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych oraz chów i hodowlę zwierząt gospodarskich, tj. bydła, owiec, kóz, koni, świń, drobiu, królików, pozostałych zwierząt futerkowych, dzikich zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie dla produkcji mięsa (np. dziki, sarny, danielce)

i pszczoł, a także działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych, według zasad dobrej kultury rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

Za **zarobkową działalność inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** przyjęto działalność produkcyjną lub usługową prowadzoną na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku, która wykorzystuje zasoby gospodarstwa rolnego (siłę roboczą, teren, budynki, park maszynowy itp.) lub produkty rolne w nim powstałe (np. agroturystyka, przetwórstwo produktów rolnych). Nie wlicza się tu działalności innej niż rolnicza, jeżeli z zasobów gospodarstwa do jej prowadzenia wykorzystywana jest tylko i wyłącznie siła robocza.

Wartość końcowej produkcji rolniczej to suma wartości sprzedanych oraz zużytych przez gospodarstwo domowe użytkownika (samozaopatrzenie) surowych, nieprzetworzonych produktów rolnych (roślinnych i zwierzęcych).

Wartość **ogólnej sprzedaży produkcji gospodarstwa rolnego** to suma przychodów ze sprzedaży surowych produktów rolnych i zwierząt gospodarskich oraz wyrobów i usług z działalności innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym, a także płatności bezpośrednich.

Bezpośrednia sprzedaż konsumentom (ostatecznym odbiorcom na ich własne potrzeby) oznacza sprzedaż produktów rolnych, wytworzonych w gospodarstwie rolnym, na targowiskach, we własnych sklepach lub w ramach sprzedaży międzysąsiedzkiej. Nie zalicza się tu sprzedaży produktów rolnych do punktów skupu oraz zakupów dokonywanych przez właścicieli sklepów, restauracji, itp.

Użytkowanie gruntów

Powierzchnia gruntów ogółem oznacza łączną powierzchnię użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych oraz pozostałych gruntów niezależnie od tytułu władania – własnych, dzierżawionych (na zasadzie umowy i bezumownie), użytkowanych z tytułu zajmowania określonego stanowiska (leśniczy, ksiądz, nauczyciel, itp.), wspólnych w części przypadającej użytkownikowi, a także użytkowane przez gospodarstwo grunty należące do gospodarstw opuszczonych.

Użytki rolne ogółem to powierzchnia:

- 1) użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (użytki rolne utrzymywane zgodnie z normami, spełniające wymogi Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 marca 2010 r. w sprawie minimalnych norm; Dz. U. z 2010 r., Nr 39, poz. 211, z późniejszymi zmianami), na którą składają się:

- a) łąki trwałe,
 - b) pastwiska trwałe,
 - c) uprawy trwałe, w tym sady,
 - d) ogrody przydomowe (bez powierzchni przeznaczonej na rekreację),
 - e) zasiewy (z wyłączeniem upraw trwałych i ogrodów przydomowych),
 - f) grunty ugorowane (łącznie z powierzchnią upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny);
- 2) użytków rolnych pozostałych (użytki rolne nieużytkowane i nieutrzymywane w dobrej kulturze rolnej w dniu 1 czerwca 2013 r.).

Łąki trwałe to grunty pokryte trwale trawami (tj. co najmniej 5 lat), z zasady koszone, a w rejonach górskich również powierzchnia koszonych hal i połonin. Łąki powinny być utrzymywane w dobrej kulturze rolnej i przynajmniej raz w roku koszone, ale zbiory niekoniecznie wykorzystywane do celów produkcyjnych.

Pastwiska trwałe to grunty pokryte trwale trawami (tj. co najmniej 5 lat), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane, a w rejonach górskich również powierzchnia wypasanych hal i połonin utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z pastwiskami trwałymi niewykorzystywanymi do celów produkcyjnych oraz z ekstensywnie wypasanymi pastwiskami położonymi na terenie pagórkowatym lub na znacznej wysokości, na glebach niskiej klasy, na których nie stosuje się nawożenia, podsiewów, melioracji itp.).

Uprawy trwałe to łączna powierzchnia sadów, szkótek drzew i krzewów owocowych, szkótek drzew i krzewów ozdobnych, szkótek drzew leśnych do celów handlowych, wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, innych gruntowych upraw trwałych, w tym tarniny, derenia i choinek bożonarodzeniowych, a także upraw trwałych pod osłonami.

Sady to plantacje drzew owocowych, krzewów owocowych i upraw jagodowych utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z plantacjami leszczyny, malin, winorośli) rosnące w zwartym nasadzeniu, a także szkółki drzew i krzewów owocowych. Do sadów nie zalicza się powierzchni uprawy truskawek i poziomek.

Ogrody przydomowe to powierzchnia zlokalizowana najczęściej wokół siedziby gospodarstwa, często oddzielona od reszty gospodarstwa. Obejmuje powierzchnię upraw przeznaczonych przede wszystkim na samozaopatrzenie w gospodarstwie domowym użytkownika gospodarstwa rolnego. Sporadycznie nadwyżki zbiorów mogą być sprzedawane. Ogród przydomowy może obejmować zarówno uprawy rolne i ogrodnicze jednoroczne, jak i uprawy wieloletnie. Do ogrodów

przydomowych nie zalicza się powierzchni trawników i ogrodów ozdobnych oraz powierzchni przeznaczonej na rekreację.

Grunty ugorowane to grunty niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska. Zaliczamy tu grunty zarówno uprawnione, jak i nieuprawnione (np. gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha) do płatności obszarowych, a także powierzchnię upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny (nawozy zielone). Do gruntów ugorowanych nie zaliczono gruntów przygotowanych pod zasiewy (np. warzyw), które do 1 czerwca 2013 r. były nieobsiane lub nieobsadzone.

Lasy i grunty leśne to powierzchnia o wielkości co najmniej 0,10 ha, pokryta roślinnością leśną (zalesiona) lub przejściowo jej pozbawiona (nie zalesiona) oraz grunty związane z gospodarką leśną. Uwzględnia się tu powierzchnię szkótek drzew leśnych założonych na terenach leśnych i wykorzystywanych na potrzeby własne gospodarstwa rolnego (niehandlowe), a także powierzchnię drzew i krzewów szybko rosnących prowadzonych na użytkach rolnych (np. wierzba energetyczna).

Pozostałe grunty to grunty pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi, parkami, powierzchnia wód śródlądowych (własnych i dzierżawionych), rowów melioracyjnych, powierzchnia porośnięta wikliną w stanie naturalnym, powierzchnia terenów bagiennych, powierzchnia innych gruntów (torfowiska, żwirownie), nieużytków (w tym gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych) oraz powierzchnia przeznaczona do rekreacji (np. zlokalizowana wokół domu, pól golfowych itp.). Do pozostałych gruntów zalicza się także powierzchnię gruntów rolnych nie użytkowanych rolniczo, jeżeli grunty te nie powrócą już do użytkowania rolniczego, np. grunty rolne przeznaczone pod budowę drogi, supermarketu.

Powierzchnia zasiewów

Powierzchnia zasiewów to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym (z wyłączeniem upraw trwałych i w ogrodach przydomowych).

Dane o powierzchni zasiewów dotyczą powierzchni upraw poszczególnych ziemiopłodów uprawianych w plonie głównym.

Do grupy **zboź ogółem** zaliczono zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi, kukurydzę na ziarno, grykę, proso i pozostałe zbożowe (amarantus, kanar, żyto stuletnie itp.).

W grupie **zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi** ujęto zboża podstawowe (pszenica, żyto, jęczmień, owies i pszenżyto) oraz powierzchnię zasiewów mieszanek zbożowych ozimych i jarych.

Grupa **przemysłowe** obejmuje buraki cukrowe, rzepak i rzepik, len (łącznie z lnem oleistym), konopie oraz tytoń.

Do grupy **strączkowych jadalnych** zaliczono groch, fasolę, bób oraz inne strączkowe jadalne (np. ciecierzycę) uprawiane na ziarno. Powierzchnię zasianą grochem, fasolą, bobem itp. przewidzianą do zbioru w stanie niedojrzałym zaliczono do warzyw gruntowych.

Grupa **pastewne** obejmuje uprawy okopowych pastewnych, strączkowych pastewnych łącznie z mieszankami zbożowo-strączkowymi na ziarno i zielonkę, kukurydzę na zielonkę, motylkowe drobnonasienne, inne pastewne i trawy na nasiona i zielonkę (bez upraw przeznaczonych na nawozy zielone).

Grupa **pozostałe** obejmuje warzywa gruntowe, truskawki i poziomki gruntowe, uprawy nasienne, kwiaty i rośliny ozdobne gruntowe, pozostałe przemysłowe (np. krokosz barwierski, zioła dla przemysłu kosmetycznego, uprawy wieloletnie na cele energetyczne), słonecznik na ziarno, soję, inne oleiste (nie uwzględnione w grupie **przemysłowe**), chmiel, zioła i przyprawy, cykorię, a także uprawy pod osłonami (bez upraw trwałych pod osłonami) oraz pozostałe uprawy.

Do **warzyw** zaliczono: kapustę głowiastą (wczesną i późną, białą, czerwoną i włoską), cebulę, marchew jadalną, buraki ćwikłowe, ogórki, pomidory, kalafiori (wczesne i późne), warzywa pozostałe (pietruszkę, selery, pory, brukselkę, szczaw, szpinak, sałatę, rzodkiewkę, chrzan, rabarbar, skorzonere, kalarepę, czosnek, dynię, szparagi, brokuły, kapustę pekińską, cykorię liściastą itp.). Grupa ta obejmuje również groch i bób zebrany w stanie niedojrzałym (zielonym), fasolę szparagową, z której zebrano niedojrzałe strąki oraz kukurydzę z przeznaczeniem na zbiór kolb w stanie niedojrzałym, a także rozsady warzyw gruntowych na potrzeby własne gospodarstwa.

Powierzchnia uprawy **warzyw gruntowych** to łączna powierzchnia warzyw uprawianych w gruncie lub z zastosowaniem przykrycia upraw niską, niedostępną folią (poniżej 1,5 m w szczycie) okresowo bądź na stałe w danym sezonie wegetacji. Do powierzchni warzyw gruntowych zaliczono także powierzchnię planowaną do obsiania lub obsadzenia po 1 czerwca 2013 r. pod zbiory warzyw w 2013 r.

Powierzchnia uprawy **warzyw pod osłonami** to powierzchnia warzyw i rozsąd warzyw na potrzeby gospodarstwa, uprawianych pod dostępnymi osłonami, tj. w szklarniach, tunelach foliowych wysokich (1,5 m i więcej w szczycie) i w inspektach.

Powierzchnia uprawy **truskawek** to powierzchnia zasadzona truskawkami i poziomkami (łącznie z nowymi, wiosennymi nasadzeniami) w gruncie i pod niską, niedostępną folią (poniżej 1,5 m w szczycie). Nie uwzględniono tu powierzchni przygotowanej do nasadzeń jesiennych oraz powierzchni plantacji truskawek przeznaczonych na sadzonki (którą ujęto w grupie **pozostałe**).

Powierzchnię uprawy ziemniaków, warzyw gruntowych, truskawek i poziomek gruntowych oraz grupy pozostałych upraw od 2007 r. podaje się bez powierzchni w ogrodach przydomowych, która zgodnie z klasyfikacją UE jest odrębną pozycją wyszczególnioną w użytkowaniu gruntów.

Zwierzęta gospodarskie

Badaniu podlegały zwierzęta gospodarskie, które znajdowały się w gospodarstwie rolnym oraz zwierzęta wysłane na redyki, wypasy i do bacówek. Rejestrowane były wszystkie zwierzęta, tj. zarówno stanowiące własność użytkownika gospodarstwa rolnego lub członków jego gospodarstwa domowego, jak również zwierzęta przetrzymywane czasowo lub stale w gospodarstwie, tj. przyjęte na wychów, opas itp., niezależnie od tego, czy przyjęto je od gospodarstw indywidualnych, czy od jednostek państwowych, spółdzielczych, spółek. Wyjątek stanowiły pnie pszczele, które były spisywane u ich właściciela niezależnie od tego w jakim miejscu się znajdowały.

Do **krów** zalicza się krowy mleczne i krowy „mamki”.

Krowy mleczne to dorosłe samice bydła, które miały już potomstwo, a ze względu na rasę, odmianę lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie wyłącznie lub głównie do produkcji mleka przeznaczonego do konsumpcji lub przetworzenia na produkty mleczne. Zalicza się tu również krowy mleczne wybrakowane już z chowu, które w momencie przeprowadzania badania pozostają jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, po czym skierowane zostaną do uboju.

Krowy „mamki” to dorosłe samice bydła, które miały już potomstwo, a ze względu na rasę (krowy ras mięsnych i urodzone z krzyżówek z rasami mięsnymi) lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie wyłącznie lub głównie do produkcji cieląt rzeźnych, i których mleko wykorzystywane jest do odchowu cieląt lub przeznaczane na paszę dla innych zwierząt. Zalicza się tu również krowy „mamki” wybrakowane już z chowu, które w momencie przeprowadzania badania pozostawały jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, przed skierowaniem do uboju.

Badaniu podlegało pogłowie **drobiu** poszczególnych gatunków w wieku powyżej 2 tygodni. Dla gospodarstw rolnych o dużej skali chowu drobiu (np. ferma wielkotowarowa produkująca brojlery lub jaja), w których w dniu badania nie było na stanie drobiu w związku z trwającą właśnie przerwą technologiczną w produkcji, a przerwa ta nie przekraczała 8 tygodni, przyjmowano stany drobiu z okresu przed opróżnieniem pomieszczeń (kurników).

Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze

Badaniem zostały objęte ciągniki oraz wybrane maszyny i urządzenia wykorzystywane wyłącznie lub częściowo w gospodarstwach rolnych do prac związanych z działalnością rolniczą. Spisano sprzęt własny (stanowiący wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego), jak i wspólny (będący współwłasnością kilku rolników i użytkowany przez więcej niż jedno gospodarstwo). Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze należące do kilku rolników spisywano u tego rolnika, u którego znajdowały się w dniu referencyjnym.

Spisywano sprzęt sprawny technicznie, jak również znajdujący się w remoncie oraz przeznaczony do naprawy (niesprawny technicznie przez okres krótszy niż rok).

Dane o ciągnikach dotyczą ciągników kołowych dwuosioowych oraz gąsienicowych (również własnej konstrukcji). W grupie ciągników spisane zostały również ładowarki teleskopowe.

Zużycie nawozów

Dane o zastosowanych w gospodarstwie rolnym nawozach mineralnych, wapniowych oraz nawozach naturalnych pochodzenia zwierzęcego obejmują okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Zużycie nawozów mineralnych (azotowych, fosforowych, potasowych) oraz wapniowych prezentowane jest w przeliczeniu na czysty składnik NPK i CaO. Przeliczeń zużycia nawozów na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2012/2013 dokonano na powierzchnię użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej według stanu w dniu 1 czerwca 2013 r.

Gospodarstwa ekologiczne

Za **gospodarstwo stosujące ekologiczne metody produkcji rolniczej (gospodarstwo ekologiczne)** uważa się gospodarstwo rolne, które posiada certyfikat nadany przez jednostkę certyfikującą lub jest w trakcie przedstawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej (pod kontrolą jednostki certyfikującej).

Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego

Dane dotyczą okresu 12 miesięcy, tj. okresu od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Za **gospodarstwo domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego** uważa się zespół osób mieszkających i utrzymujących się wspólnie, jeżeli wśród nich jest osoba prowadząca gospodarstwo indywidualne.

Za **dochód całkowity gospodarstwa domowego** uważa się łączne dochody (z tytułu prowadzenia działalności rolniczej i pozarolniczej oraz z tytułu: pracy najemnej, pobierania emerytur

i rent, zasiłku z pomocy społecznej, zasiłku wychowawczego, alimentów, stypendiów, posiadania lokat kapitałowych, uzyskiwania pomocy zagranicznej, wygranych w grach liczbowych i loteriach itp.) wszystkich osób (spokrewnionych i niespokrewnionych) zamieszkujących wspólnie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i wspólnie z nim utrzymujących.

Dla potrzeb publikacji przyjęto, że **główne źródło dochodu** to źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem gospodarstwa domowego. Do gospodarstw uzyskujących dochody z działalności rolniczej oraz z działalności pozarolniczej zaliczono również te gospodarstwa, w których omawiane rodzaje działalności nie przyniosły jeszcze dochodów lub przynosiły straty.

Pracujący

Dane o pracujących w rolnictwie według **aktywności stałej** dotyczą nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględniają cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym.

W **gospodarstwach indywidualnych** poddano badaniu wkład pracy użytkownika gospodarstwa rolnego oraz dorosłych członków jego rodziny (tj. w wieku 15 lat i więcej), niezależnie od tego czy stanowili jedno gospodarstwo domowe, czy nie, wkład pracy pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych, a także pracę wykonywaną w ramach pomocy sąsiedzkiej.

W **gospodarstwach osób prawnych** oraz **jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej** badany był wkład pracy pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych i pozostałych pracujących.

Za **pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym** uznaje się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne, związane z prowadzeniem gospodarstwa np.:

- 1) zakup środków produkcji,
- 2) sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
- 3) prace związane z magazynowaniem,
- 4) transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
- 5) bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji,
- 6) organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków,
- 7) wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednie i inne.

Jako pracy w gospodarstwie rolnym **nie traktuje się** prac takich jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, opieka nad dziećmi oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączone są również prace związane z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą

ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim), a także praca w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

Za **pracę poza swoim/rodzinnym gospodarstwem rolnym** uznaje się każdą pracę (również dorywczą), wykonywaną poza rodzinnym gospodarstwem rolnym (najemną lub na własny rachunek, w tym również w rolnictwie). Uwzględniona została tutaj również praca wykonywana w rodzinnej działalności gospodarczej (innej niż rolnicza), np. w agroturystyce, działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu.

Wśród pracujących członków gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (określonych jako „pracujący w swoim gospodarstwie rolnym”) wyodrębniono następujące kategorie:

- 1) pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym,
- 2) pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem,
- 3) pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym.

Podziału na pracę główną i dodatkową dokonano na podstawie kryterium czasu pracy, tj.:

- 1) **praca główna** – określana dla osób, które wykonywały więcej niż jedną pracę – oznaczała taką, która zwykle zajmuje najwięcej czasu; jeżeli dwie prace (lub więcej) zajmowały taką samą ilość czasu, pracą główną była ta, która przynosiła wyższy dochód;
- 2) **praca dodatkowa** oznaczała tę, która spośród innych niż praca główna wykonywanych zajęć zarobkowych, zajmowała zwykle najwięcej czasu; jeżeli dwie prace dodatkowe zajmowały taką samą ilość czasu, należało wskazać tę, która przynosiła wyższy dochód.

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących” nakłady pracy w rolnictwie zostały wyrażone w **umownych rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit – AWU)**.

Roczna jednostka pracy (AWU) oznacza ekwiwalent pełnego etatu. Oblicza się ją przez podzielenie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku przez roczną liczbę godzin odpowiadającą pełnemu etatowi. W Polsce jako ekwiwalent pełnego etatu przyjęto 2120 godzin pracy w roku, tzn. 265 dni roboczych po 8 godzin pracy dziennie. Przy wyliczaniu nakładów pracy wyrażonych w AWU (zgodnie z metodologią Eurostatu) zachowano warunek, że na 1 osobę nie może przypadać więcej niż 1 AWU, nawet jeżeli w rzeczywistości pracuje ona dłużej.

Nakłady pracy ogółem dla całego rolnictwa uwzględniają również wkład pracowników najemnych w gospodarstwach indywidualnych i w gospodarstwach osób prawnych oraz jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub w naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku ze względu na:

- 1) specyfikę produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagającej zatrudnienia pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- 2) urlop, chorobę, wypadek, zgon,
- 3) rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- 4) całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

Pracownicy dorywczy to osoby, które w ciągu 12 miesięcy pracowały tylko w wybranym okresie i nie mają stałej umowy o pracę.

Pomoc sąiedzka jest to wymiana nakładów pracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi. Praca ta musi być wykonywana bez wynagrodzenia przez osoby użytkujące inne gospodarstwo rolne.

Pracownicy kontraktowi to osoby wykonujące określoną usługę w gospodarstwie rolnym, które nie zostały zatrudnione bezpośrednio przez to gospodarstwo rolne.

Do **pozostałych osób pracujących** w gospodarstwie rolnym zaliczono członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych (jeżeli pracowali w gospodarstwie rolnym), uczniów pracujących w szkolnych gospodarstwach rolnych, osoby pracujące (w tym duchownych) w gospodarstwach prowadzonych przez zakony (ale nie pracowników najemnych stałych).

TYOLOGIA GOSPODARSTW ROLNYCH

Obowiązująca klasyfikacja gospodarstw rolnych według standardów Unii Europejskiej, nazywana Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych (w skrócie „typologią”), została ustanowiona Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1242/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r.

Podstawowym celem typologii jest dostarczenie narzędzia umożliwiającego:

- 1) spełnienie potrzeb informacyjnych Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej,
- 2) sporządzanie analiz porównawczych sytuacji ekonomiczno-produkcyjnej gospodarstw rolnych:
 - a) pomiędzy różnymi klasami wielkości ekonomicznej i różnymi typami rolniczymi gospodarstw,
 - b) pomiędzy poszczególnymi krajami członkowskimi i ich regionami,
 - c) pomiędzy różnymi okresami czasowymi (analizy pionowe).

Dane pochodzące z badania struktury gospodarstw rolnych 2013 oraz wartości współczynników standardowej produkcji (opracowane przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy) dla każdej uprawy i kategorii zwierząt, pozwoliły na ustalenie dla każdego objętego badaniem gospodarstwa rolnego **wielkości ekonomicznej** oraz **typu rolniczego**.

Produkcja określonej działalności rolniczej jest to wartość produkcji rolnej brutto uzyskanej z jednego hektara uprawy lub od jednego zwierzęcia gospodarskiego. Wartość oblicza się poprzez przemnożenia produkcji z 1 ha lub od 1 zwierzęcia przez cenę na terenie gospodarstwa rolnego, bez VAT, podatków od produktów i dopłat bezpośrednich.

Standardowa produkcja (SP) oznacza wartość produkcji odpowiadającej przeciętnej sytuacji w danym regionie. Jest obliczana jako średnia z pięciu lat wartość produkcji z określonej działalności rolniczej (roślinnej i zwierzęcej).

Całkowita standardowa produkcja gospodarstwa (GSP) jest sumą wartości uzyskanych dla każdej działalności rolniczej prowadzonej w gospodarstwie przez przemnożenie współczynników SP dla danej działalności przez liczbę hektarów lub liczbę zwierząt.

Wartość SP produktów roślinnych jest odnoszona do 1 ha, z wyjątkiem upraw grzybów, gdzie stosuje się standardową powierzchnię 100 m². W przypadku produkcji zwierzęcej współczynniki SP liczone są na jedną sztukę zwierzęcia. Wyjątek stanowią drób i pszczoły, dla których SP liczone są odpowiednio na 100 sztuk i 1 pień pszczeli.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego jest to całkowita standardowa produkcja gospodarstwa wyrażona w euro.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa pozwala na jego zakwalifikowanie do jednej z poniżej podanych klas:

Klasa wielkości ekonomicznej	Całkowita standardowa produkcja gospodarstwa w euro
I	< 2 000
II	2 000 - < 4 000
III	4 000 - < 8 000
IV	8 000 - < 15 000
V	15 000 - < 25 000
VI	25 000 - < 50 000
VII	50 000 - < 100 000
VIII	100 000 - < 250 000
IX	250 000 - < 500 000
X	500 000 - < 750 000
XI	750 000 - < 1 000 000
XII	1 000 000 - < 1 500 000
XIII	1 500 000 - < 3 000 000
XIV	≥ 3 000 000

Typ rolniczy gospodarstwa określany jest na podstawie wielkości udziału standardowej produkcji poszczególnych działalności rolniczych prowadzonych w gospodarstwie w całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego.

Typologia gospodarstw rolnych ma charakter hierarchiczny. Wyróżnia się 9 typów ogólnych, 22 typy podstawowe oraz 62 typy szczegółowe.

Dla potrzeb definicji typów ogólnych, wskaźnikom standardowej produkcji z działalności rolniczych ujmowanych w badaniach struktury gospodarstw rolnych zostały nadane następujące symbole:

P1 – standardowa produkcja z następujących upraw: zboża (pszenica zwyczajna, pszenica twarda, żyto, pszenżyto, jęczmień, owies, kukurydza na ziarno, gryka, proso, pozostałe zboża), strączkowe łącznie z mieszankami zbóż z roślinami strączkowymi (groch jadalny, fasola jadalna, inne strączkowe jadalne, strączkowe pastewne na ziarno), ziemniaki, buraki cukrowe, rośliny przemysłowe (tytoń, chmiel, rzepak i rzepik, słonecznik, soja, len, konopie, zioła i rośliny aromatyczne, pozostałe uprawy przemysłowe), warzywa i truskawki w uprawie polowej, uprawy nasienne i sadzonki, pastewne na sprzedaż, pozostałe uprawy, grunty ugorowane bez dopłat;

- P2** – standardowa produkcja z następujących upraw: warzywa i truskawki w uprawie polowej – ogrody towarowe, warzywa i truskawki w uprawie pod osłonami, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie polowej, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie pod osłonami, szkółki drzew i krzewów owocowych, ozdobnych i leśnych oraz uprawy grzybów;
- P3** – standardowa produkcja z następujących upraw: plantacje drzew i krzewów owocowych, winnice, pozostałe uprawy trwałe (np. wiklina), uprawy trwałe pod osłonami;
- P4** – standardowa produkcja z następujących gatunków zwierząt: konie, bydło, owce, kozy oraz roślin pastewnych (łąki i pastwiska z wyłączeniem nieuprawianych terenów do wypasu, rośliny okopowe, rośliny na zielonkę: strączkowe, motylkowe, kukurydza, inne pastewne na zielonkę oraz trawy polowe na zielonkę);
- P5** – standardowa produkcja z następujących gatunków zwierząt: trzoda chlewna, drób, króliki (samice hodowlane).

Wyróżnia się następujące **typy ogólne** gospodarstw:

1. **specjalizujące się w uprawach polowych** – gospodarstwa, dla których: $P1 > 2/3$ całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego (GSP);
2. **specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych), grzybów i w szkółkarstwie** – gospodarstwa, dla których: $P2 > 2/3$ GSP;
3. **specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (uprawy trwałe)** – gospodarstwa, dla których: $P3 > 2/3$ GSP;
4. **specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi** – gospodarstwa, dla których: $P4 > 2/3$ GSP;
5. **specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi** – gospodarstwa, dla których: $P5 > 2/3$ GSP;
6. **mieszane - różne uprawy** – gospodarstwa, dla których: $(P1 + P2 + P3) > 2/3$ GSP; $P1 \leq 2/3$ GSP; $P2 \leq 2/3$; $P3 \leq 2/3$ GSP;
7. **mieszane - różne zwierzęta** – gospodarstwa, dla których: $(P4 + P5) > 2/3$ GSP; $P4 \leq 2/3$ GSP; $P5 \leq 2/3$ GSP;
8. **mieszane - różne uprawy i zwierzęta** – gospodarstwa nie spełniające warunków klasyfikacji dla typów 1-7;
9. **gospodarstwa niesklasyfikowane** – gospodarstwa, dla których GSP = 0.

SCHEMAT LOSOWANIA PRÓBY

Uwagi wstępne

Obszerna i różnotematyczna problematyka badania spowodowała szczególne podejście do zagadnienia schematu wyboru próby, a przede wszystkim warstwowania gospodarstw. Przy opracowywaniu tych zagadnień wykorzystane zostały doświadczenia krajów Unii Europejskiej oraz Polski z przeprowadzonych w latach 2005, 2007 oraz 2010 badań struktury gospodarstw rolnych. Problematyka badania w 2013 roku, podobnie jak w roku 2010, poszerzona została o zmienne dla potrzeb krajowych oraz o zakres zagadnień wymaganych przez Eurostat dla badania struktury gospodarstw rolnych (zgodnie z obowiązującym obecnie Rozporządzeniem PE i Rady nr 1166/2008).

Badana populacja liczyła łącznie w kraju ok. 1733 tys. gospodarstw, z której wylosowano próbę liczącą ok. 200 tys. gospodarstw.

Problem warstwowania

W celu wylosowania próby zastosowany został schemat losowania warstwowego. Powstały jednak trudności z wykorzystaniem tych samych zmiennych warstwujących dla różnych typów gospodarstw. Z tego powodu przed warstwowaniem populacja gospodarstw rolnych w Polsce podzielona została na następujące kategorie:

- I. gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą, nie zaliczone do gospodarstw ekologicznych, z tego:
 - I.1. gospodarstwa, które według danych w operacie losowania posiadały co najmniej: 20 sztuk owiec lub 20 kóz lub 2000 sztuk drobiu kurzego lub 500 sztuk indyków lub 500 sztuk gęsi lub 500 sztuk kaczek lub 80 pni pszczelich, a także gospodarstwa prowadzące działy specjalne produkcji rolnej oraz z przypisaną wielkością ekonomiczną wynoszącą co najmniej 250 tys. euro,
 - I.2. zasadnicza kategoria gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, ale bez gospodarstw zaliczonych do powyższej kategorii;
- II. gospodarstwa nieprowadzące działalności rolniczej;
- III. gospodarstwa nowopowstałe oraz gospodarstwa, dla których nie został określony typ gospodarstwa i wielkość ekonomiczna;
- IV. gospodarstwa ekologiczne;
- V. gospodarstwa osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

Gospodarstwa zaliczone do kategorii I.1 oraz kategorii IV i V były badane w 100%. W pozostałych kategoriach losowane były próby gospodarstw. Losowanie poprzedzone było dzieleniem, oddzielnie w każdej kategorii, założonej liczebności próby pomiędzy województwa,

tworzeniem warstw w poszczególnych kategoriach oraz alokacją próby pomiędzy warstwy. W zależności od kategorii gospodarstw, kryteria warstwowania i alokacji próby były odmienne. Zgodnie z doświadczeniami krajów Unii Europejskiej, jednym z kryteriów warstwowania była wielkość ekonomiczna gospodarstwa, obliczana według metodologii Eurostatu.

Warstwowanie i alokacja próby

Warstwowanie gospodarstw i alokacja próby pomiędzy województwa i warstwy przeprowadzone zostało oddzielnie w każdej z wymienionych wyżej kategorii gospodarstw.

Gospodarstwa grupy I.1 stanowiły w każdym województwie warstwę 01. Gospodarstwa te nie były losowane. Zbadano 100% tej populacji, tj. 21661 gospodarstw.

Gospodarstwa zaliczone do kategorii I.2 w liczbie ok. 1404 tys. jednostek losowania, powarstwowane zostały oddzielnie w każdym województwie, według 10 warstw.

Podział populacji gospodarstw na warstwy oraz alokację próby przeprowadzano przy wykorzystaniu metody optymalizacji numerycznej¹ (metoda ta była stosowana także w odniesieniu do innych kategorii gospodarstw).

Jako kryterium warstwowania dla kategorii I.2 przyjęto dwie zmienne: powierzchnię użytków rolnych i wielkość ekonomiczną. Ze względu na znaczenie tej kategorii gospodarstw, zasady doboru próby zostały w tym przypadku opisane dokładniej (poniżej).

Przystępując do losowania próby z tej kategorii gospodarstw przyjęto następujące założenia:

- (1) liczebność próby n ustalona jest dla populacji gospodarstw w Polsce, a nie dla poszczególnych województw, przy czym n liczy ok. 145 tys. jednostek losowania;
- (2) w poszczególnych województwach próba losowana jest według schematu losowania warstwowego-optymalnego Neymana;
- (3) w każdym województwie dokonywany jest podział populacji na 10 warstw ($h = 02, 03, \dots, 11$) i jednocześnie dokonuje się alokacji próby pomiędzy warstwy;
- (4) w każdym województwie do ostatniej warstwy (tj. $h = 11$) zaliczane są gospodarstwa, które przynajmniej dla jednej zmiennej przyjętej za podstawę warstwowania mają wartość powyżej określonego progu; utworzona w ten sposób tzw. górna warstwa zawiera gospodarstwa, które nie są losowane, lecz wszystkie zaliczane są do próby;
- (5) przyjęto, że oczekiwana precyzja wyników badania, mierzona współczynnikiem zmienności powierzchni użytków rolnych i wartości wielkości ekonomicznej dla tej grupy gospodarstw będzie jednakowa dla każdego województwa i w przybliżeniu równa będzie 0,3%.

¹ Opis rozwiązania tego problemu opublikowany został w artykule B. Lednickiego i R. Wieczorkowskiego „Optimal Stratification and Sample Allocation Between Subpopulation and Strata”, „Statistics in Transition”, V.6, No 2, 2003 r., Warszawa

Z tej części populacji wylosowano 145 304 gospodarstwa.

Gospodarstwa kategorii II to gospodarstwa nieprowadzące działalności rolniczej. Gospodarstwa tej grupy, liczącej ok. 121 tys. gospodarstw, objęte zostały badaniem w celu sprawdzenia czy nie podjęły produkcji rolniczej. W związku z tym gospodarstwa te zakwalifikowane zostały do jednej z pięciu warstw (tj. $h = 12, 13, \dots, 16$). Kryterium tworzenia warstw i alokacji próby pomiędzy województwa i warstwy była powierzchnia ogólna gospodarstwa. Przyjęto, że współczynnik zmienności dla tej zmiennej powinien być dla każdego województwa równy 1,5%. Do próby wylosowano 2809 gospodarstw. W warstwie 16 wszystkie gospodarstwa zaliczone zostały do próby.

Kategorię III stanowiły gospodarstwa nowopowstałe oraz takie, dla których nie było informacji o typie gospodarstwa i wielkości ekonomicznej. W operacie losowania było zapisanych ok. 159 tys. takich gospodarstw. Gospodarstwa te, w każdym województwie, zostały powarstwowane według 6 warstw (tj. $h = 17, 18, \dots, 22$). Warstwę 22 stanowiły gospodarstwa, w których według operatu było co najmniej 20 sztuk bydła, względnie 50 sztuk trzody chlewnej. Kryterium tworzenia warstw 17-21 i alokacji próby pomiędzy województwa i warstwy była powierzchnia użytków rolnych. Przyjęto, że współczynnik zmienności dla tej zmiennej powinien być dla każdego województwa równy 2%. Do próby wylosowano 7684 gospodarstwa tej kategorii.

Kategorię IV (warstwa $h = 23$) stanowiły gospodarstwa ekologiczne, które w liczbie 22542 zaliczone zostały do próby.

Gospodarstwa osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, stanowiące kategorię V (warstwa $h = 24$), zbadane były w 100%. Grupa ta liczyła 4690 gospodarstw.

Do próby wylosowano, względnie zaliczono bez losowania, 204690 gospodarstw rolnych. Liczba gospodarstw w populacji i w próbie według kategorii podana została w poniższej tablicy.

Liczba gospodarstw w populacji i w próbie według kategorii

Kategoria gospodarstwa	Populacja	Próba
Polska	1 733 272	204 690
I.1	21 661	21 661
I.2	1 404 483	145 304
II	121 233	2 809
III	158 663	7 684
IV	22 542	22 542
V	4 690	4 690

Jako operat losowania wykorzystano Operat do Badań Rolniczych (OdbR). Informacje o gospodarstwach rolnych zapisane w operacie aktualizowane są danymi ze źródeł administracyjnych oraz wynikami kolejnych badań rolniczych.

Uogólnianie wyników i metoda oceny precyzji

Podstawowym parametrem szacowanym w badaniu jest suma wartości zmiennej X np. pogłowie trzody chlewnej, powierzchnia użytków rolnych.

Parametr ten dla w -tego województwa jest postaci:

$$(1) \hat{x}_w = \sum_h \sum_i M1_{whi} * x_{whi}$$

$$(i = 1, 2, \dots, n_{wh}; h = 1, 2, \dots, 24)$$

gdzie:

- x_{whi} – wartość zmiennej X w i -tym gospodarstwie wylosowanym z h -tej warstwy w w -tym województwie,
- $M1_{whi}$ – waga przypisana i -temu gospodarstwu wylosowanemu z h -tej warstwy w -tego województwa,
- n_{wh} – liczba gospodarstw wylosowanych do próby z h -tej warstwy w -tego województwa.

Ocena sumy zmiennej X dla Polski jest sumą wartości oszacowanych dla województw, tj.:

$$(2) \hat{x} = \sum_w \hat{x}_w$$

Wagi $M1_{whi}$ są równe odwrotności frakcji losowania w h -tej warstwie w -tego województwa tj.

$$(3) M1_{whi} = \frac{N_{wh}}{n_{wh}}$$

gdzie:

- N_{wh} – liczba gospodarstw w h -tej warstwie w -tego województwa.

Ze względu na występowanie braków odpowiedzi (odmów), braków kontaktów z wylosowanym gospodarstwem, a także likwidacja gospodarstwa, wagi pierwotne wynikające z losowania próby zostały odpowiednio skorygowane. Wykorzystano do tego informacje zawarte w raportach kompletności (symbol RA).

Waga dla i -tego gospodarstwa w h -tej warstwie w -tego województwa korygowana była za pomocą mnożnika korygującego r_{whi} , który obliczony został następująco:

$$(4) r_{whi} = \frac{\hat{n}_{1wh} + \hat{n}_{2wh} + \hat{n}_{3wh} \frac{\hat{n}_{1wh} + \hat{n}_{2wh}}{\hat{n}_{wh} - \hat{n}_{3wh}}}{\hat{n}_{1wh}}$$

gdzie:

- \hat{n}_{wh} – uogólniona (ważona) liczebność próby wylosowanej w h-tej warstwie w-tego województwa,
- \hat{n}_{1wh} – uogólniona liczebność próby zbadanej w h-tej warstwie w-tego województwa (RA = 01),
- \hat{n}_{2wh} – uogólniona liczba gospodarstw, które odmówiły udziału w badaniu w h-tej warstwie w-tego województwa (RA = 22),
- \hat{n}_{3wh} – uogólniona liczba gospodarstw z h-tej warstwy w-tego województwa, z którymi nie nawiązano kontaktu (RA = 24).

Powyższe wartości oszacowane zostały przy wykorzystaniu wag obliczonych zgodnie ze wzorem (3), po czym obliczone zostały wagi skorygowane $M2_{whi}$ według następującej formuły:

$$(5) M2_{whi} = r_{whi} * M1_{whi}$$

Mnożnik korygujący r_{whi} stanowił oszacowanie proporcji liczby jednostek, które powinny być zbadane w stosunku do liczby zbadanych jednostek w danej warstwie. Do jednostek, które powinny zostać zbadane zaliczono wszystkie przypadki odmów oraz w odpowiedniej proporcji część przypadków braku kontaktu.

Waga obliczona według wzoru (5) była korygowana w sytuacji, gdy stwierdzono, że wylosowane gospodarstwo stanowiło przypadek nietypowy (tzw. *outlier*). Dotyczyło to gospodarstw, dla których w operacji losowania zapisane były stosunkowo małe wartości powierzchni użytków rolnych lub pogłowia zwierząt. W rzeczywistości okazywały się gospodarstwami dużymi ze względu na wspomniane zmienne. Utrzymanie wag (5) dla tego typu gospodarstw, prowadziłoby do znacznego przeszacowania powierzchni użytków rolnych lub pogłowia trzody chlewnej czy bydła. W związku z tym, wprowadzono wagę $M3_{whi}$, która przyjmuje wartości:

$$(6) M3_{whi} = 1 \quad \text{dla przypadków nietypowych,}$$

$$(7) M3_{whi} = M2_{whi} \frac{\sum_i M2_{whi} - \hat{n}_{1wh}}{\sum_{i:\text{typowe}} M2_{whi}} \quad \text{dla pozostałych (typowych) gospodarstw,}$$

gdzie:

- n_{1wh} – liczba gospodarstw zbadanych w h-tej warstwie w-tego województwa,
- \hat{n}_{1wh} – liczba gospodarstw nietypowych w h-tej warstwie w-tego województwa.

Ostatecznie podane wcześniej w równaniu (1) wagi $M1_{whi}$ są zastępowane przez wagi $M3_{whi}$.

Precyzja oszacowania sumy wartości zmiennej X estymowana jest następująco:

$$(8) \hat{N}_{wh} = \sum_i M3_{whi}$$

$$(i = 1, 2, \dots, n^1_{wh})$$

$$(9) s^2_{wh}(x) = \frac{1}{n^1_{wh} - 1} \left[\sum_i x^2_{whi} - \frac{1}{n^1_{wh}} \left(\sum_i x_{whi} \right)^2 \right]$$

gdzie:

n^1_{wh} – liczba gospodarstw z wagą $M3_{whi} > 1$,

\hat{N}_{wh} – oszacowanie liczby gospodarstw (bez gospodarstw nietypowych) w h -tej warstwie w -tego województwa,

$$(10) d^2(\hat{x}_w) = \sum_h \hat{N}_{wh}^2 \left(\frac{1}{n^1_{wh}} - \frac{1}{\hat{N}_{wh}} \right) s^2_{wh}(x)$$

$$(11) v(\hat{x}_w) = \frac{\sqrt{d^2(\hat{x}_w)}}{\hat{x}_w} 100$$

Wartość $v(\hat{x}_w)$ jest względnym błędem standardowym oszacowania sumy wartości zmiennej X w w -tym województwie. Z kolei dla Polski, mamy:

$$(12) v(\hat{x}) = \frac{\sqrt{\sum_w d^2(\hat{x}_w)}}{\hat{x}} 100$$

Poniższa tabela prezentuje precyzję dla podstawowych cech uzyskaną w województwie warmińsko-mazurskim.

Wartość względnego błędu standardowego dla wybranych cech
dla województwa warmińsko-mazurskiego

Lp.	Nazwa cechy	Względny błąd standardowy
1	Powierzchnia ogółem	0,45
2	Powierzchnia użytków rolnych	0,45
3	Powierzchnia zasiewów	0,77
4	Powierzchnia zbóż	0,93
5	Pogłowie bydła	0,87
6	Pogłowie świń	2,44
7	Pogłowie drobiu	2,53
8	Liczba ciągników	0,92
9	Liczba osób pracujących w gospodarstwie rolnym	0,53
10	Nakłady pracy w AWU - ogółem	0,85

WAŻNIEJSZE GRUPOWANIA I ZAKRES PUBLIKOWANYCH DANYCH

Wyniki badania zaprezentowano na poziomie kraju i województw.

W tablicach przedstawiono dane dla dwóch grup gospodarstw: gospodarstw rolnych ogółem i gospodarstw indywidualnych.

Dane prezentowane w publikacji opracowano **według siedziby użytkownika gospodarstwa**, z wyjątkiem tablic dotyczących **typologii gospodarstw rolnych**, gdzie dane zaprezentowano **według siedziby gospodarstwa rolnego**.

W zależności od tematyki, dane zostały opracowane według niżej wymienionych grupowań:

- 1) grup obszarowych powierzchni użytków rolnych,
- 2) płci i wieku osoby kierującej gospodarstwem rolnym,
- 3) wykształcenia ogólnego i rolniczego osoby kierującej gospodarstwem,
- 4) liczby lat prowadzenia gospodarstwa rolnego przez osobę kierującą,
- 5) nakładów pracy wyrażonych w AWU,
- 6) rodzaju prowadzonej działalności,
- 7) grup obszarowych upraw,
- 8) skali chowu zwierząt gospodarskich,
- 9) mocy ciągników rolniczych,
- 10) rodzaju nawozów mineralnych,
- 11) przeznaczenia wytworzonej produkcji rolniczej (sprzedaż, samozaopatrzenie gospodarstwa domowego),
- 12) głównego źródła dochodów gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego,
- 13) wielkości ekonomicznej gospodarstw,
- 14) typu rolniczego gospodarstw rolnych.

Przedziały grup obszarowych użytków rolnych są lewostronnie zamknięte, z wyjątkiem grup:

- 1) „0-1”, gdzie przedział jest obustronnie zamknięty $<0,00-1,00>$,
- 2) „1-2”, gdzie przedział jest obustronnie otwarty $(1,01-1,99)$.

Wszystkie przedziały grup obszarowych upraw oraz klas wielkości ekonomicznej są lewostronnie zamknięte.

W tablicach zawierających dane sumaryczne mogą wystąpić pewne nieścisłości rachunkowe wynikające z zaokrągleń automatycznych zastosowanych w procesie uogólnienia danych z próby. Informacje liczbowe w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku i z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń mogą nie sumować się na 100%.

UWAGI ANALITYCZNE

GOSPODARSTWA ROLNE

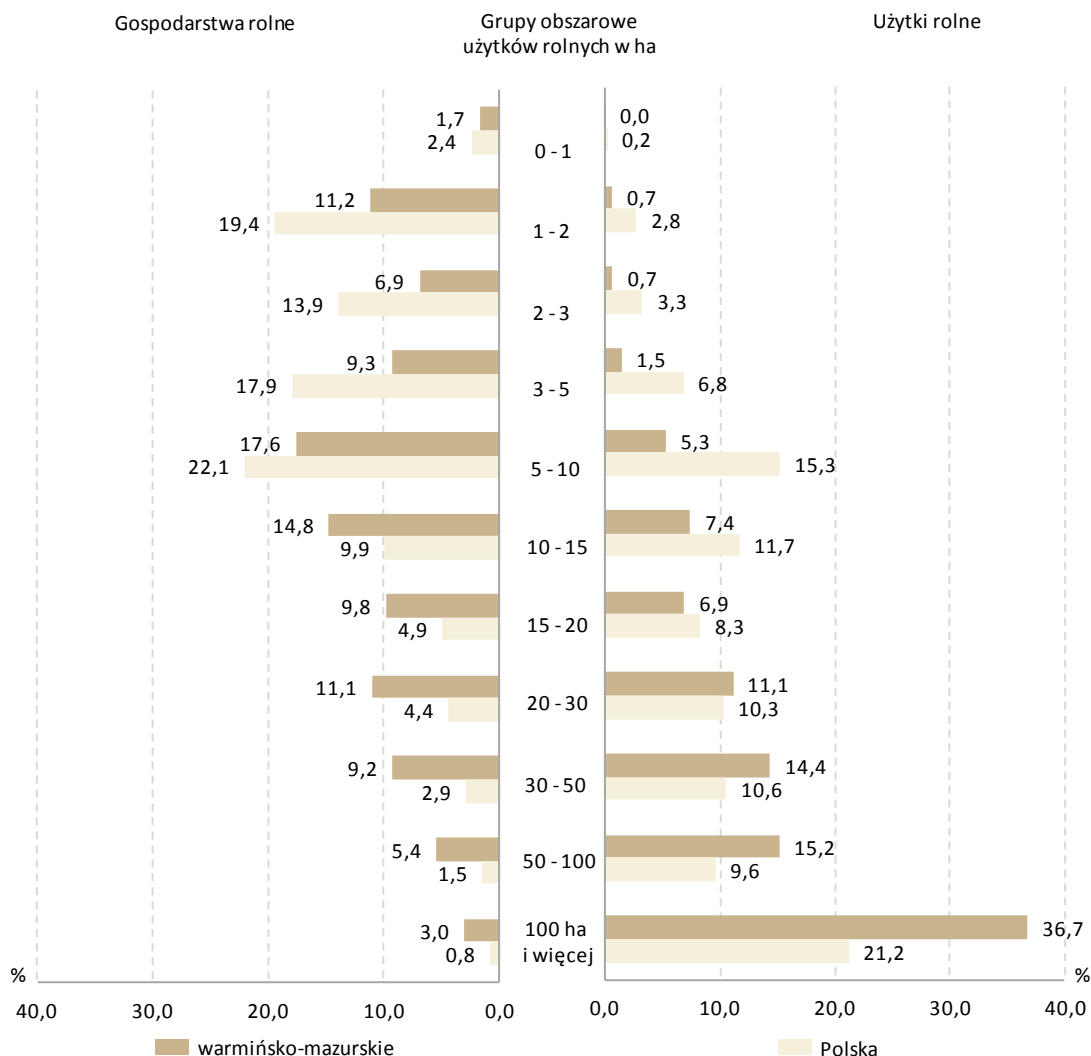
Według wyników badania struktury gospodarstw rolnych z 2013 r. w województwie warmińsko-mazurskim było 41,9 tys. gospodarstw rolnych (2,9% ogólnej liczby gospodarstw rolnych w Polsce), zajmujących 1144,0 tys. ha powierzchni ogólnej (6,9% powierzchni ogólnej gospodarstw rolnych w Polsce). Gospodarstwa indywidualne stanowiły 99,4% ogólnej liczby gospodarstw rolnych w województwie, a w ich posiadaniu znajdowało się 967,7 tys. ha, tj. 84,6% powierzchni ogólnej gospodarstw rolnych. W gospodarstwach rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej znajdowało się 176,2 tys. ha, tj. 15,4% ogólnej powierzchni gruntów gospodarstw rolnych.

TABL. 1. CHARAKTERYSTYKA GOSPODARSTW ROLNYCH WEDŁUG FORM WŁASNOŚCI

Wyszczególnienie	Ogółem	z tego	
		gospodarstwa indywidualne	gospodarstwa osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej
		Liczba gospodarstw	
Ogółem	41928	41697	231
w % ogółem	100,0	99,4	0,6
		Powierzchnia ogólna	
w hektarach	1143952	967716	176236
w % ogółem	100,0	84,6	15,4
		Powierzchnia użytków rolnych	
w hektarach	1021073	881325	139748
w % ogółem	100,0	86,3	13,7
		Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach	
w hektarach	24,35	21,14	604,97
		Liczba gospodarstw prowadzących działalność	
Wyłącznie rolniczą	40388	40179	209
Rolniczą i inną niż rolniczą	1540	1518	22
wyłącznie roślinną	18491	18348	143
wyłącznie zwierzęcą	238	231	7
mieszaną	23198	23117	81

W strukturze gospodarstw rolnych województwa warmińsko-mazurskiego największą grupę, pod względem liczebności, stanowiły gospodarstwa o powierzchni 5-10 ha UR – 17,6%. Znajdowało się w nich 5,3% ogólnej powierzchni użytków rolnych. Największa powierzchnia użytków rolnych (36,7%) znajdowała się w grupie gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej UR, pomimo że stanowiły one zaledwie 3,0% ogólnej liczby gospodarstw rolnych.

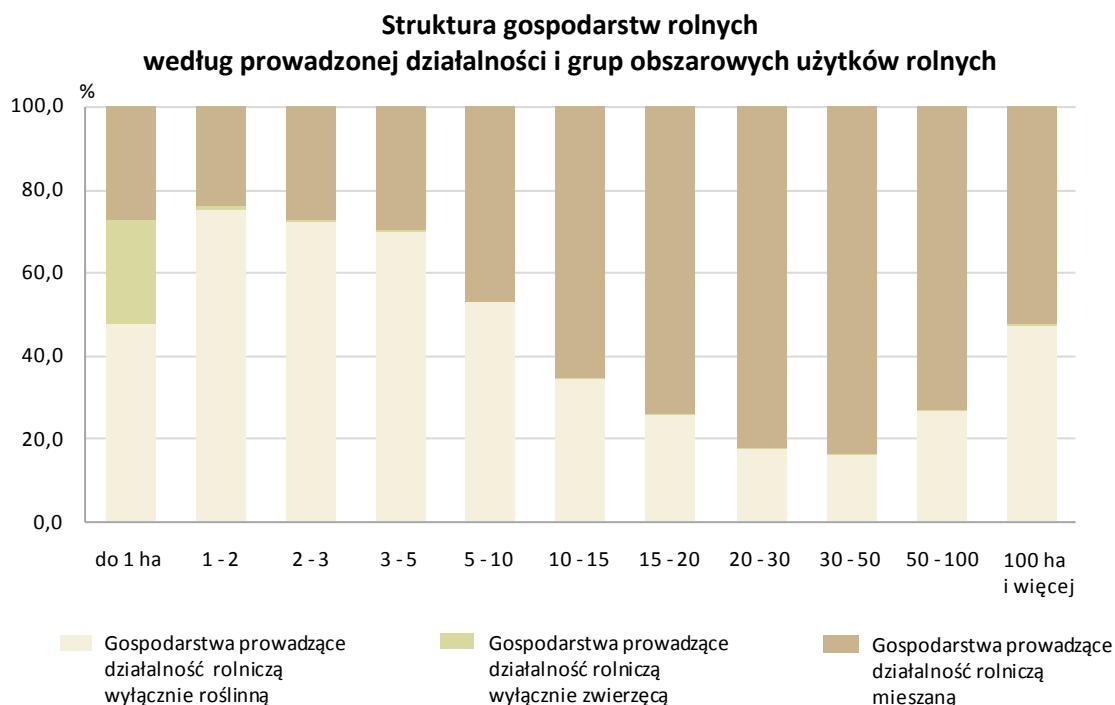
Struktura gospodarstw rolnych i powierzchni użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego w województwie warmińsko-mazurskim w 2013 r. wyniosła 27,28 ha (w Polsce – 11,54 ha), w tym powierzchnia gospodarstwa o areale powyżej 1 ha UR – 27,71 ha (w Polsce – 11,79 ha). Przeważająca powierzchnia ogólna gospodarstwa indywidualnego wyniosła 23,21 ha (w Polsce – 10,49 ha), w tym powierzchnia gospodarstwa o areale powyżej 1 ha UR – 23,58 ha (w Polsce – 10,71 ha).

Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie rolnym w województwie warmińsko-mazurskim wyniosła 24,35 ha (w Polsce – 10,22 ha), w tym powierzchnia w gospodarstwie o areale powyżej 1 ha UR – 24,75 ha (w Polsce – 10,45 ha). Pod względem przeciętnej wielkości użytków rolnych w gospodarstwie rolnym, województwo warmińsko-mazurskie zajęło 2 lokatę w kraju – po województwie zachodniopomorskim. Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym wyniosła 21,14 ha (w Polsce – 9,31 ha), w tym powierzchnia w gospodarstwie o areale powyżej 1 ha UR – 21,48 ha (w Polsce – 9,52 ha).

W dniu 1 czerwca 2013 r. działalność wyłącznie rolniczą w województwie warmińsko-mazurskim prowadziło 40,4 tys. gospodarstw rolnych, tj. 96,3% ich ogólnej liczby (w Polsce – 97,4%). Użytkownicy pozostałych gospodarstw rolnych prowadzili dodatkowo działalność pozarolniczą bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym.

Wśród gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą dominowały gospodarstwa prowadzące równocześnie produkcję roślinną i zwierzęcą – 55,3%. Ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw danej grupy obszarowej zwiększał się wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw, osiągając w grupie gospodarstw o powierzchni 30-50 ha UR – 83,6%. W gospodarstwach o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych zwiększał się odsetek gospodarstw bezinwentarzowych, prowadzących wyłącznie produkcję roślinną.

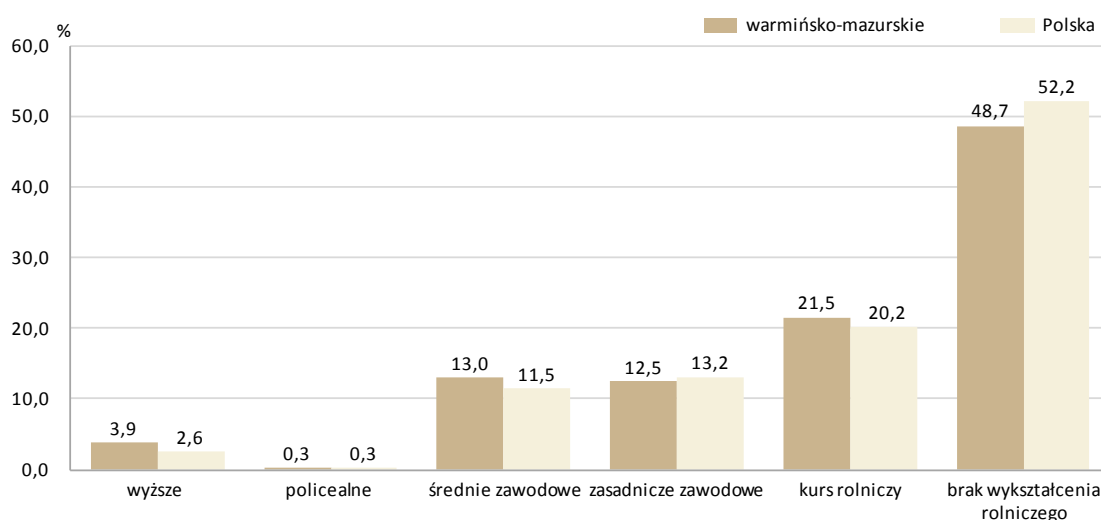
Dodatkowa działalność pozarolniczą, bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym wystąpiła w 1,5 tys. gospodarstw rolnych. Była to głównie działalność związana z: agroturystyką, rolniczymi pracami kontraktowymi, chowem i hodowlą ryb i innych organizmów wodnych, rękodziełem.

Ekologiczne metody produkcji rolniczej stosowano w 2,7 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 6,5% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w województwie (w Polsce – w 1,4%). Pod względem udziału gospodarstw ekologicznych w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych województwo warmińsko-mazurskie zajęło 2 lokatę w kraju – po województwie zachodniopomorskim. Ekologiczne metody produkcji stosowano na powierzchni 85,2 tys. ha, co stanowiło 8,3% powierzchni użytków rolnych w województwie (w Polsce - na 3,5%).

Uzyskane w badaniu struktury gospodarstw rolnych informacje pozwalają na dokonanie charakterystyki osób kierujących gospodarstwem rolnym, to znaczy osób upoważnionych przez właściciela/użytkownika gospodarstwa rolnego do podejmowania i nadzorowania decyzji bezpośrednio związanych z procesami produkcyjnymi.

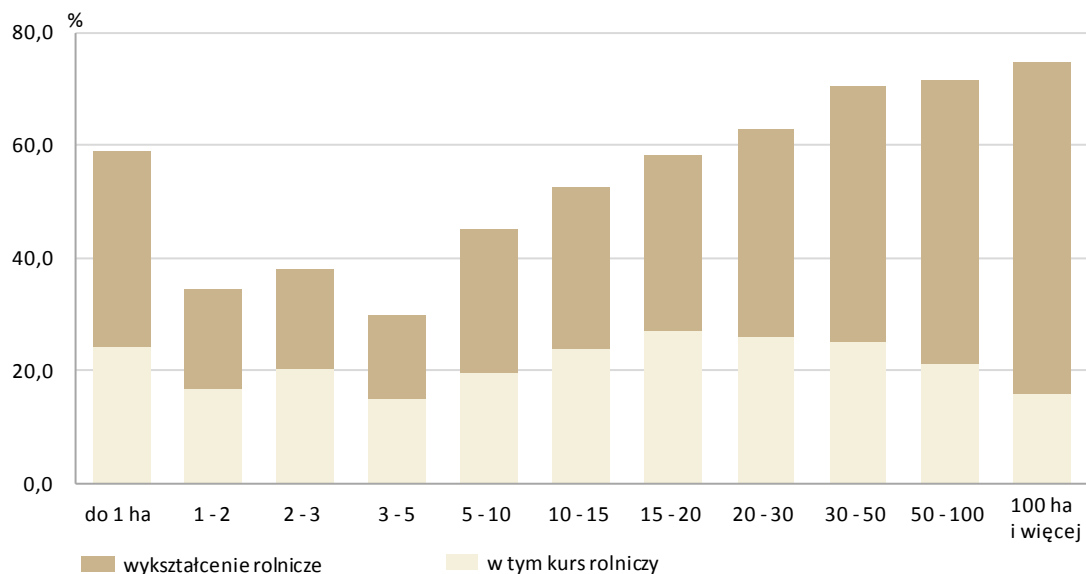
Gospodarstwami rolnymi kierowali przede wszystkim mężczyźni, którzy stanowili 74,5% ogółu kierujących (w Polsce – 69,8%). Co czwarta osoba kierująca należała do grupy wiekowej poniżej 40 lat. Osoby najstarsze, tj. w wieku 65 lat i więcej stanowiły w województwie 6,5% ogółu kierujących (w Polsce – 9,6%).

Struktura gospodarstw rolnych według poziomu wykształcenia rolniczego osoby kierującej

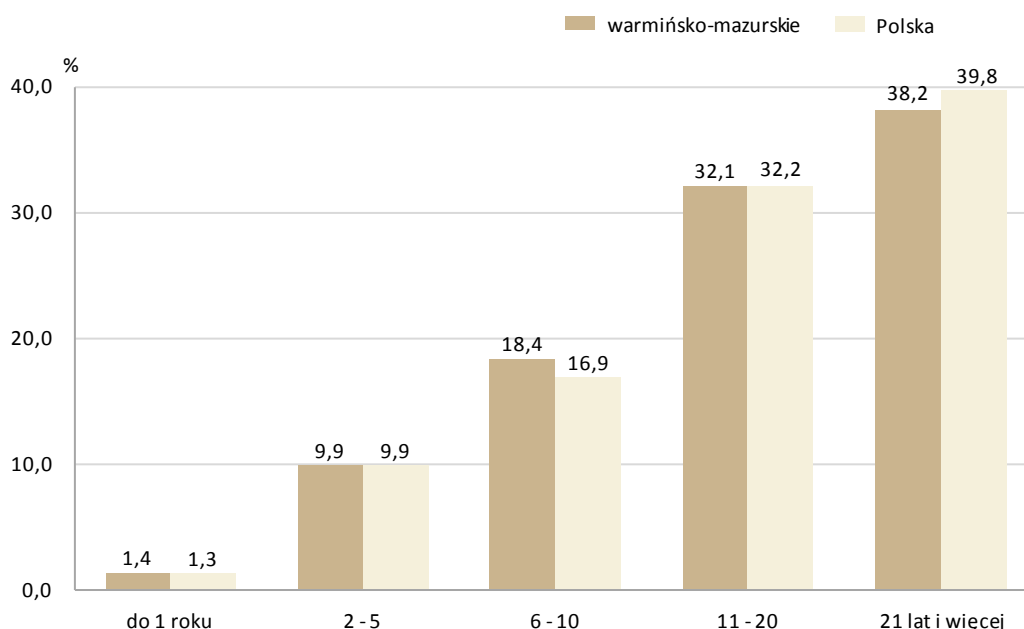
Przygotowanie rolnicze miało w województwie warmińsko-mazurskim 21,5 tys. osób, tj. 51,3% kierujących gospodarstwem rolnym (w Polsce – 47,8%). Spośród kierujących posiadających wykształcenie rolnicze 42,0% ukończyło tylko kurs rolniczy.

Udział osób kierujących z wykształceniem rolniczym w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Udział osób kierujących gospodarstwem rolnym z wykształceniem rolniczym wzrastał wraz ze zwiększaniem się powierzchni gospodarstw od 29,9% w grupie gospodarstw o powierzchni 3-5 ha użytków rolnych do 74,9% w gospodarstwach największych obszarowo.

Struktura gospodarstw rolnych według okresu prowadzenia przez osobę kierującą gospodarstwa

Ponad dziesięcioletnie doświadczenie w prowadzeniu gospodarstwa rolnego posiadało 70,3% kierujących (w Polsce – 72,0%), w tym 38,2% kierujących prowadziło samodzielnie gospodarstwo rolne przez 21 lat i więcej.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

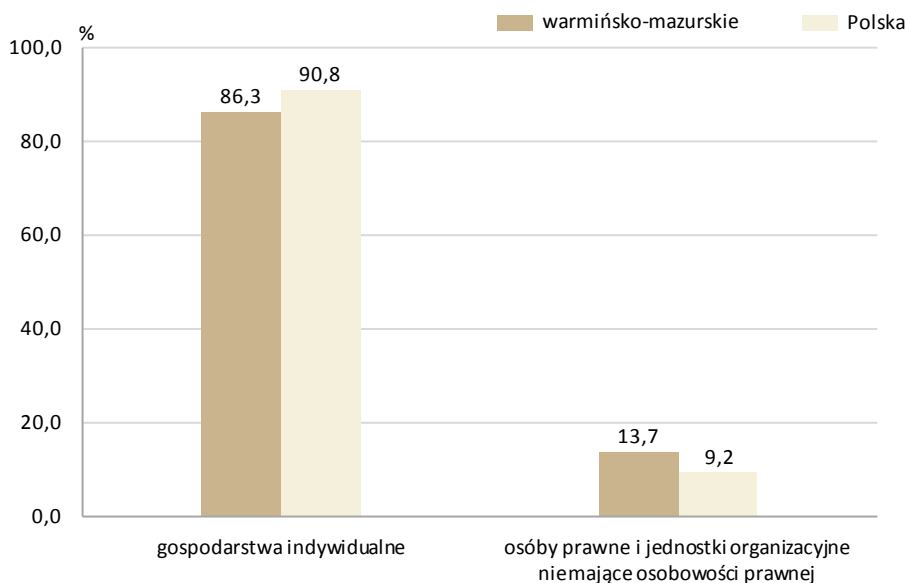
Użytkownicy gospodarstw rolnych z województwa warmińsko-mazurskiego posiadali w 2013 r. 1144,0 tys. ha gruntów, w tym 1021,1 tys. ha użytków rolnych, co stanowiło 89,3% ogólnej powierzchni gruntów gospodarstw rolnych (w Polsce – 88,6%). W gospodarstwach rolnych znajdowało się 6,9% krajowej powierzchni gruntów, w tym 7,0% użytków rolnych. Lasy i grunty leśne zajmowały 3,7% powierzchni gruntów gospodarstw rolnych województwa. Udział pozostałych gruntów stanowił 7,0%.

TABL. 2. UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

Wyszczególnienie	Ogółem			w tym gospodarstwa indywidualne		
	powierzchnia gruntów w hektarach	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia gruntów w gospodarstwie w hektarach	powierzchnia gruntów w hektarach	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia gruntów w gospodarstwie w hektarach
Ogółem	1143952	41855	27,33	967716	41624	23,25
użytki rolne	1021073	41724	24,47	881325	41497	21,24
w dobrej kulturze	1009708	41658	24,24	874938	41434	21,12
grunty orne	649356	33254	19,53	550870	33062	16,66
pod zasiewami	588750	32404	18,17	510708	32229	15,85
ugorowane	60606	3134	19,34	40162	3074	13,07
ogrody						
przydomowe	927	8867	0,10	915	8859	0,10
łąki trwałe	194266	29324	6,62	176351	29174	6,04
pastwiska trwałe ...	151861	16617	9,14	134714	16499	8,16
uprawy trwałe	13299	2999	4,43	12089	2975	4,06
w tym sady	8097	2393	3,38	7516	2374	3,17
pozostałe	11365	2038	5,58	6387	1981	3,22
las i grunty leśne	42541	15932	2,67	37998	15830	2,40
pozostałe grunty	80338	36956	2,17	48393	36783	1,32

W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 967,7 tys. ha, tj. 84,6% powierzchni ogólnej gruntów, w tym 881,3 tys. ha użytków rolnych – 86,3% powierzchni użytków gospodarstw rolnych. W gospodarstwach rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej znajdowało się 176,2 tys. ha gruntów, w tym 139,7 użytków rolnych – 13,7% powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach (w Polsce – 9,2%).

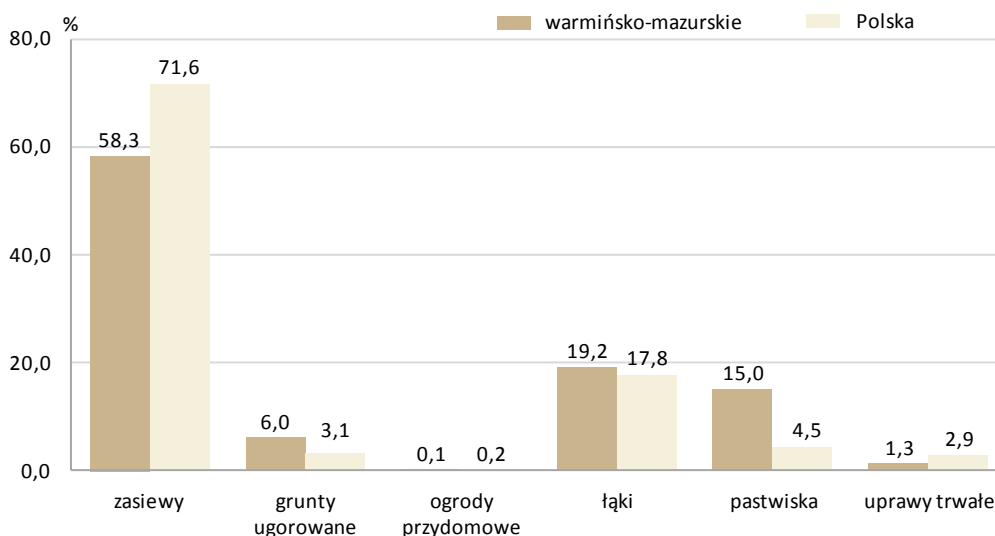
Struktura użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według form własności

Rolnicy z województwa warmińsko-mazurskiego utrzymywali w dobrej kulturze rolnej 1009,7 tys. ha gruntów, tj. 98,9% powierzchni użytków rolnych.

W stosunku do struktury użytków rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej w Polsce, rolnicy z województwa warmińsko-mazurskiego dysponowali mniejszym udziałem gruntów ornych – 64,3% (w Polsce – 74,7%), natomiast mieli znacznie większy udział trwałych użytków zielonych – 34,3% (w Polsce – 22,3%). Uprawy trwałe zajmowały zaledwie 1,3% powierzchni, podczas gdy w Polsce stanowiły 2,9%. Grunty ugorowane obejmowały w województwie powierzchnię 60,6 tys. ha, co stanowiło 9,3% powierzchni gruntów ornych (w Polsce – 4,2%).

Struktura powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej według ich rodzaju

Lasy i grunty leśne w gospodarstwach rolnych zajmowały powierzchnię 42,5 tys. ha. Ich udział w ogólnej powierzchni tych gospodarstw był niższy o 2,6 pkt proc. od średniej ogólnopolskiej. W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 38,0 tys. ha, co stanowiło 89,3% powierzchni lasów w gospodarstwach rolnych.

Lasy i grunty leśne posiadało 15,9 tys. gospodarstw rolnych, tj. 38,0% gospodarstw rolnych (2,5% użytkowników gospodarstw rolnych posiadających lasy w Polsce).

Średnia powierzchnia lasu i gruntów leśnych w gospodarstwie je posiadającym wyniosła w województwie 2,67 ha (w Polsce – 1,63 ha), a w gospodarstwie indywidualnym – 2,40 ha (w Polsce – 1,52 ha).

ZASIEWY NA GRUNTACH ORNYCH

Ogólna powierzchnia zasiewów należących do rolników z województwa warmińsko-mazurskiego w 2013 r. wyniosła 588,8 tys. ha. Stanowiło to 5,7% ogólnej powierzchni zasiewów w Polsce. W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 510,7 tys. ha, tj. 86,7% areалу zasiewów w województwie.

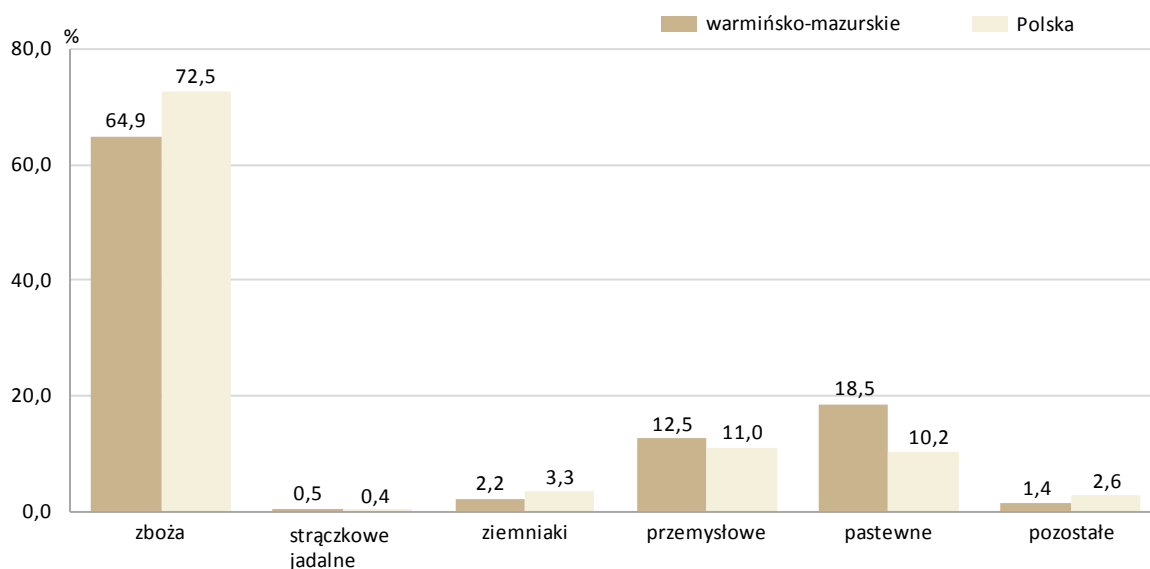
TABL. 3. ZASIEWY NA GRUNTACH ORNYCH

Wyszczególnienie	Ogółem			w tym gospodarstwa indywidualne		
	powierzchnia zasiewów w hektarach	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia zasiewów w gospodarstwie w hektarach	powierzchnia zasiewów w hektarach	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia zasiewów w gospodarstwie w hektarach
Zasiewy ogółem	588750	32404	18,17	510708	32229	15,85
zboża ogółem	382061	27197	14,05	338097	27059	12,49
pszenica	127369	10023	12,71	102673	9922	10,35
żyto	42874	6276	6,83	38280	6213	6,16
jęczmień	35168	6211	5,66	31234	6155	5,07
owies	21412	4369	4,90	20182	4326	4,67
pszenżyto	84529	13054	6,48	78708	12978	6,06
mieszanki zbożowe	53936	12367	4,36	53467	12356	4,33
gryka	5352	595	8,99	4960	585	8,48
proso	389	42	9,26	387	41	9,44
pozostałe zbożowe	19	27	0,70	14	26	0,54
kukurydza na ziarno	11014	899	12,25	8193	872	9,40
strączkowe jadalne	3050	186	16,40	2665	177	15,06
strączkowe pastewne	5541	900	6,16	5081	884	5,75
mieszanki zbożowo- -strączkowe	4831	559	8,64	4722	555	8,51
ziemniaki	12933	12540	1,03	12688	12527	1,01
buraki cukrowe	2724	124	21,97	1657	116	14,28
okopowe pastewne	314	457	0,69	304	452	0,67
rośliny oleiste	72110	3256	22,15	53966	3175	17,00
rzepaki rzepik	70247	3160	22,23	52901	3080	17,18
kukurydza na zielonkę	27442	5023	5,46	23125	4992	4,63
strączkowe pastewne- na zielonkę	1711	198	8,64	1496	191	7,83
motylkowe pastewne- na zielonkę	27066	2415	11,21	23344	2380	9,81
trawy polowe na zielonkę	35573	4253	8,36	33004	4222	7,82
inne pastewne na zielonkę	2788	264	10,56	2278	256	8,90
uprawy nasienne	4134	272	15,20	3102	264	11,75
warzywa gruntowe	1807	760	2,38	1743	754	2,31
warzywa pod osłonami	33	88	0,38	21	82	0,26
truskawki i poziomki	3083	860	3,58	2967	855	3,47

Zasiewy na gruntach ornych wystąpiły w 32,4 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 77,3% gospodarstw rolnych, w tym w 97,4% gospodarstw posiadających grunty orne.

Przeciętna powierzchnia zasiewów na gruntach ornych w gospodarstwie rolnym wyniosła 18,17 ha (w Polsce – 8,49 ha), a w gospodarstwie indywidualnym – 15,85 ha (w Polsce – 7,61 ha).

Struktura powierzchni zasiewów według grup ziemiopłodów

W stosunku do struktury zasiewów w Polsce, rolnicy z województwa warmińsko-mazurskiego dysponowali mniejszym udziałem powierzchni zbóż – 64,9% (w Polsce – 72,5%), ziemniaków – 2,2% (w Polsce – 3,3%), roślin pozostałych – 1,4% (w Polsce – 2,6%), natomiast mieli większy udział powierzchni roślin pastewnych – 18,5% (w Polsce – 10,2%), roślin przemysłowych – 12,5% (w Polsce – 11,0%) oraz strączkowych jadalnych na suche ziarno – 0,5% (w Polsce – 0,4%).

Rolnicy z województwa warmińsko-mazurskiego posiadali w 2013 r.:

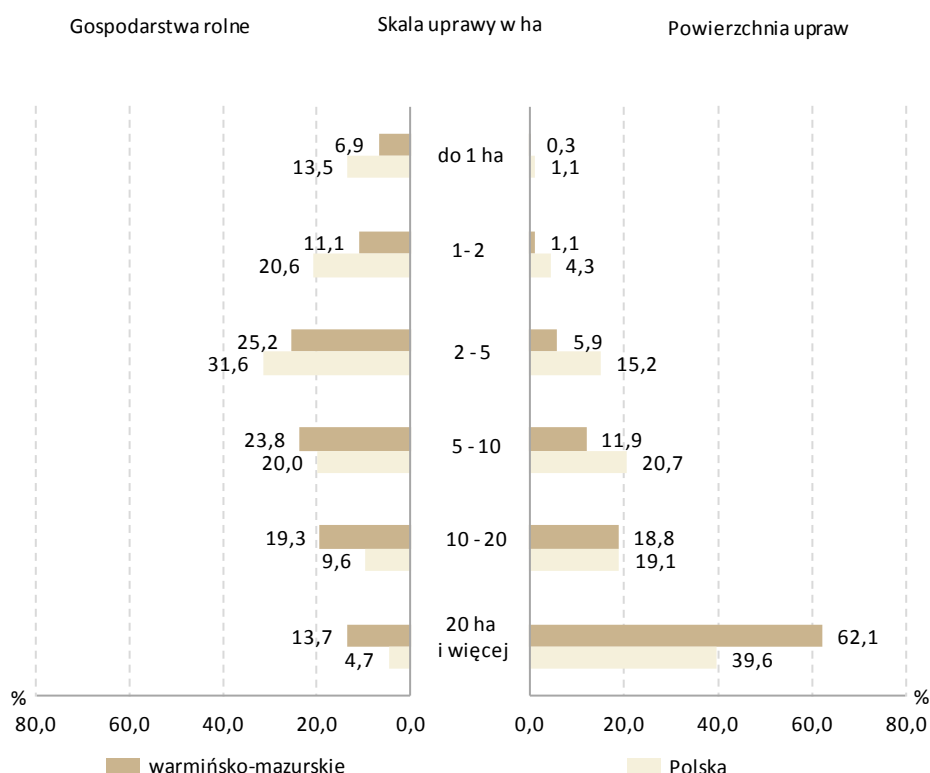
- 5,1% krajowej powierzchni zasiewów zbóż;
- 6,9% krajowej powierzchni zasiewów strączkowych na ziarno;
- 3,8% krajowej powierzchni uprawy ziemniaków;
- 6,5% krajowej powierzchni upraw przemysłowych, w tym:
 - 1,4% krajowej powierzchni uprawy buraków cukrowych,
 - 7,6% krajowej powierzchni zasiewów rzepaku i rzepiku;
- 10,3% krajowej powierzchni upraw pastewnych.

Zboża

Ogólna powierzchnia uprawy zbóż wyniosła w województwie warmińsko-mazurskim 382,1 tys. ha, co stanowiło 64,9% ogólnej powierzchni zasiewów na gruntach ornych. W gospodarstwach indywidualnych uprawiano 338,1 tys. ha zbóż, tj. 88,5% ich ogólnego areалу w województwie.

Uprawą zbóż w województwie zajmowało się 27,2 tys. gospodarstw rolnych, tj. 64,9% ogółu gospodarstw i 83,9% posiadających zasiewy na gruntach ornych (2,4% producentów zbóż w Polsce).

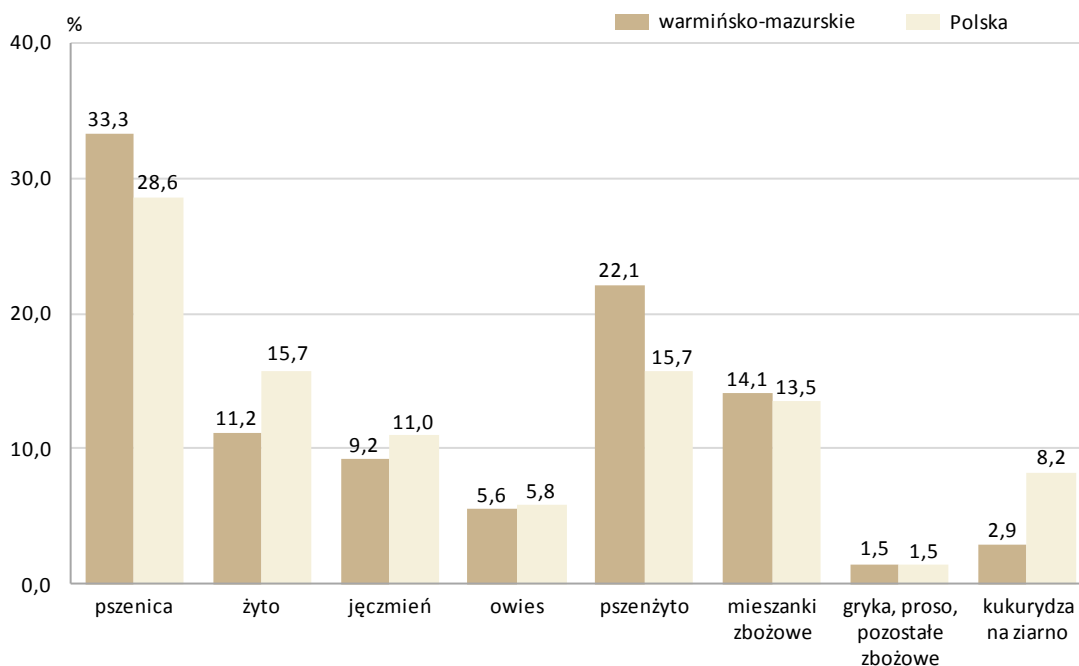
Struktura gospodarstw i powierzchni zbóż według skali uprawy

Wśród producentów zbóż w województwie dominowały gospodarstwa, w których zboża zajmowały areal 2-5 ha – 25,2% wszystkich gospodarstw uprawiających zboża. Wśród tych producentów najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa w grupie obszarowej 5-10 ha użytków rolnych – 30,2%. W gospodarstwach, w których zboża zajmowały areal 20 ha i więcej znajdowało się 62,1% całkowitej ich powierzchni. Wśród tych producentów 60,8% powierzchni uprawy należało do grupy gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych.

Średnia powierzchnia zasiewów zbóż w gospodarstwie zajmującym się ich uprawą wyniosła w województwie 14,05 ha (w Polsce – 6,71 ha), a w gospodarstwie indywidualnym – 12,49 ha (w Polsce – 6,12 ha).

Struktura gatunkowa powierzchni zbóż

W stosunku do struktury gatunkowej powierzchni zbóż w Polsce, w uprawach rolników z województwa warmińsko-mazurskiego większy o 4,7 pkt proc. był udział pszenicy, pszenżyta o 6,4 pkt proc., mieszanek zbożowych o 0,6 pkt proc. Mniejszy o 4,5 pkt proc. był udział żyta, jęczmienia o 1,8 pkt proc., owsa o 0,2 pkt proc. oraz kukurydzy na ziarno o 5,3 pkt proc.

Strączkowe na ziarno

Powierzchnia uprawy roślin strączkowych na suche ziarno wyniosła 8,6 tys. ha, co stanowiło 1,5% ogólnej powierzchni zasiewów na gruntach ornych. W gospodarstwach indywidualnych uprawiano 7,7 tys. ha, co stanowiło 90,2% ogólnej powierzchni zasiewów strączkowych na ziarno w województwie.

Strączkowe jadalne i pastewne na ziarno uprawiano w 1,1 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 3,3% gospodarstw mających zasiewy na gruntach ornych (2,0% producentów strączkowych na ziarno w Polsce).

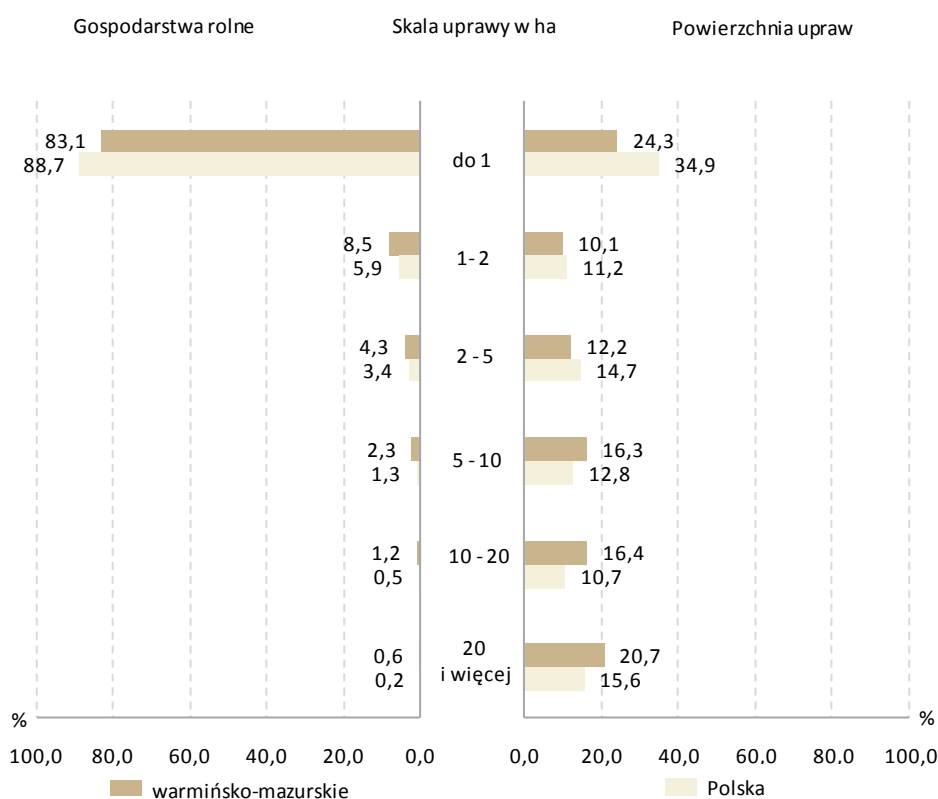
Średnia powierzchnia zasiewów strączkowych na ziarno w gospodarstwie zajmującym się ich uprawą wyniosła w województwie 7,94 ha (w Polsce – 2,31 ha), a w gospodarstwie indywidualnym – 7,32 ha (w Polsce – 2,14 ha).

Ziemniaki

Powierzchnia uprawy ziemniaków na gruntach ornych wyniosła 12,9 tys. ha, tj. 2,2% ogólnej powierzchni zasiewów na gruntach ornych w województwie. W gospodarstwach indywidualnych areal uprawy ziemniaków wyniósł 12,7 tys. ha, co stanowiło 98,1% powierzchni ich uprawy w województwie.

Ziemniaki uprawiano w 12,5 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 29,9% ogółu gospodarstw i 38,7% posiadających zasiewy na gruntach ornych (2,5% producentów ziemniaków w Polsce).

Struktura gospodarstw i powierzchni ziemniaków według skali uprawy

Wśród producentów ziemniaków w województwie dominowały gospodarstwa, w których ziemniaki zajmowały areal poniżej 1 ha – 83,1% wszystkich gospodarstw zajmujących się ich produkcją. Areal ziemniaków w nich uprawianych stanowił 24,3% ogólnej powierzchni ziemniaków uprawianych na gruntach ornych w województwie.

Średnia powierzchnia uprawy ziemniaków w gospodarstwie zajmującym się ich uprawą wyniosła w województwie 1,03 ha (w Polsce – 0,66 ha), a w gospodarstwie indywidualnym – 1,01 ha (w Polsce – 0,64 ha).

Rośliny przemysłowe

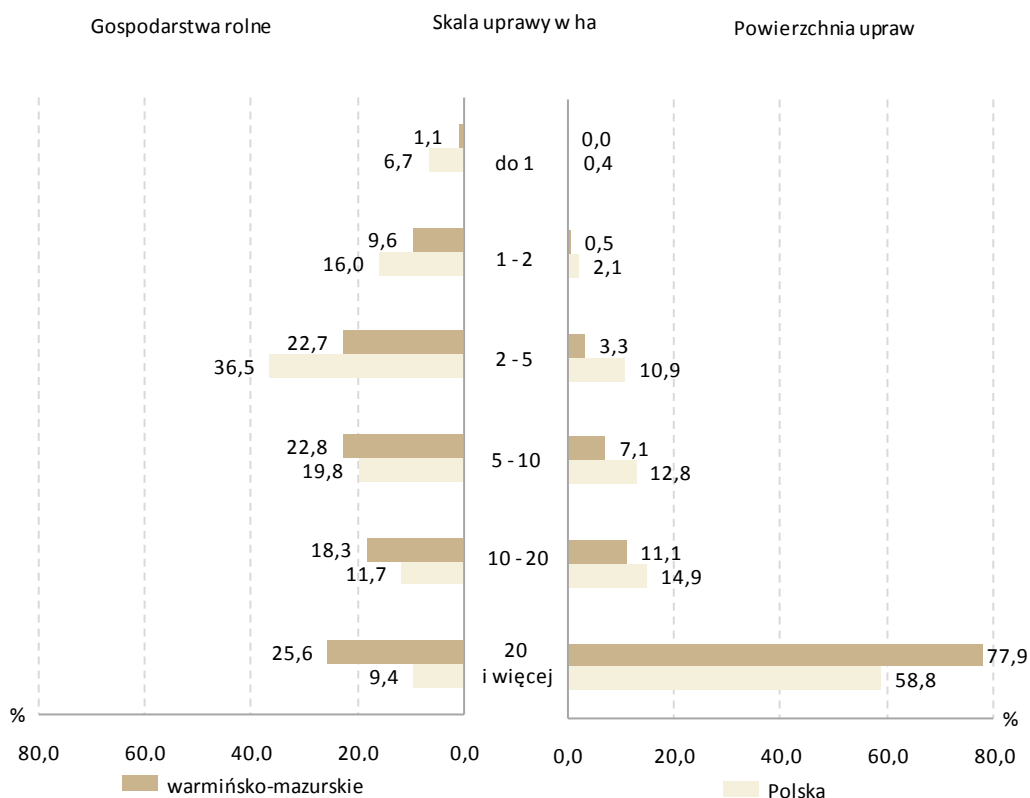
Powierzchnia uprawy roślin z grupy przemysłowych wyniosła w województwie warmińsko-mazurskim 73,5 tys. ha, co stanowiło 12,5% ogólnej powierzchni zasiewów na gruntach ornych. W gospodarstwach indywidualnych uprawiano 54,8 tys. ha, co stanowiło 74,6% powierzchni ich uprawy w województwie.

Uprawy roślin przemysłowych wystąpiły w 3,3 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 7,8% ogółu gospodarstw i w 10,1% posiadających zasiewy na gruntach ornych (2,6% producentów roślin przemysłowych w Polsce).

W grupie roślin przemysłowych 70,2 tys. ha zajmowała powierzchnia **rzepaku i rzepiku**. Stanowiło to 95,6% powierzchni uprawy wszystkich przemysłowych w województwie. W gospodarstwach indywidualnych uprawiano 52,9 tys. ha, tj. 75,3% ogólnego areалу rzepaku i rzepiku w województwie.

Uprawę rzepaku i rzepiku prowadzono w 3,2 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 7,5% ogółu gospodarstw i w 9,8% gospodarstw posiadających zasiewy na gruntach ornych (3,6% producentów rzepaku i rzepiku w Polsce).

Struktura gospodarstw i powierzchni rzepaku i rzepiku według skali uprawy

Wśród producentów rzepaku i rzepiku w województwie dominowały gospodarstwa, w których powierzchnia uprawy wynosiła 20 ha i więcej – 25,6% wszystkich gospodarstw zajmujących się ich produkcją. W gospodarstwach tych powierzchnia uprawy stanowiła 77,9% całkowitej powierzchni rzepaku i rzepiku. Wśród tych producentów 85,8% powierzchni uprawy należało do grupy gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych.

Średnia powierzchnia zasiewów rzepaku i rzepiku w gospodarstwie zajmującym się ich uprawą wyniosła w województwie 22,23 ha (w Polsce – 10,40 ha), a w gospodarstwie indywidualnym – 17,18 ha (w Polsce – 7,89 ha).

Powierzchnia uprawy **buraków cukrowych** wyniosła 2,7 tys. ha, co stanowiło 3,7% powierzchni upraw wszystkich przemysłowych w województwie. W gospodarstwach indywidualnych uprawiano 1,7 tys. ha, tj. 60,8% ogólnego areалу buraków cukrowych.

Uprawę buraków cukrowych w województwie prowadzono tylko w 0,1 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 0,4% gospodarstw posiadających zasiewy na gruntach ornych (0,3% producentów buraków cukrowych w Polsce).

Średnia powierzchnia zasiewów buraków cukrowych w gospodarstwie zajmującym się ich uprawą wyniosła w województwie 21,97 ha (w Polsce – 4,71 ha), a w gospodarstwie indywidualnym – 14,28 ha (w Polsce – 3,88 ha).

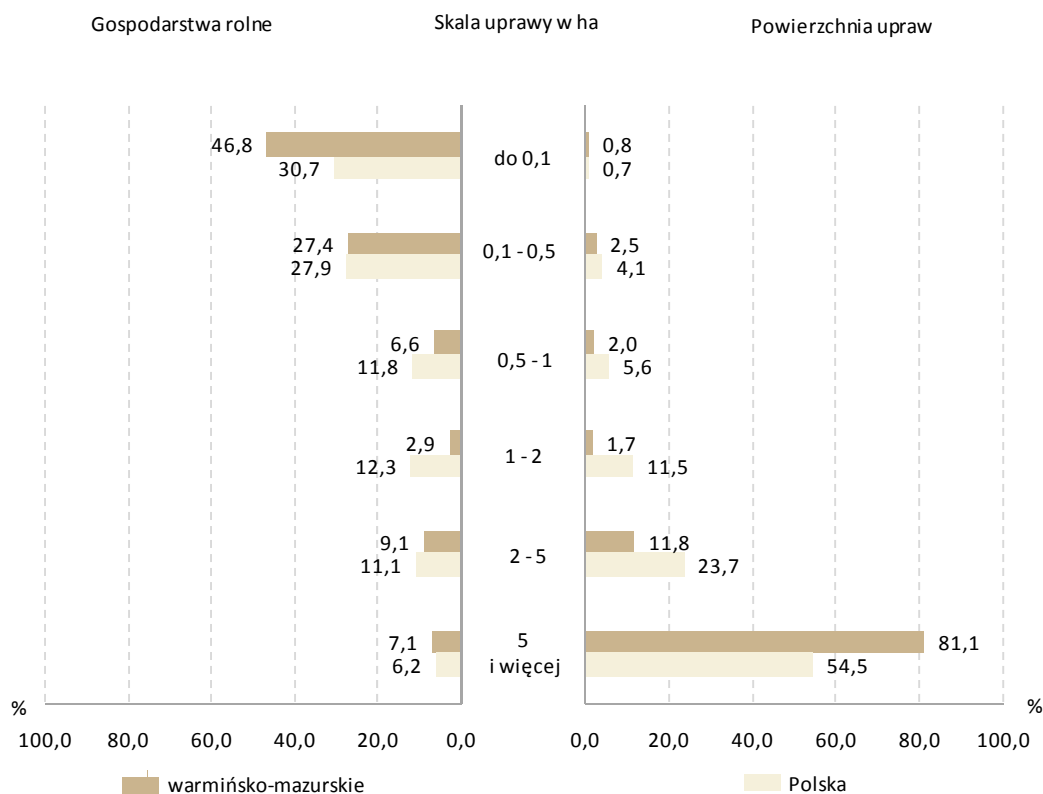
Warzywa gruntowe

Pod uprawą **warzyw gruntowych** na gruntach ornych znalazło się w 2013 r. 1,8 tys. ha, co stanowiło 0,3% ogólnej powierzchni zasiewów na gruntach ornych (1,4% powierzchni upraw warzyw gruntowych w Polsce). W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 96,5% powierzchni tych upraw.

Uprawę warzyw gruntowych na gruntach ornych prowadzono w 0,8 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 1,8% ogółu gospodarstw i w 2,3% posiadających zasiewy na gruntach ornych (0,8% producentów warzyw gruntowych w Polsce).

Wśród producentów warzyw gruntowych na gruntach ornych w województwie dominowały gospodarstwa, w których uprawy zajmowały areal poniżej 0,1 ha – 46,8% wszystkich gospodarstw, w których uprawiano warzywa gruntowe. Wśród tych producentów najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa w grupie obszarowej 1-2 ha użytków rolnych – 20,2%.

Struktura gospodarstw i powierzchni warzyw gruntowych według skali uprawy

W gospodarstwach, w których warzywa gruntowe zajmowały areał 5 ha i więcej znajdowało się 81,1% całkowitej powierzchni ich uprawy. Wśród tych producentów 76,1% powierzchni uprawy należało do grupy gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych.

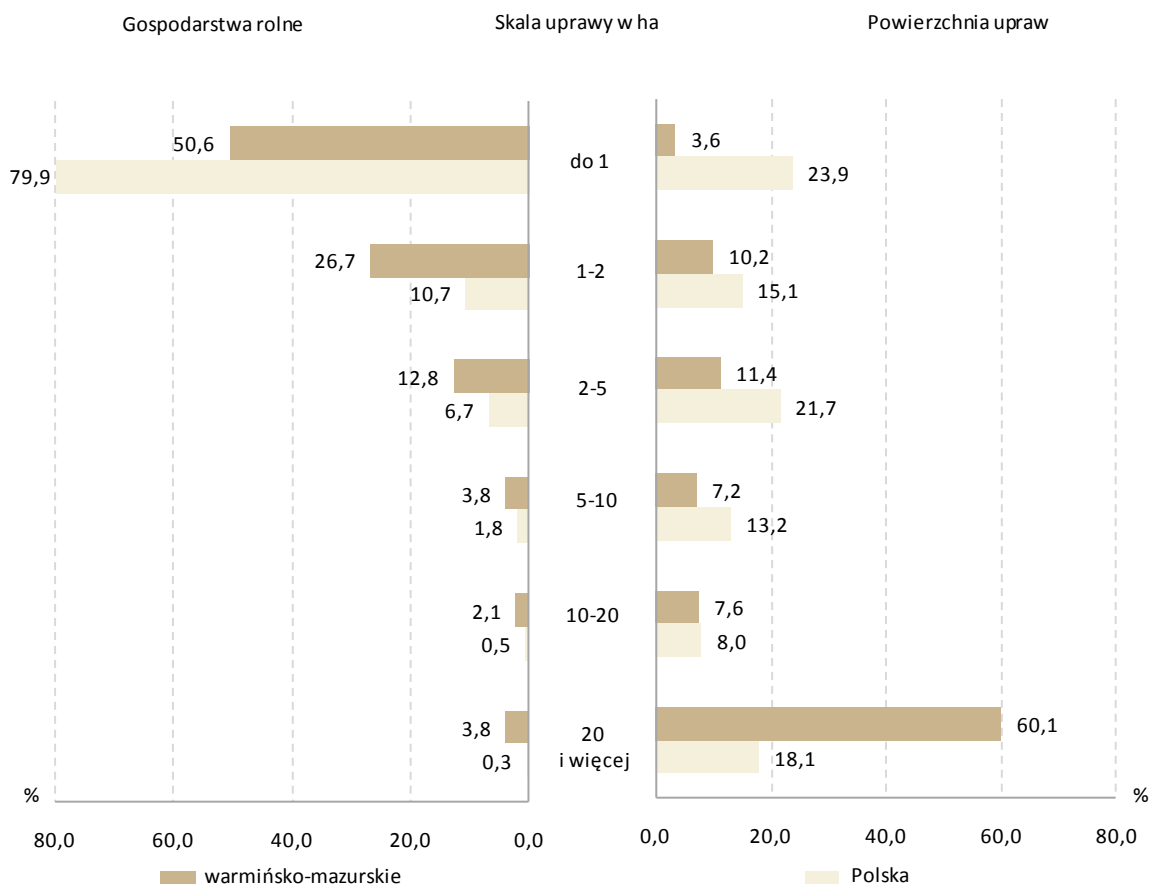
Średnia powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w gospodarstwie zajmującym się ich uprawą wyniosła w województwie 2,38 ha (w Polsce – 1,42 ha), a w gospodarstwie indywidualnym – 2,31 ha (w Polsce – 1,36 ha).

Truskawki i poziomki

Powierzchnia uprawy **truskawek i poziomek** gruntowych i spod osłon wyniosła w województwie warmińsko-mazurskim 3,1 tys. ha, co stanowiło 0,5% ogólnej powierzchni zasiewów na gruntach ornych (5,9% powierzchni uprawy truskawek i poziomek w Polsce). W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 96,2% powierzchni tych upraw.

Uprawę truskawek i poziomek na gruntach ornych prowadzono w 0,9 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 2,7% posiadających zasiewy na gruntach ornych (1,5% producentów truskawek i poziomek w Polsce).

Struktura gospodarstw i powierzchni truskawek i poziomek według skali uprawy

Wśród producentów truskawek i poziomek na gruntach ornych w województwie dominowały gospodarstwa, w których uprawy zajmowały areal poniżej 1 ha – 50,6% wszystkich gospodarstw uprawiających truskawki i poziomki. Wśród tych producentów najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa w grupie obszarowej 5-10 ha użytków rolnych – 16,6%.

W gospodarstwach, w których truskawki i poziomki zajmowały areal 20 ha i więcej znajdowało się 60,1% całkowitej powierzchni ich uprawy. Wśród tych producentów 92,0% powierzchni uprawy należało do grupy gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych.

Średnia powierzchnia uprawy truskawek i poziomek w gospodarstwie zajmującym się ich uprawą wyniosła w województwie 3,58 ha (w Polsce – 0,91 ha), a w gospodarstwie indywidualnym – 3,47 ha (w Polsce – 0,90 ha).

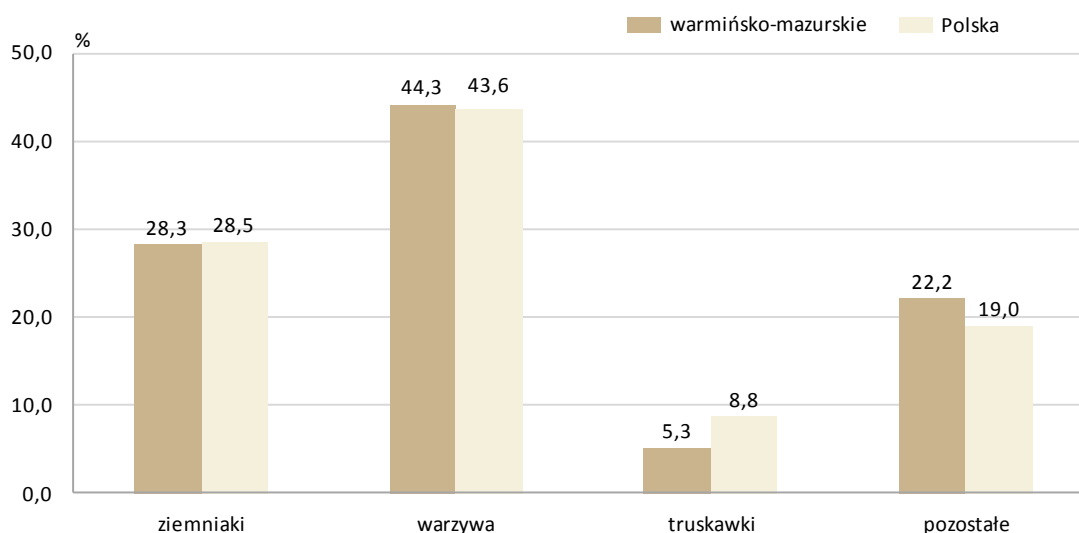
OGRODY PRZYDOMOWE, TRWAŁE UŻYTKI ZIELONE, UPRAWY TRWAŁE

Ogrody przydomowe

Oprócz upraw na gruntach ornych zbadano również uprawy występujące w tak zwanych ogrodach przydomowych. Objęto badaniem powierzchnie upraw zlokalizowane najczęściej wokół siedziby gospodarstwa, z których zbiory przeznaczone były przede wszystkim na spożycie przez gospodarstwo domowe użytkownika gospodarstwa rolnego, jedynie sporadycznie nadwyżki zbiorów mogły być sprzedawane. Obejmowały one zarówno uprawy rolne i ogrodnicze jednoroczne, jak i wieloletnie.

Uprawy w ogrodach przydomowych w województwie warmińsko-mazurskim posiadało 8,9 tys. gospodarstw rolnych, tj. 21,1%.

Struktura powierzchni upraw w ogrodach przydomowych

Powierzchnia upraw w ogrodach przydomowych wyniosła 0,9 tys. ha, co stanowiło 0,1% powierzchni użytków rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze (2,9% powierzchni upraw w ogrodach przydomowych w Polsce).

Średnia powierzchnia upraw w ogrodzie przydomowym wyniosła w województwie, podobnie jak w Polsce, 0,10 ha.

Najczęściej w ogrodach przydomowych uprawiano warzywa. Występowały one w 91,0% gospodarstw rolnych posiadających uprawy w ogrodach przydomowych i zajmowały 44,3% powierzchni tych upraw.

W stosunku do struktury upraw w ogrodach przydomowych w Polsce, w uprawach rolników z województwa warmińsko-mazurskiego większy o 0,7 pkt proc. był udział warzyw i pozostałych upraw – o 3,2 pkt proc. Mniejszy o 3,5 pkt proc. był udział truskawek oraz ziemniaków – o 0,2 pkt proc.

Trwałe użytki zielone

Trwałe użytki zielone, utrzymywane w dobrej kulturze, zajmowały w gospodarstwach rolników z województwa warmińsko-mazurskiego powierzchnię 346,1 tys. ha. Stanowiły one 34,3% powierzchni użytków rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze (10,8% powierzchni trwałych użytków zielonych w Polsce). W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 311,1 tys. ha, tj. 89,9% wojewódzkiej powierzchni trwałych użytków zielonych.

Powierzchnia **łąk trwałych** wyniosła 194,3 tys. ha, co stanowiło 56,1% ogólnej powierzchni trwałych użytków zielonych (w Polsce – 80,0%).

Łąki trwałe użytkowano w 29,3 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 69,9% gospodarstw rolnych ogółem i w 70,4% posiadających użytki rolne w dobrej kulturze.

Średnia powierzchnia łąk trwałych w gospodarstwie wyniosła w województwie 6,62 ha (w Polsce – 2,72 ha), a w gospodarstwie indywidualnym – 6,04 ha (w Polsce – 2,61 ha).

Powierzchnia **pastwisk trwałych** wyniosła 151,9 tys. ha, co stanowiło 43,9% powierzchni trwałych użytków zielonych w województwie (w Polsce – 20,0%).

Pastwiska trwałe znajdowały się w 16,6 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 39,6% wszystkich gospodarstw rolnych i w 39,9% posiadających użytki rolne w dobrej kulturze.

Średnia powierzchnia pastwisk trwałych w gospodarstwie wyniosła w województwie 9,14 ha (w Polsce – 3,40 ha), a w gospodarstwie indywidualnym – 8,16 ha (w Polsce – 3,13 ha).

Uprawy trwałe

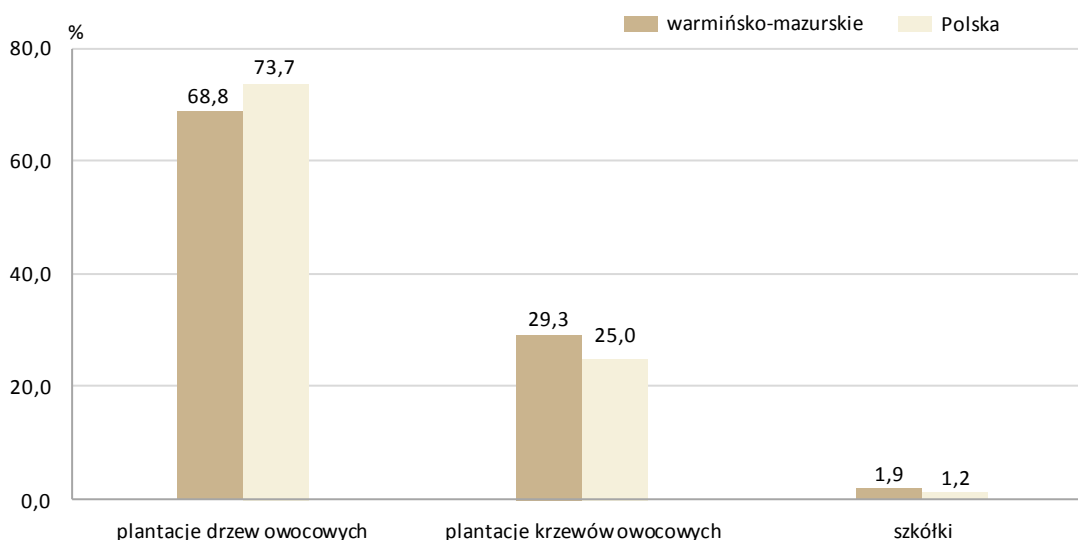
Łączna powierzchnia plantacji drzew owocowych, krzewów owocowych, szkółek drzew i krzewów owocowych oraz ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, innych upraw trwałych, także upraw trwałych pod osłonami wyniosła w 2013 r. 13,3 tys. ha, co stanowiło 1,3% powierzchni użytków rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze (3,2% powierzchni upraw trwałych w Polsce).

Uprawy trwałe znajdowały się w 3,0 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 7,2% gospodarstw posiadających użytki rolne w dobrej kulturze.

W tej grupie upraw dominowały **sady**. Zajmowały one powierzchnię 8,1 tys. ha, co stanowiło 60,9% ogólnej powierzchni upraw trwałych (2,2% powierzchni sadów w Polsce). W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 7,5 tys. ha, tj. 92,8% wojewódzkiej powierzchni sadów.

Plantacje drzew owocowych zajmowały powierzchnię 5,6 tys. ha, tj. 68,8% ogólnej powierzchni sadów. Plantacje krzewów owocowych zajmowały powierzchnię 2,4 tys. ha, co stanowiło 29,3% powierzchni sadów.

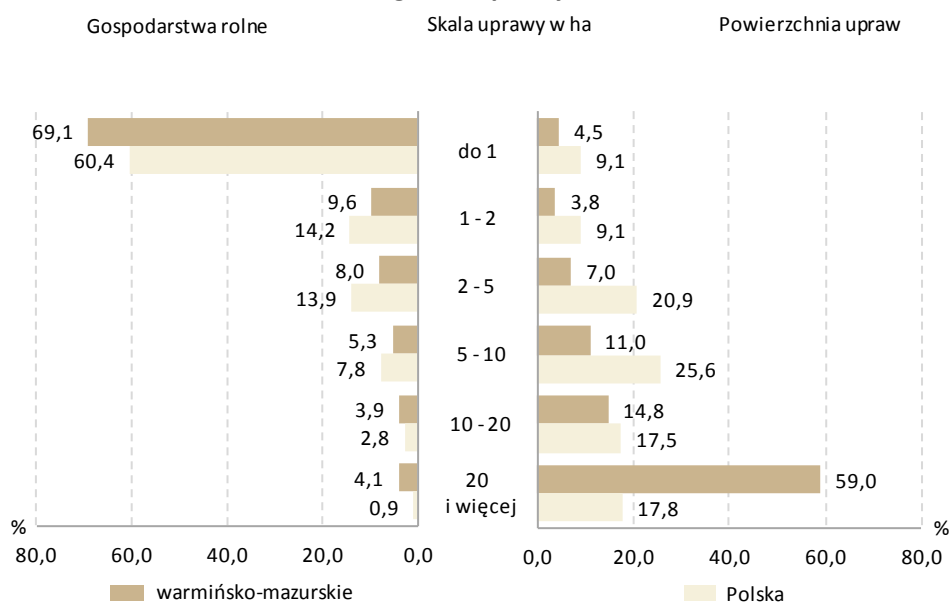
Struktura powierzchni upraw w sadach

Sady w województwie posiadało 2,4 tys. użytkowników gospodarstw rolnych, tj. 5,7% posiadających użytki rolne w dobrej kulturze (1,4% gospodarstw sadowniczych w Polsce).

Wśród sadowników 69,1% posiadało uprawy o powierzchni do 1 ha. Wśród nich najliczniejszą grupę stanowili rolnicy z grupy obszarowej 20-30 ha użytków rolnych – 16,1%. Ponad połowa powierzchni upraw (59,0%) należała do 98 sadowników posiadających 20 ha i więcej sadów. Wśród tych producentów 50,1% powierzchni uprawy należało do grupy gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych.

Struktura gospodarstw i powierzchni sadów według skali uprawy

Średnia powierzchnia uprawy sadowniczej w gospodarstwie z sadami wyniosła w województwie warmińsko-mazurskim 3,38 ha (w Polsce – 2,07 ha), a w gospodarstwie indywidualnym – 3,17 ha (w Polsce – 2,04 ha).

ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE

Zwierzęta gospodarskie posiadało w dniu 1 czerwca 2013 r. 23,4 tys. gospodarstw rolnych, tj. 55,9% ogółu gospodarstw w województwie warmińsko-mazurskim (w Polsce – 55,8%).

Rolnicy z województwa warmińsko-mazurskiego posiadali:

- 7,8% krajowego pogłowia bydła, w tym 8,2% pogłowia krów;
- 5,1% krajowego pogłowia świń, w tym 5,6% pogłowia loch;
- 4,8% krajowego pogłowia owiec;
- 3,3% krajowego pogłowia kóz;
- 6,5% krajowego pogłowia koni;
- 4,8% krajowego pogłowia drobiu ogółem.

TABL. 4. ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE

Wyszczególnienie	Ogółem			w tym gospodarstwa indywidualne		
	zwierzęta w sztukach	liczba gospodarstw	średnia liczba zwierząt w gospodarstwie w sztukach	zwierzęta w sztukach	liczba gospodarstw	średnia liczba zwierząt w gospodarstwie w sztukach
Bydło	456528	16583	27,5	435916	16531	26,4
krowy	204609	14587	14,0	195386	14538	13,4
mleczne	180153	12034	15,0	174038	12002	14,5
mamki	24456	3013	8,1	21348	2987	7,1
Świnie	587064	6617	88,7	508271	6587	77,2
loch	57564	4831	11,9	43623	4808	9,1
Owce	12895	255	50,6	11656	245	47,6
Kozy	2724	331	8,2	2683	326	8,2
Konie	13517	2694	5,0	12776	2671	4,8
Króliki (samice)	3348	855	3,9	3335	853	3,9
Pozostałe zwierzęta utrzymywane						
na mięso	9127	246	37,1	9127	246	37,1
Drób ogółem	7114394	13058	544,8	6109264	13038	468,6
drób kurzy	3317026	12523	264,9	2990392	12511	239,0
kury nioski	753655	11901	63,3	624388	11892	52,5
brojlery kurze	2533198	1650	1535,3	2335836	1645	1420,0
indyki	3201753	463	6915,2	2560089	452	5663,9
gęsi	535173	1152	464,6	498517	1146	435,0
kaczki	53870	3004	17,9	53753	3000	17,9
drób pozostały	6571	391	16,8	6512	389	16,7

Przeciętnie na gospodarstwo rolne prowadzące produkcję zwierzęcą przypadało:

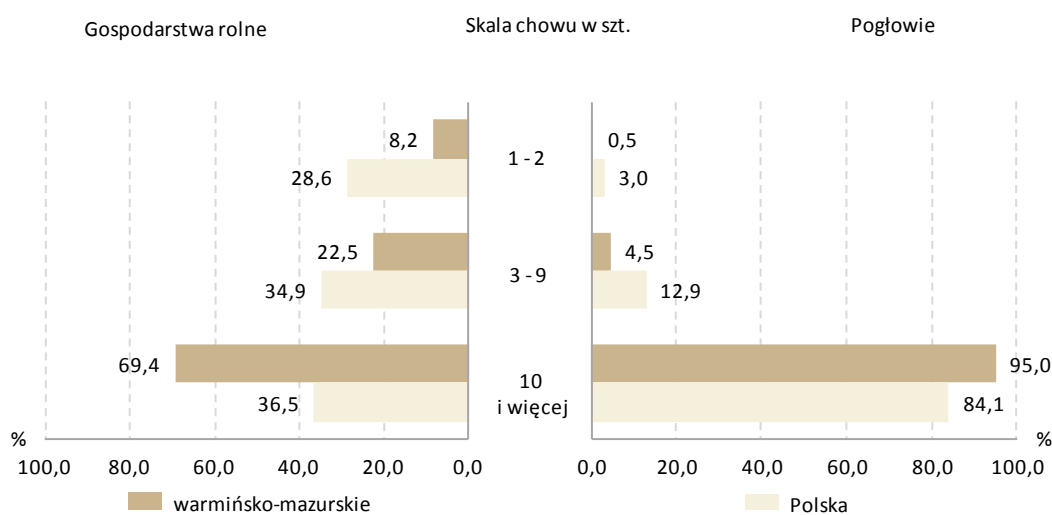
- bydła – 19,5 sztuki (w Polsce – 7,4 sztuki),
- świń – 25,0 sztuk (w Polsce – 14,3 sztuki),
- drobiu ogółem – 303,6 sztuki (w Polsce – 187,0 sztuk).

Bydło

Pogłowie bydła ogółem wyniosło w 2013 r. 456,5 tys. sztuk. W gospodarstwach indywidualnych utrzymywano 435,9 tys. sztuk, tj. 95,5% wojewódzkiego pogłowia bydła.

Chowem bydła zajmowało się 16,6 tys. gospodarstw rolnych, tj. 39,6% ogółu gospodarstw i 70,8% prowadzących produkcję zwierzęcą (3,9% hodowców bydła w Polsce).

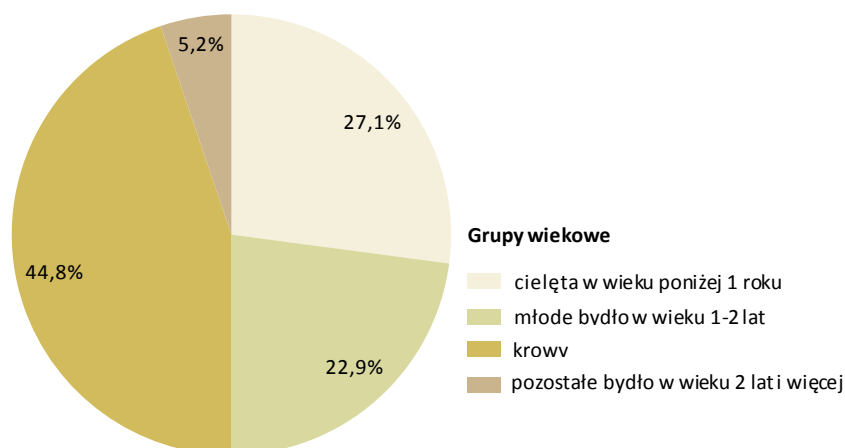
Struktura gospodarstw i pogłowia bydła według skali chowu

W gospodarstwach o skali chowu 10 sztuk i więcej znajdowało się 95,0% wojewódzkiego pogłowia bydła. W grupie tej najwięcej bydła – 24,8% posiadały gospodarstwa o powierzchni 30-50 ha użytków rolnych.

Na gospodarstwo rolne prowadzące chów bydła przypadało średnio w województwie 27,5 sztuki (w Polsce – 13,9 sztuki), a na gospodarstwo indywidualne – 26,4 sztuki (w Polsce – 13,2 sztuki).

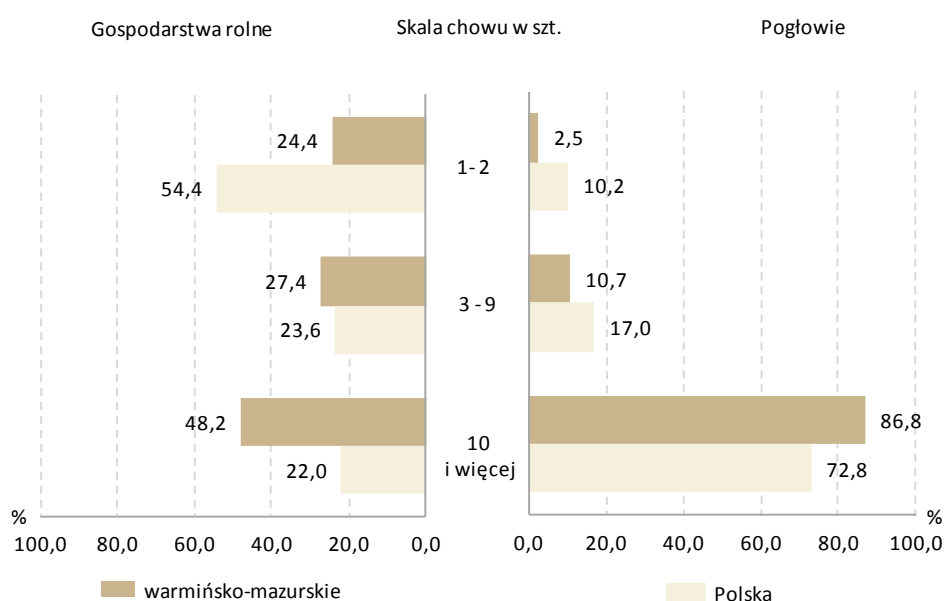
Struktura stada bydła

Udział krów w strukturze pogłowia bydła wyniósł 44,8% (w Polsce – 42,5%). Pogłowie krów w województwie liczyło 204,6 tys. sztuk. W gospodarstwach indywidualnych utrzymywano 195,4 tys. sztuk, tj. 95,5% wojewódzkiego pogłowia krów.

Krowy w 88,0% utrzymywano wyłącznie lub głównie do produkcji mleka przeznaczonego do konsumpcji lub przetwórstwa na produkty mleczne. Pogłowie krów „mamek”, utrzymywanych wyłącznie lub głównie do produkcji cieląt, i których mleko wykorzystywano do odchowu cieląt lub przeznaczano na paszę dla innych zwierząt, liczyło 24,5 tys. sztuk.

Struktura gospodarstw i pogłowia krów według skali chowu

Chowem krów zajmowało się 14,6 tys. gospodarstw rolnych, tj. 34,8% ogółu gospodarstw i 62,2% prowadzących produkcję zwierzęcą (4,1% hodowców krów w Polsce). Udział gospodarstw posiadających krowy w ogólnej liczbie hodowców bydła wyniósł 88,0%.

W gospodarstwach o skali chowu 10 sztuk i więcej znajdowało się 86,8% wojewódzkiego pogłowia krów. W grupie tej najwięcej krów – 27,1% posiadały gospodarstwa o powierzchni 30-50 ha użytków rolnych.

Na gospodarstwo rolne prowadzące chów krów przypadało średnio w województwie 14,0 sztuk (w Polsce – 7,0 sztuk), a na gospodarstwo indywidualne – 13,4 sztuki (w Polsce – 6,7 sztuki).

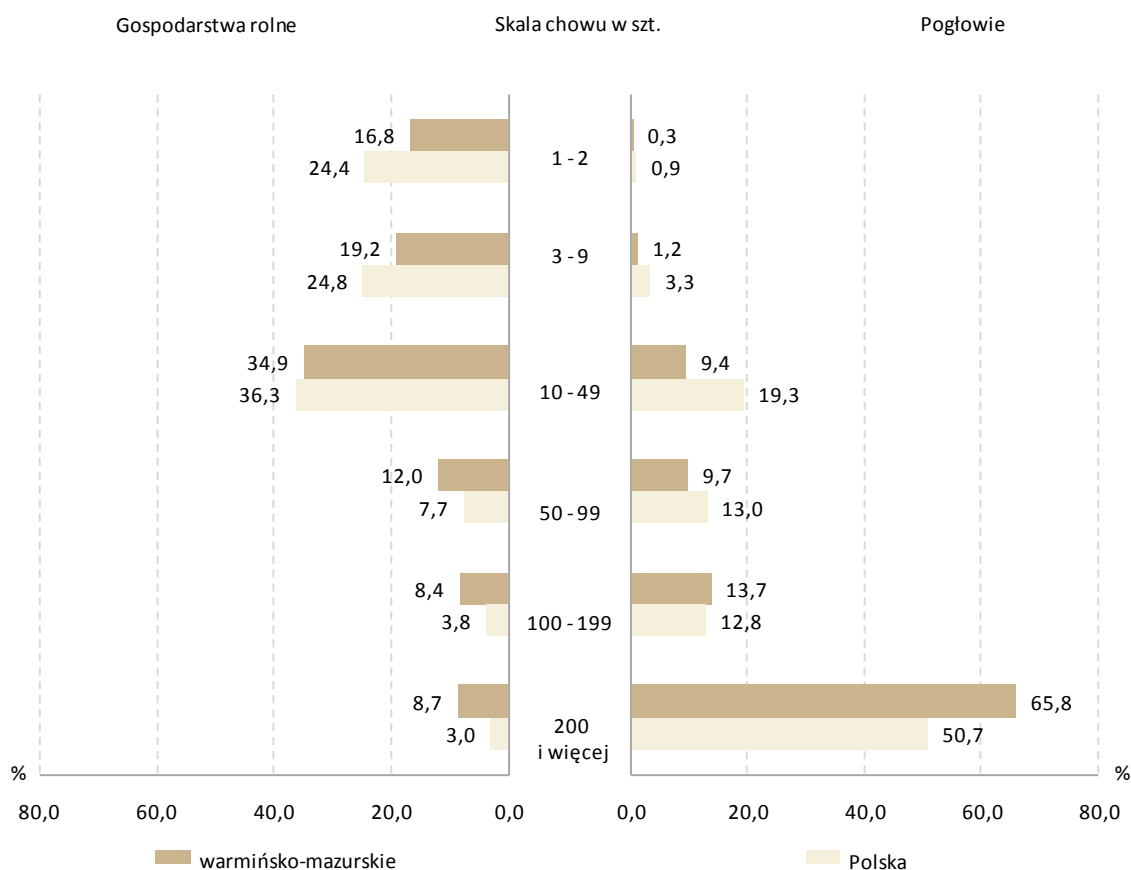
Średnio w województwie obsada bydła na 100 ha użytków rolnych wyniosła 44,7 sztuki (w Polsce – 40,3 sztuki).

Świnie

Pogłowie świń ogółem wyniosło w 2013 r. 587,1 tys. sztuk. W gospodarstwach indywidualnych utrzymywano 508,3 tys. sztuk, tj. 86,6% wojewódzkiego pogłowia świń.

Chowem świń zajmowało się 6,6 tys. gospodarstw rolnych, tj. 15,8% ogółu gospodarstw i 28,2% prowadzących produkcję zwierzęcą (2,4% hodowców świń w Polsce).

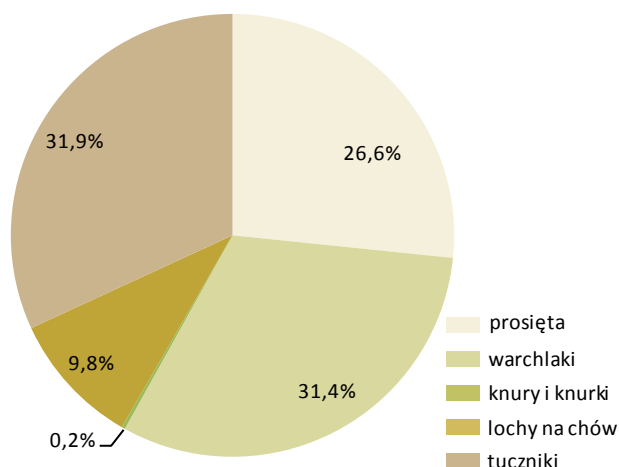
Struktura gospodarstw i pogłowia świń według skali chowu

Wśród hodowców świń w województwie warmińsko-mazurskim dominowały gospodarstwa posiadające 10-49 sztuk – 34,9% wszystkich gospodarstw posiadających świnie. Wśród tych hodowców najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa o powierzchni 10-15 ha użytków rolnych – 24,2%. W gospodarstwach o skali chowu 200 sztuk i więcej znajdowało się 65,8% wojewódzkiego pogłowia świń. W grupie tej najwięcej świń – 40,2% posiadały gospodarstwa o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych.

Na gospodarstwo rolne prowadzące chów świń przypadało średnio w województwie 88,7 sztuki (w Polsce – 41,0 sztuki), a na gospodarstwo indywidualne – 77,2 sztuki (w Polsce – 36,2 sztuki).

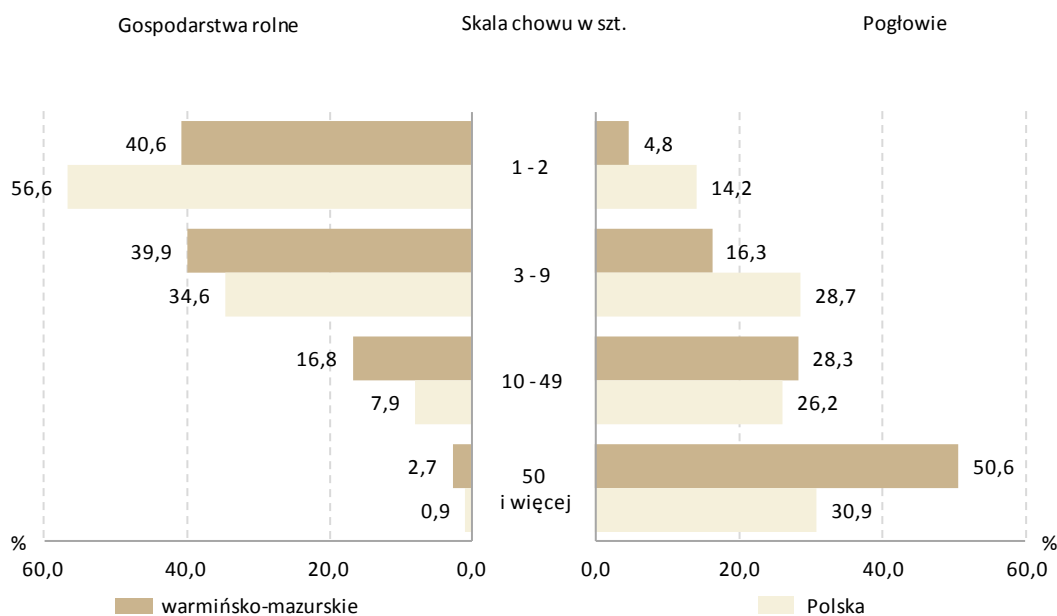
Struktura stada świń

Udział loch na chów w strukturze stada świń wyniósł 9,8% (w Polsce – 8,9%). Stado loch na chów w województwie warmińsko-mazurskim liczyło 57,6 tys. sztuk. W gospodarstwach indywidualnych utrzymywano 43,6 tys. sztuk, tj. 75,8% wojewódzkiego pogłowia loch.

Lochy na chów utrzymywano w 4,8 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 11,5% ogółu gospodarstw i 20,6% prowadzących produkcję zwierzęcą (2,7% gospodarstw posiadających lochy na chów w Polsce). Udział gospodarstw posiadających lochy w ogólnej liczbie hodowców świń wyniósł 73,0%.

Struktura gospodarstw i pogłowia loch według skali chowu

Wśród hodowców utrzymujących lochy w województwie warmińsko-mazurskim dominowały gospodarstwa posiadające 1 lub 2 sztuki – 40,6% wszystkich gospodarstw posiadających lochy. Wśród

tych hodowców najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych – 22,1%. W gospodarstwach o skali chowu 50 sztuk i więcej znajdowało się 50,6% wojewódzkiego pogłowia loch. W grupie tej najwięcej loch – 59,8% posiadały gospodarstwa o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych.

Na gospodarstwo rolne posiadające lochy na chów przypadało średnio w województwie 11,9 sztuki (w Polsce – 5,7 sztuki), a na gospodarstwo indywidualne – 9,1 sztuki (w Polsce – 4,8 sztuki).

Średnio w województwie obsada świń na 100 ha użytków rolnych wyniosła 57,5 sztuki (w Polsce – 78,0 sztuki). Obsada na 100 ha gruntów ornych, stanowiących potencjalne zaplecze paszowe dla świń wyniosła w województwie 90,4 sztuki (w Polsce – 106,0 sztuk).

Owce

Pogłowiu owiec w całym rolnictwie wyniosło w 2013 r. 12,9 tys. sztuk. W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 11,7 tys. owiec, tj. 90,4% pogłowia owiec w województwie.

Chowem owiec zajmowało się zaledwie 0,3 tys. gospodarstw rolnych, tj. 0,6% ogółu gospodarstw i 1,1% prowadzących produkcję zwierzęcą (2,6% hodowców owiec w Polsce).

Na gospodarstwo rolne posiadające owce przypadało średnio w województwie 50,6 sztuki (w Polsce – 27,8 sztuki), a na gospodarstwo indywidualne – 47,6 sztuki (w Polsce – 25,9 sztuki).

Kozy

W 2013 r. pogłowiu kóz w całym rolnictwie wyniosło 2,7 tys. sztuk. W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 98,5% wojewódzkiego pogłowia kóz.

Chowem kóz zajmowało się 0,3 tys. gospodarstw rolnych, tj. 0,8% ogółu gospodarstw i 1,4% prowadzących produkcję zwierzęcą (1,7% hodowców kóz w Polsce).

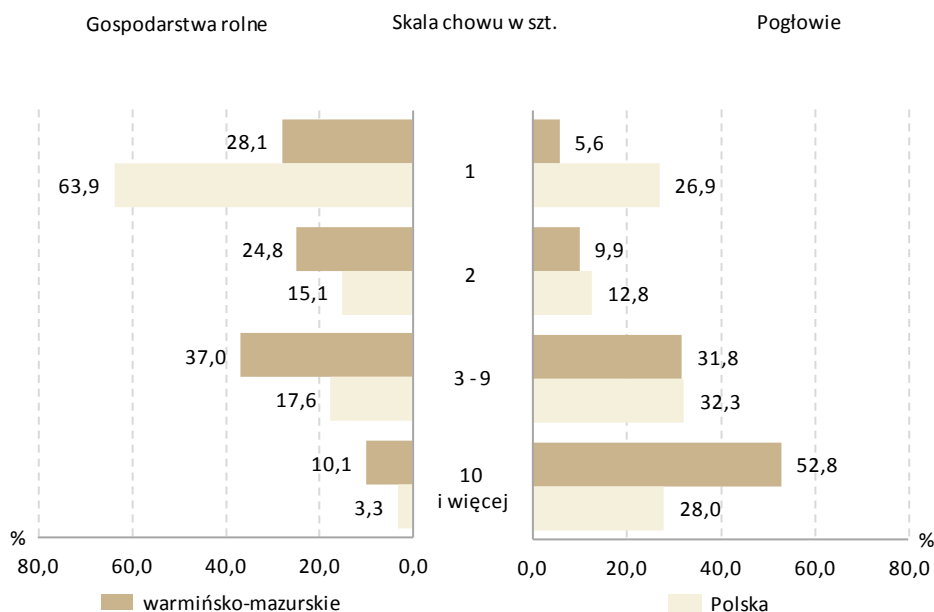
Na gospodarstwo rolne prowadzące chów kóz przypadało średnio w województwie 8,2 sztuki tego gatunku (w Polsce – 4,2 sztuki).

Konie

Pogłowiu koni ogółem wyniosło w 2013 r. 13,5 tys. sztuk. W gospodarstwach indywidualnych utrzymywano 12,8 tys. sztuk, tj. 94,5% wojewódzkiego pogłowia koni.

Chowem koni zajmowało się 2,7 tys. gospodarstw rolnych, tj. 6,4% ogółu gospodarstw i 11,5% prowadzących produkcję zwierzęcą (3,1% hodowców koni w Polsce).

Struktura gospodarstw i pogłowia koni według skali chowu

Wśród hodowców utrzymujących konie w województwie warmińsko-mazurskim dominowały gospodarstwa posiadające 3-9 sztuk – 37,0% wszystkich gospodarstw posiadających konie. Wśród tych hodowców najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa o powierzchni 10-15 ha użytków rolnych – 27,1%. W gospodarstwach o skali chowu 10 sztuk i więcej znajdowało się 52,8% wojewódzkiego pogłowia koni. W grupie tej najwięcej koni – 39,4% posiadały gospodarstwa o powierzchni 50-100 ha użytków rolnych.

Na gospodarstwo rolne posiadające konie przypadało średnio w województwie 5,0 sztuk (w Polsce – 2,4 sztuki), a na gospodarstwo indywidualne – 4,8 sztuki (w Polsce – 2,3 sztuki).

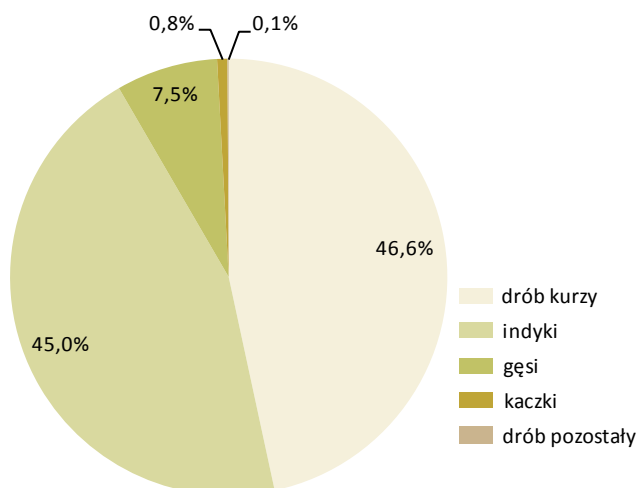
Drób

Chów drobiu w wieku powyżej 2 tygodni prowadzony był w 13,1 tys. gospodarstwach rolnych, tj. w 31,1% ogółu gospodarstw i 55,7% prowadzących produkcję zwierzęcą.

Pogłowie drobiu ogółem wyniosło 7,1 mln sztuk. W gospodarstwach indywidualnych utrzymywano 6,1 mln sztuk, tj. 85,9% wojewódzkiego pogłowia drobiu.

Dominującym gatunkiem w strukturze pogłowia drobiu ogółem był drób kurzy – 46,6%. Na drugim miejscu znalazły się indyki – 45,0% udziału w strukturze pogłowia.

Struktura gatunkowa pogłowia drobiu

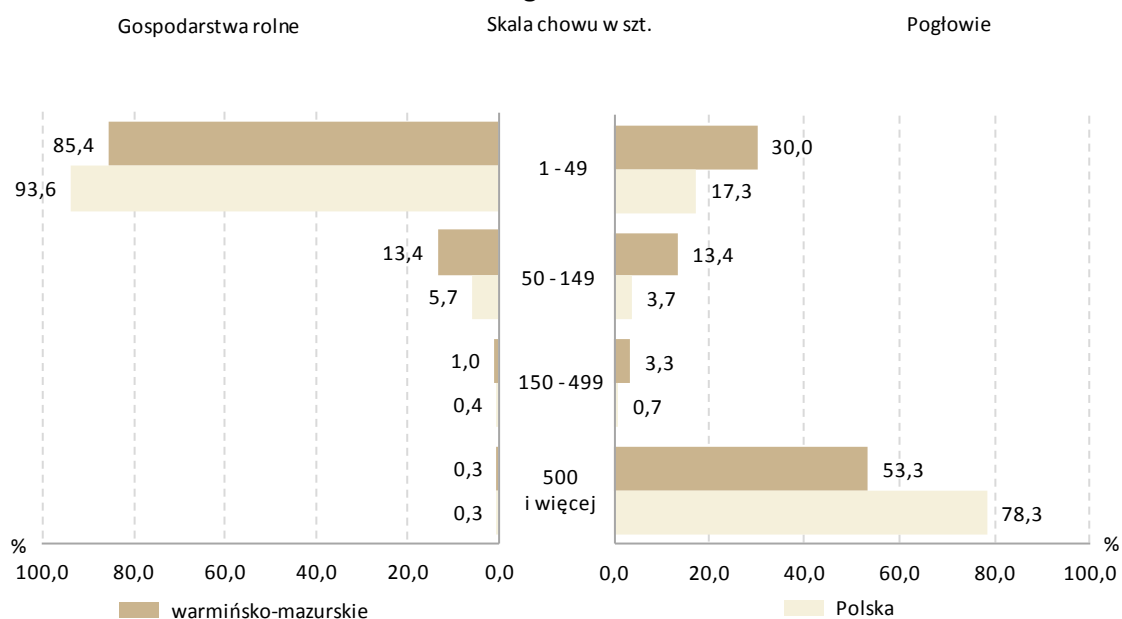

Pogłowie **drobiu kurzego** ogółem w województwie warmińsko-mazurskim wyniosło 3,3 mln sztuk. W gospodarstwach indywidualnych hodowano 90,2% pogłowia drobiu kurzego.

Chów drobiu kurzego prowadzono w 12,5 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 29,9% ogółu gospodarstw i 53,4% prowadzących produkcję zwierzęcą (2,2% hodowców drobiu kurzego w Polsce). Udział gospodarstw posiadających drób kurzy w ogólnej liczbie hodowców drobiu wyniósł 95,9%.

Chów **kur niosek** prowadzono w 11,9 tys. gospodarstw rolnych, tj. u 95,0% hodowców drobiu kurzego (2,3% hodowców kur niosek w Polsce). Pogłowie kur niosek w województwie warmińsko-mazurskim wyniosło 0,8 mln sztuk, co stanowiło 1,5% ich krajowego stanu.

Struktura gospodarstw i pogłowia kur niosek według skali chowu

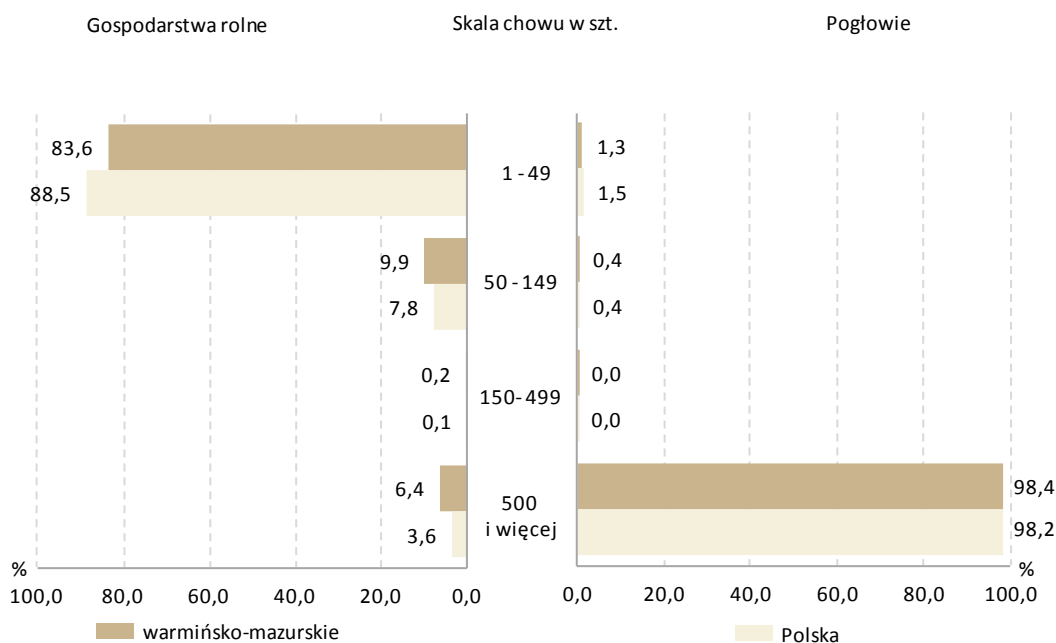

Fermowy chów kur niosek, tj. 500 sztuk i więcej prowadziło zaledwie 0,3% hodowców, utrzymując 53,3% ich wojewódzkiego погоłwia.

Na gospodarstwo rolne prowadzące chów kur niosek przypadały średnio w województwie 63,3 sztuki (w Polsce – 97,9 sztuki).

Chów **brojlerów kurzych** prowadzono w 1,7 tys. gospodarstw rolnych, tj. u 13,2% hodowców drobiu kurzego (2,5% hodowców brojlerów kurzych w Polsce). Pогоłowie utrzymywanych brojlerów kurzych liczyło w województwie warmińsko-mazurskim 2,5 mln sztuk, co stanowiło 3,4% ich krajowego stanu.

Struktura gospodarstw i погоłwia brojlerów kurzych według skali chowu

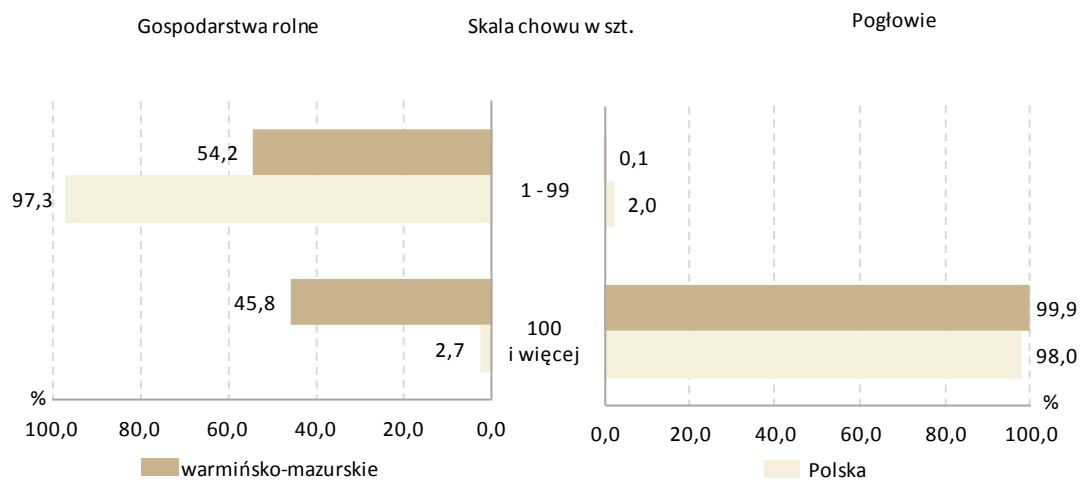
Fermowy chów brojlerów kurzych, tj. 500 sztuk i więcej prowadziło 6,4% hodowców, utrzymując 98,4% ich wojewódzkiego погоłwia.

Na gospodarstwo rolne prowadzące fermowy chów brojlerów kurzych przypadało średnio w województwie 23,7 tys. sztuk (w Polsce – 31,5 tys. sztuk).

Hodowcy drobiu z województwa warmińsko-mazurskiego utrzymywali 3,2 mln sztuk **indyków**, co stanowiło 33,1% ich krajowego погоłwia. W gospodarstwach indywidualnych hodowano 2,6 mln sztuk, tj. 80,0% wojewódzkiego погоłwia indyków.

Chów indyków prowadzono w 0,5 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 1,1% ogółu gospodarstw i 2,0% prowadzących produkcję zwierzęcą (2,0% hodowców indyków w Polsce). Udział gospodarstw posiadających indyki w ogólnej liczbie hodowców drobiu wyniósł 3,5%.

Struktura gospodarstw i pogłowia indyków według skali chowu

Fermowy chów indyków, tj. 100 sztuk i więcej prowadziło 45,8% hodowców, utrzymując 99,9% wojewódzkiego pogłowia indyków.

Na gospodarstwo rolne prowadzące fermowy chów indyków przypadało średnio w województwie 15,2 tys. sztuk (w Polsce – 15,3 tys. sztuk).

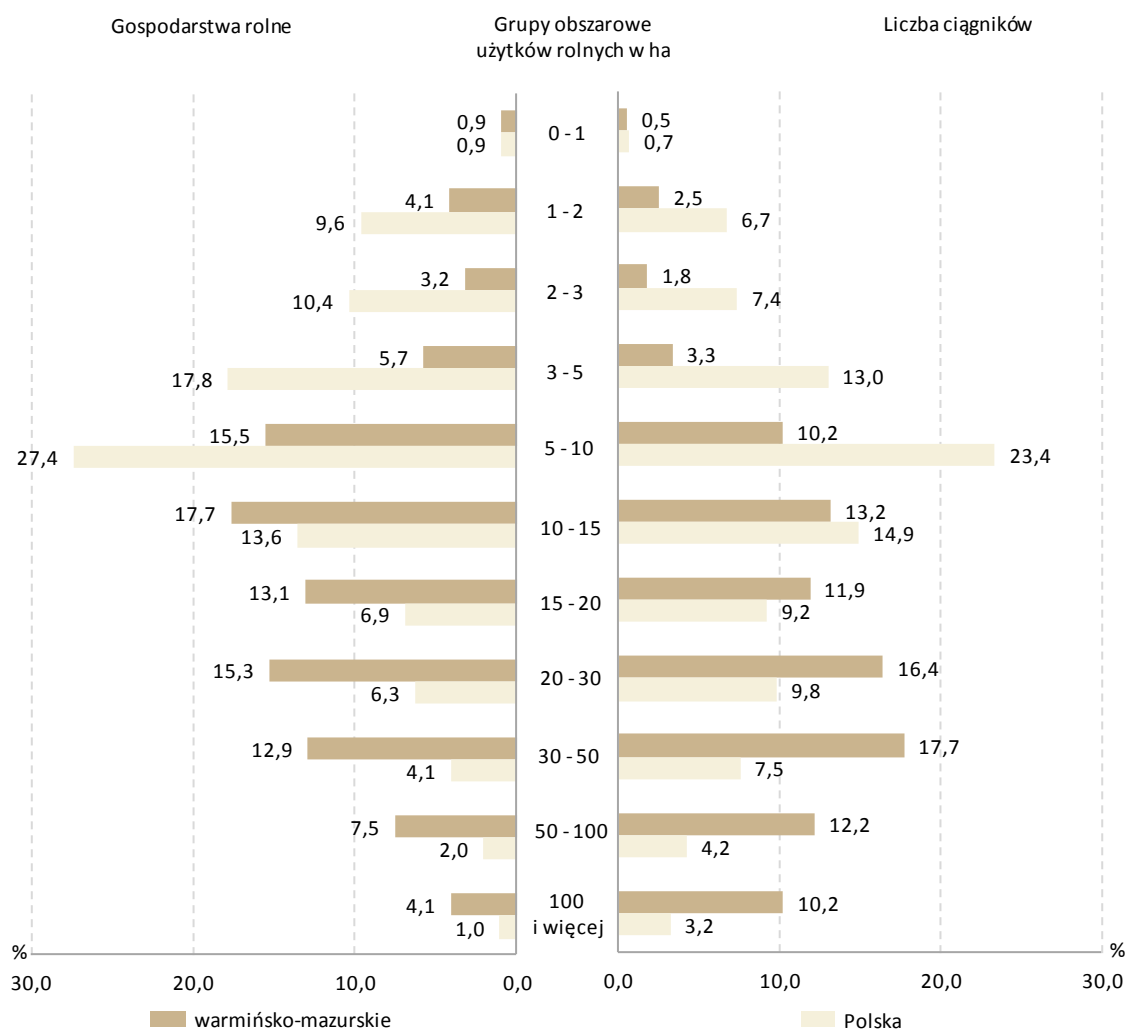
CIĄGNIKI, MASZyny I URZĄDZENIA ROLNICZE

W 2013 r. w 28,2 tys. gospodarstw rolnych było 52,4 tys. ciągników rolniczych (3,6% ciągników rolniczych w Polsce). W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 51,3 tys., tj. 97,9% ciągników rolniczych w województwie warmińsko-mazurskim.

Ciągniki posiadało 67,2% gospodarstw rolnych (w Polsce – 66,8%). Na gospodarstwo rolne w województwie przypadało 1,2 ciągnika (w Polsce – 1,0).

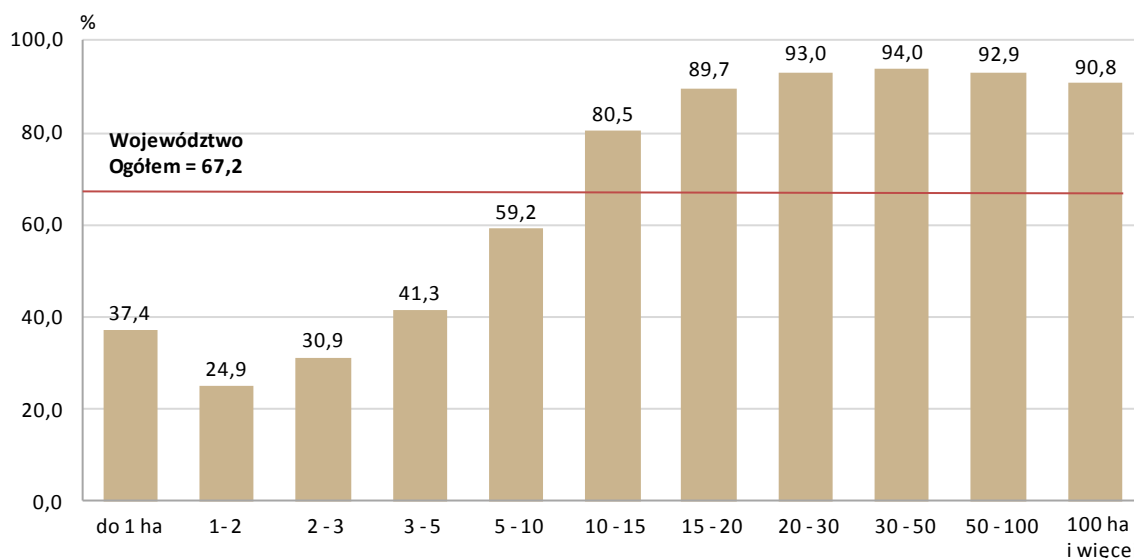
Na ciągnik rolniczy w gospodarstwie rolnym przypadało średnio 19,28 ha użytków rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze (w Polsce – 10,03 ha).

Struktura gospodarstw i ciągników według grup obszarowych użytków rolnych

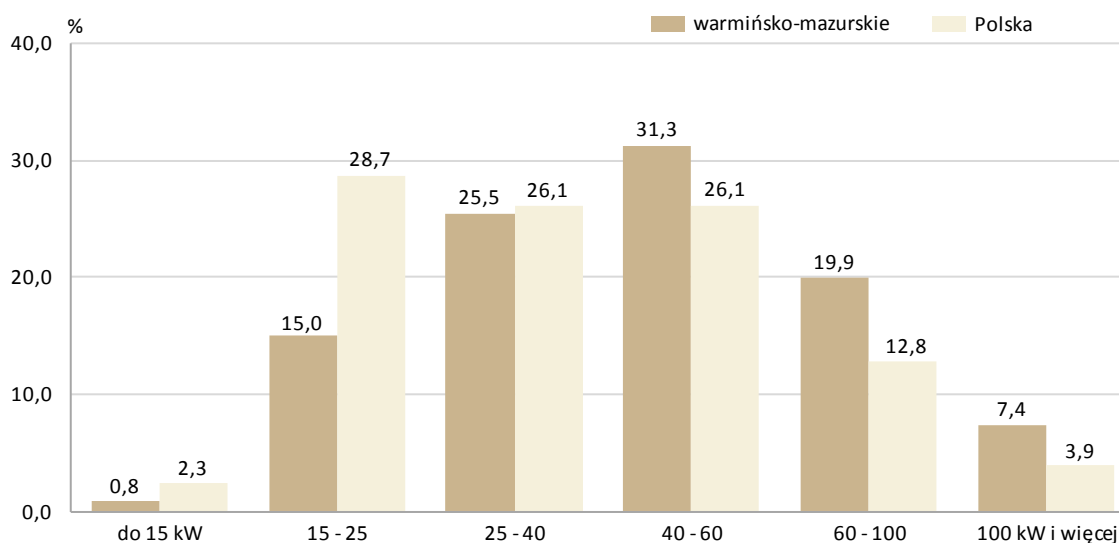
Wśród gospodarstw rolnych posiadających ciągniki rolnicze najczęściej gospodarstw należało do grupy obszarowej 10-15 ha użytków rolnych – 17,7%. Największa liczba ciągników wystąpiła w grupie obszarowej 30-50 ha użytków rolnych – 17,7% ogólnej liczby ciągników w gospodarstwach rolnych.

Udział gospodarstw posiadających ciągniki w ogólnej liczbie gospodarstw według grup obszarowych użytków rolnych

Odsetek gospodarstw posiadających ciągniki wzrastał wraz ze zwiększaniem się powierzchni użytków rolnych, od 24,9% w grupie gospodarstw rolnych o powierzchni 1-2 ha do 94,0% w grupie obszarowej gospodarstw 30-50 ha. Część gospodarstw wielkoobszarowych nie posiadała własnych ciągników rolniczych. Korzystały one z usług sąsiedzkich lub specjalistycznych firm.

Struktura ciągników rolniczych według mocy

W strukturze ciągników rolniczych dominowały pojazdy o średniej mocy 40-60 kW – 31,3%. Najwięcej ciągników o mocy silnika do 15 kW posiadały gospodarstwa z grupy obszarowej 1-2 ha użytków rolnych – 20,5%, zaś najwięcej ciągników o mocy silnika 100 kW i więcej posiadały gospodarstwa z grupy obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych – 43,6%.

Kombajny zbożowe posiadało 6,8 tys. gospodarstw rolnych, co stanowiło 25,0% gospodarstw zajmujących się uprawą zbóż (w Polsce – 14,2%). Przeciętnie w województwie na kombajn zbożowy przypadało 52,60 ha zbóż (w Polsce – 45,57 ha).

Ziemniaki na gruntach ornych w 2013 r. uprawiano w 12,5 tys. gospodarstw rolnych. Sadzarki do ziemniaków posiadało 7,8 tys. gospodarstw, co stanowiło 62,1% gospodarstw zajmujących się ich uprawą. Kopaczki do ziemniaków posiadało 9,7 tys. gospodarstw rolnych, tj. 77,2% gospodarstw uprawiających ziemniaki. Kombajny ziemniaczane znajdowały się w 0,8 tys. gospodarstw, tj. w 6,5% gospodarstw uprawiających ziemniaki.

TABL. 5 WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW W WYBRANE MASZYNY

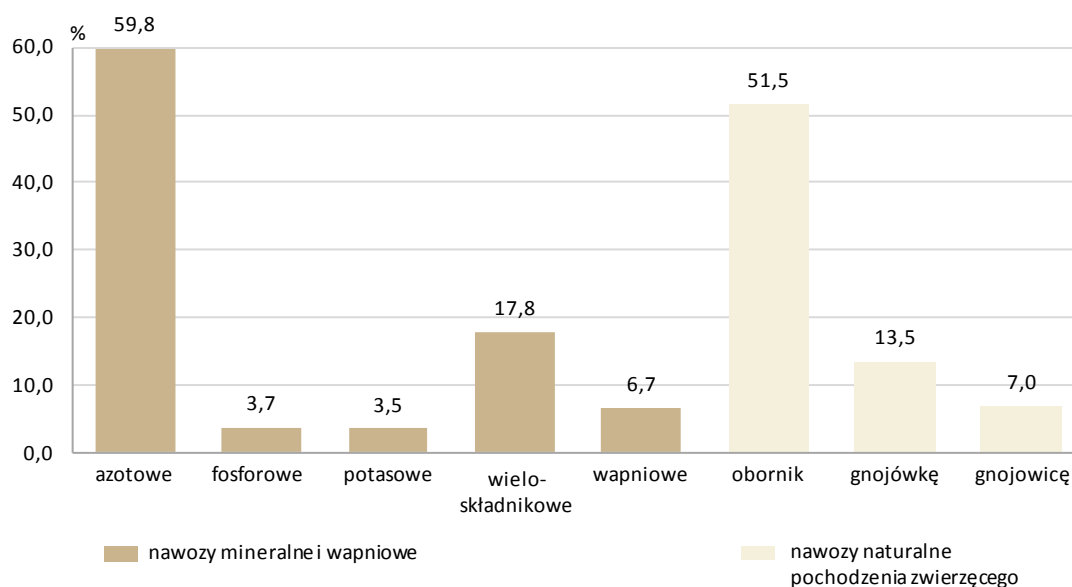
Wyszczególnienie	Ogółem		w tym gospodarstwa indywidualne		Udział % gospodarstw posiadających maszyny w gospodarstwach ogółem	
	maszyny w sztukach	liczba gospodarstw	maszyny w sztukach	liczba gospodarstw	województwo	Polska
Kombajny zbożowe	7264	6802	7072	6718	16,2	11,1
Silosokombajny	367	346	338	326	0,8	0,6
Kosiarki ciągnikowe	20786	18381	20599	18303	43,8	35,1
Przyczepy zbierające	5841	5337	5787	5314	12,7	7,6
Prasy zbierające	9876	9091	9760	9019	21,7	14,1
Ładowacze	10834	9631	10663	9549	23,0	15,7
Kombajny ziemniaczane ..	854	815	837	812	1,9	4,9
Kombajny buraczane	83	79	81	77	0,2	1,6
Kopaczki do ziemniaków ..	9750	9681	9728	9662	23,1	20,1
Rozsiewacz nawozów i wapna	19688	18627	19425	18521	44,4	38,7
Rozrzutniki obornika	15429	14660	15274	14590	35,0	32,4
Sadzarki do ziemniaków ...	7848	7788	7820	7766	18,6	21,0
Polowe opryskiwacze ciągnikowe	13239	12842	13119	12769	0,0	32,0
Sadownicze opryskiwacze ciągnikowe	382	343	371	340	30,6	0,8
					0,8	3,8

W rozsiewacze nawozów i wapna wyposażonych było 44,4% gospodarstw rolnych, w rozrzutniki obornika 35,0%, a w polowe opryskiwacze ciągnikowe 30,6% gospodarstw.

ZUŻYCI NAWOZÓW

W badaniu struktury gospodarstw rolnych 2013 zebrano informacje o zużyciu nawozów mineralnych, wapniowych i naturalnych pochodzenia zwierzęcego w roku gospodarczym 2012/2013, tj. w okresie od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Udział gospodarstw stosujących nawozy w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających użytki rolne w dobrej kulturze

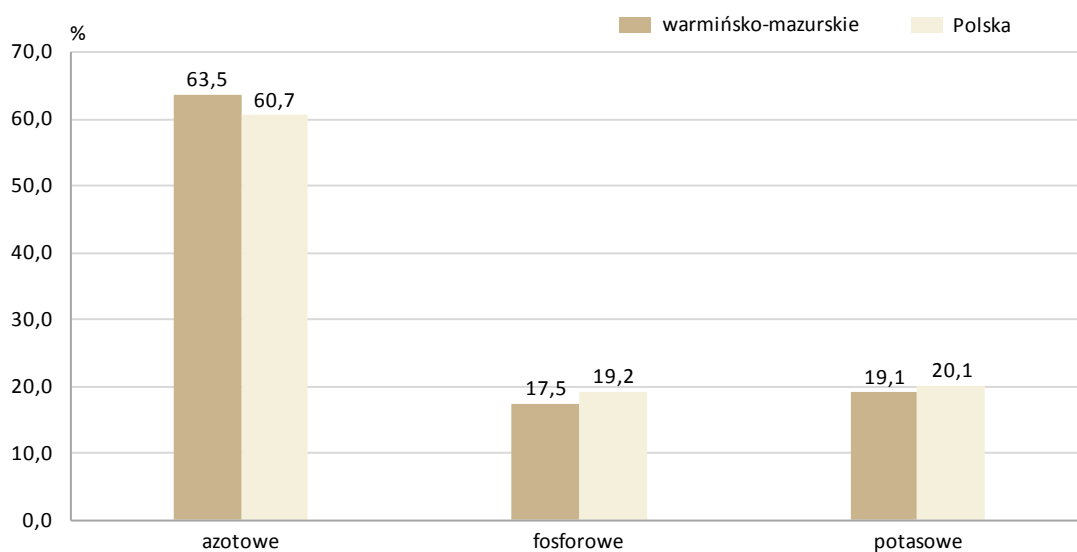

Nawozy mineralne w badanym okresie stosowano w 25,8 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 61,9% gospodarstw utrzymujących użytki rolne w dobrej kulturze rolnej (w Polsce – w 71,8%). Najczęściej stosowano nawozy azotowe, z uwagi na ich plonotwórczy charakter – 59,8% gospodarstw rolnych utrzymujących użytki rolne w dobrej kulturze i 96,7% gospodarstw stosujących nawozy mineralne. Udział gospodarstw stosujących nawozy fosforowe, potasowe i wieloskładnikowe w ogólnej liczbie jednostek stosujących nawożenie mineralne był znacznie mniejszy i wyniósł odpowiednio: 6,0%, 5,6%, 28,8%.

Średnie zużycie czystego składnika na hektar użytków rolnych w dobrej kulturze wyniosło w województwie warmińsko-mazurskim ogółem 109,0 kg NPK (w Polsce – 134,9 kg NPK), w tym:

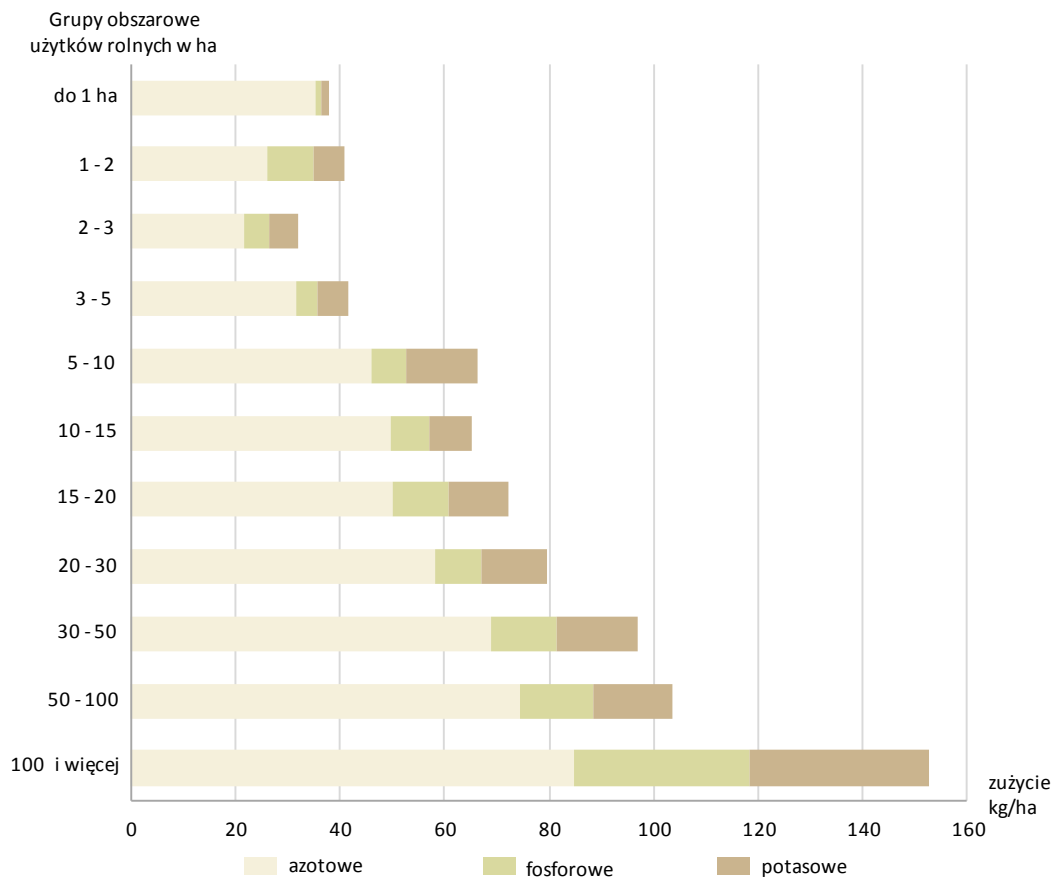
- azotowych 69,2 kg N (w Polsce – 81,8 kg),
- fosforowych 19,0 kg P₂O₅ (w Polsce – 26,0 kg),
- potasowych 20,8 kg K₂O (w Polsce – 27,1 kg).

Struktura zużytych nawozów mineralnych (czysty składnik)

Stosunek N:P:K w dawce nawozowej w roku gospodarczym 2012/2013 kształtował się podobnie jak Polsce według proporcji 1:0,3:0,3.

Zużycie nawozów mineralnych w kilogramach NPK na hektar użytków rolnych w dobrej kulturze według grup obszarowych użytków rolnych

Wraz ze zwiększaniem się powierzchni gospodarstw rolnych, a tym samym rodzajem prowadzonych upraw zaobserwowano wyraźny wzrost zużycia nawozów mineralnych na hektar użytków rolnych w dobrej kulturze. Najmniejsze zużycie wynoszące 31,9 kg NPK było w grupie gospodarstw o powierzchni 2-3 ha użytków rolnych, natomiast największe – 152,6 kg NPK było w gospodarstwach z grupy obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych.

Nawozy wapniowe w badanym okresie zastosowano w 2,8 tys. gospodarstw rolnych, tj. w zaledwie 6,7% gospodarstw rolnych posiadających użytki rolne w dobrej kulturze (w Polsce – w 6,8%). Średnie zużycie czystego składnika CaO na hektar użytków rolnych w dobrej kulturze wyniosło w województwie 46,6 kg, przy średniej krajowej 44,0 kg.

Nawozy naturalne pochodzenia zwierzęcego zastosowano w 21,8 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 52,4% gospodarstw rolnych utrzymujących użytki rolne w dobrej kulturze (w Polsce – w 48,5%). Najwięcej, bo aż 98,3% gospodarstw stosujących nawozy naturalne pochodzenia zwierzęcego, wykorzystywało pod uprawy obornik.

PRACUJĄCY W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

Działalność rolnicza prowadzona w gospodarstwach rolnych wymaga udziału i wkładu pracy człowieka. W gospodarstwach indywidualnych jest to zazwyczaj pracujący użytkownik i członkowie jego rodziny (tworzący wspólne gospodarstwo domowe z użytkownikiem lub utrzymujący się oddzielnie), wspomagani przez opłacanych pracowników najemnych lub pracowników kontraktowych (tj. osoby zatrudnione przy świadczeniu zakontraktowanych usług), a czasem także bezpłatną pomoc sąsiedzką. W pozostałych gospodarstwach rolnych, w zależności od formy własności, trzon stanowią pracownicy najemni lub inne osoby pracujące bez wynagrodzenia (członkowie spółdzielni, zakonów, uczniowie szkół itd.), wspomagane pracownikami najemnymi i kontraktowymi.

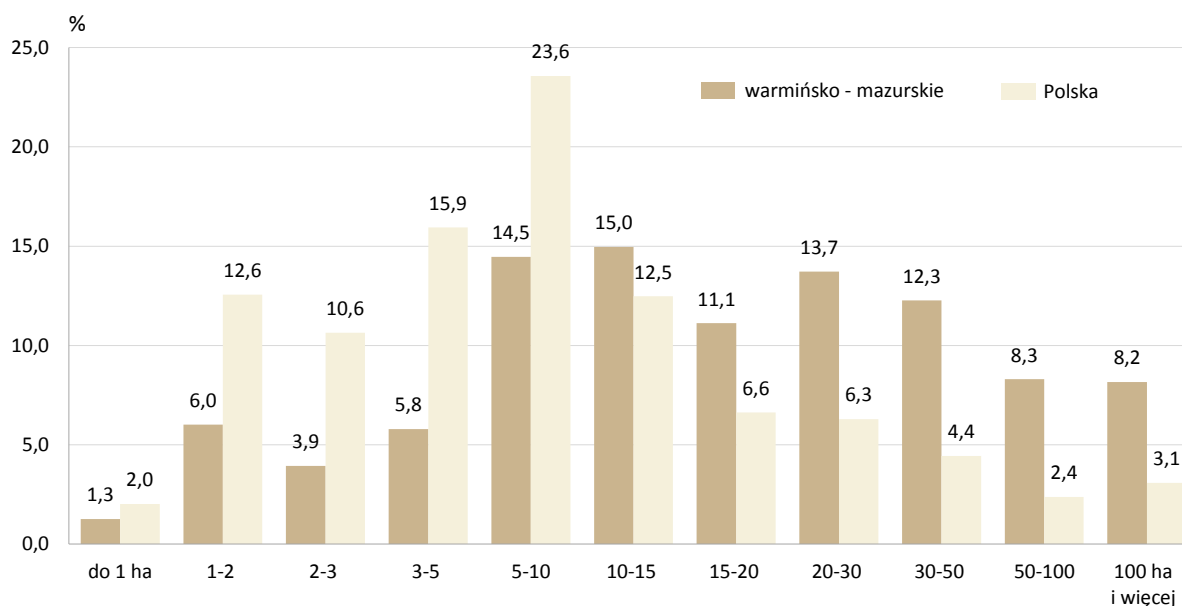
W niniejszej publikacji skoncentrowano się na charakterystyce gospodarstw rolnych i prowadzonej w nich produkcji rolnej, a więc i temat dotyczący pracujących wymaga takiego ujęcia, które pozwoli na pokazanie wielkości **nakładów pracy ludzkiej poniesionych na działalność rolniczą w gospodarstwach rolnych w ciągu całego roku gospodarczego**. Uwzględniono zatem nawet minimalny wkład pracy każdej z osób pracujących w gospodarstwie rolnym przy produkcji rolniczej w każdym z 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny badania, niezależnie od tego czy praca w gospodarstwie rolnym była dla tych osób pracą wyłączną, główną czy dodatkową. Bardzo ważnym zagadnieniem przy ocenie nakładów pracy w rolnictwie w ciągu roku jest wymiar czasu pracy, w jakim pracują poszczególne osoby – zarówno rodzinna siła robocza, jak i pozostali pracownicy. Duży udział pracujących w niepełnym wymiarze czasu zniekształca w pewnym stopniu obraz z punktu widzenia pracochłonności poszczególnych typów gospodarstw. Ponadto m.in. w przypadku pracowników dorywczych, kontraktowych, pomocy sąsiedzkiej – bardziej istotny jest łączny wkład pracy mierzony w godzinach, niż sama liczba osób pracujących (tym bardziej, że najczęściej jest to praca zadaniowa, poszczególne osoby wymieniają się w ciągu roku, a wkład pracy każdej z tych osób może być różny). W związku z powyższym podstawą prowadzonej analizy są **nakłady pracy wyrażone w umownych rocznych jednostkach pracy (ang. *Annual Work Unit* – AWU)**, będących **odpowiednikiem rocznego wkładu pracy osoby zatrudnionej w pełnym wymiarze czasu pracy** (tj. po przeliczeniu pracujących w niepełnym wymiarze na pełne etaty). Informacje o osobach fizycznych omówione zostaną szerzej jedynie w przypadku wybranych charakterystyk, istotnych dla prowadzonej analizy.

Należy pamiętać, iż badaniem struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. nie objęto jednostek posiadaczy użytków rolnych o powierzchni poniżej 1 ha prowadzących działalność rolniczą o małej skali. Dlatego też zebrane informacje o osobach pracujących w gospodarstwach najmniejszych i ich nakładach pracy mogą być niepełne.

Wyniki badania obejmującego okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r. wykazały, że **nakłady pracy na prowadzenie działalności rolniczej** we wszystkich gospodarstwach rolnych w województwie warmińsko-mazurskim wyniosły 61,9 tys. AWU, co stanowiło 3,2% nakładów poniesionych w Polsce. Pracochłonność działalności rolniczej w województwie była nieco większa niż przeciętnie w Polsce – na jedno gospodarstwo prowadzące działalność rolniczą w województwie przypadało 1,5 pełnozatrudnionych (w AWU), natomiast w kraju – 1,4.

Analiza struktury nakładów pracy poniesionych w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych wskazuje, iż w województwie najwyższe nakłady pracy (w AWU) wystąpiły w gospodarstwach o wielkości 10-15 ha, 5-10 ha oraz 20-30 ha. Przeciętnie w kraju zanotowano znacznie wyższe niż w województwie nakłady pracy w gospodarstwach o wielkości 3-5 ha, 5-10 ha oraz 2-3 ha i 1-2 ha. Jak widać w warmińsko-mazurskim nakłady były wyższe w gospodarstwach większych, natomiast w Polsce – w mniejszych. Wynika to w pewnym stopniu ze struktury wielkościowej gospodarstw rolnych – w województwie funkcjonuje stosunkowo więcej dużych gospodarstw.

Struktura nakładów pracy w AWU na prowadzenie działalności rolniczej według grup obszarowych użytków rolnych

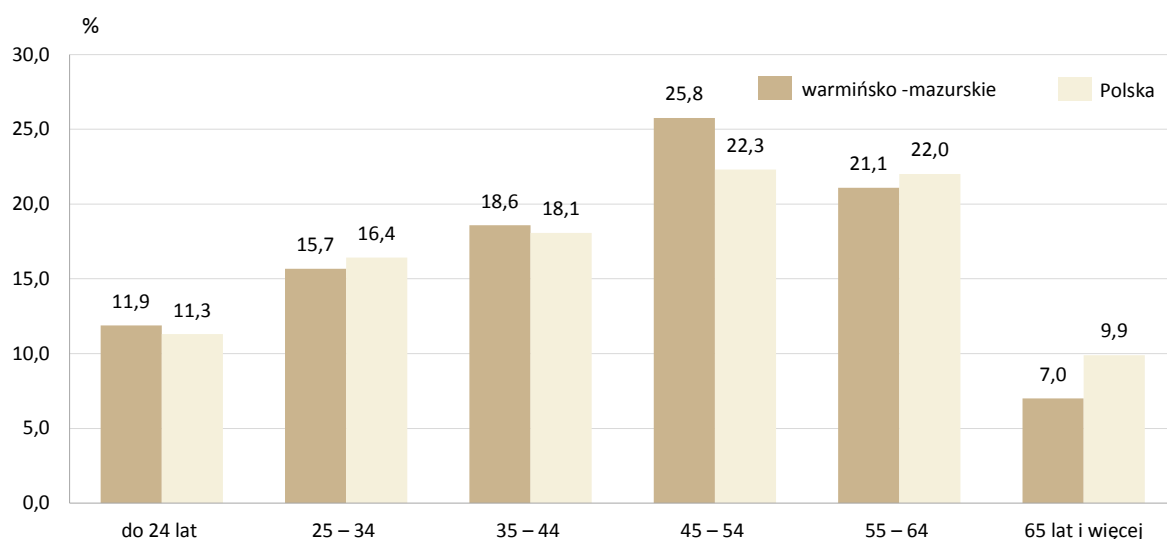
W województwie warmińsko-mazurskim, podobnie jak w kraju, zdecydowana większość nakładów pracy (w AWU) została poniesiona w **gospodarstwach indywidualnych** (96,7%), co jest w dużej mierze odzwierciedleniem struktury własnościowej polskiego rolnictwa (w kraju odsetek ten był jeszcze wyższy i wyniósł 98,0%). W gospodarstwach indywidualnych większość nakładów pracy wnieśli członkowie rodzinnej siły roboczej (członkowie rodziny użytkownika). Jedynie 6,5% stanowił wkład siły roboczej najemnej, pracowników kontraktowych i pomocy sąsiedzkiej (w kraju udział ten był niższy i wyniósł 5,2%).

Członkowie rodziny użytkownika w województwie warmińsko-mazurskim to według badania struktury gospodarstw rolnych grupa licząca 97,3 tys. osób (55,9 tys. w przeliczeniu na pełnozatrudnionych AWU). Wśród tej zbiorowości:

- 48,9% stanowili użytkownicy gospodarstw rolnych (27,3 tys. AWU),
- 27,2% stanowili małżonkowie użytkowników (15,2 tys. AWU),
- 23,9% stanowili pozostali członkowie rodziny (13,4 tys. AWU).

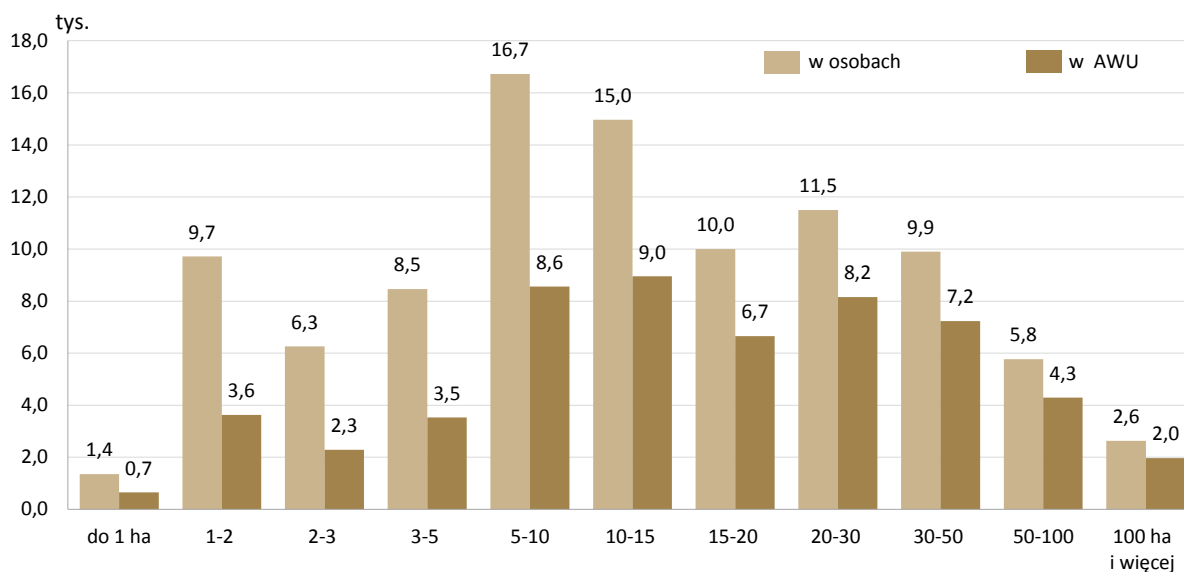
Ponad połowę zbiorowości członków rodziny użytkownika to mężczyźni (54,5%). Najliczniejszą grupę wśród rodzinnej siły roboczej, pracującej w gospodarstwach indywidualnych w województwie stanowiły osoby w wieku 45-54 lata (25,8%). Podobna sytuacja miała miejsce w kraju, tu jednak, w strukturze pracujących, zaobserwowano więcej niż w województwie osób najstarszych (po 55 roku życia) oraz w wieku 25-34 lata.

Struktura członków rodziny użytkownika pracujących w gospodarstwach rolnych według grup wieku

Wykorzystanie nominalnego czasu pracy rodzinnej siły roboczej było ściśle skorelowane z wielkością gospodarstwa rolnego. W gospodarstwach mniejszych obszarowo istniały w większym stopniu niewykorzystane zasoby pracy. Wraz ze zwiększaniem się powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach wzrastał stopień wykorzystania posiadanej siły roboczej – co widać po zmniejszającej się różnicy między liczbą pełnozatrudnionych w AWU oraz liczbą osób fizycznych.

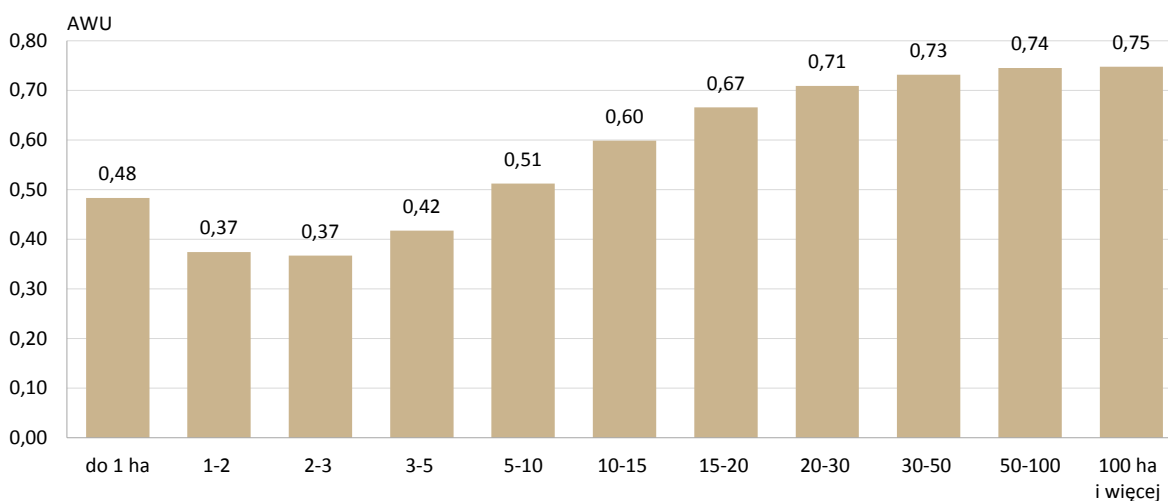
Członkowie rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego pracujący w gospodarstwie według grup obszarowych użytków rolnych

Powyższe wnioski potwierdzają zasadność skupienia się na analizie nakładów pracy w przeliczeniu na pełnozatrudnionych (w AWU), a traktowanie informacji o pracujących w osobach jedynie jako uzupełniającej.

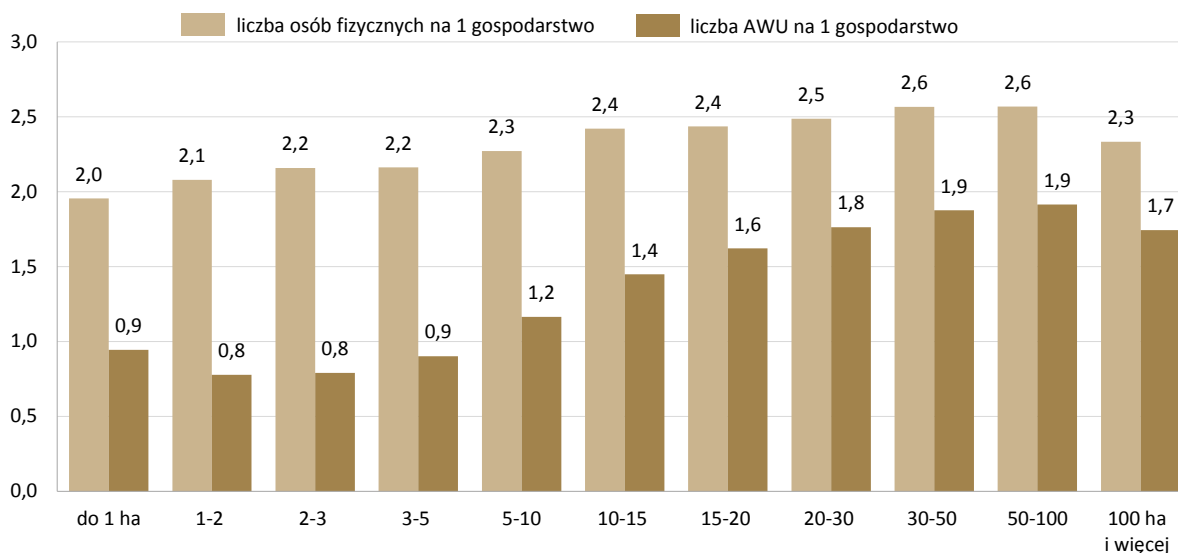
Generalnie, w przypadku rodzinnych gospodarstw rolnych – im większe było gospodarstwo, tym większy był godzinowy wkład pracy w prowadzenie działalności rolniczej samych użytkowników i ich współmałżonków, zwiększały się także nakłady pracy pozostałych członków rodziny. Średnie obciążenie pracą członków rodziny użytkownika (mierzone liczbą pełnozatrudnionych w AWU na fizyczną osobę pracującą) wyniosło w województwie 0,57 (w kraju 0,52).

Przeciętna liczba AWU przypadająca na pracującego członka rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego według grup obszarowych użytków rolnych

Z kolei przeciętna liczba członków rodziny użytkownika pracujących w gospodarstwie indywidualnym wyniosła ok. 2 osoby fizyczne. W przeliczeniu na pełny etat (liczba AWU na 1 gospodarstwo) wskaźnik ten wyniósł 1,3.

**Wskaźnik zatrudnienia rodzinnej siły roboczej w gospodarstwach indywidualnych
w przeliczeniu na gospodarstwo
według grup obszarowych użytków rolnych**

Członkowie rodziny użytkownika pracujący wyłącznie lub głównie w swoim gospodarstwie rolnym stanowili 77,8% zbiorowości rodzinnej siły roboczej, pracującej w gospodarstwach rolnych (w Polsce – 71,8%).

TABL. 6. PRACUJĄCY W SWOIM GOSPODARSTWIE ROLNYM

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem w osobach	Pracujący w osobach			Pracujący w %		
		wyłącznie	głównie	dodatkowo	wyłącznie	głównie	dodatkowo
Ogółem.....	97275	72468	3251	21556	74,5	3,3	22,2
mężczyźni.....	53061	37096	2327	13638	69,9	4,4	25,7
kobiety.....	44214	35372	924	7918	80,0	2,1	17,9

Zdecydowaną większość (74,5%) stanowiły osoby, dla których praca ta była wyłącznym zajęciem. Odsetek pracujących wyłącznie w gospodarstwie rolnym był znacznie większy wśród kobiet (80,0%) niż wśród mężczyzn (69,9%).

DOCHODY GOSPODARSTW DOMOWYCH Z UŻYTKOWNIKIEM GOSPODARSTWA ROLNEGO

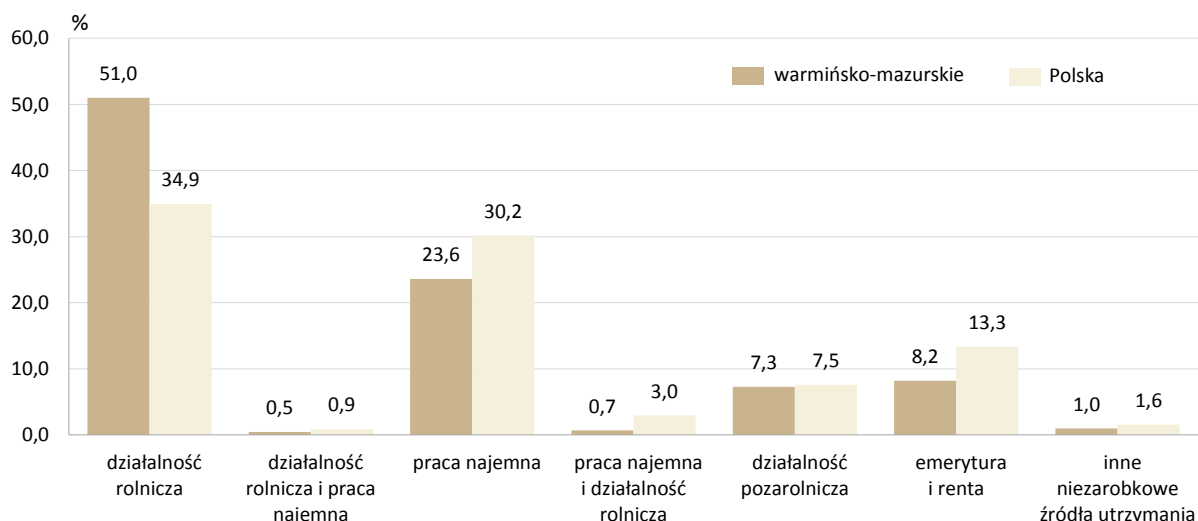
W okresie od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r. w województwie warmińsko-mazurskim 41,7 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego prowadziło działalność rolniczą, w tym 41,0 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha.

Obok dochodów z działalności rolniczej gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego uzyskiwały dochody z następujących źródeł (przy czym istniała możliwość uzyskiwania dochodów z kilku źródeł):

- pracy najemnej – 37,8% ogółu omawianych gospodarstw (w kraju było to 49,8%),
- emerytur i rent – 19,8% (w kraju – 30,9%),
- działalności pozarolniczej – 15,1% (w kraju – 15,2%),
- innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą – 3,5% (w kraju – 4,5%).

W województwie działalność rolnicza aż dla 51,0% (w kraju dla 34,9%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstw rolnego oraz 51,5% (w kraju – 35,4%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych stanowiła główne źródło utrzymania, czyli źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem.

Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według źródeł pochodzenia ponad 50% dochodów

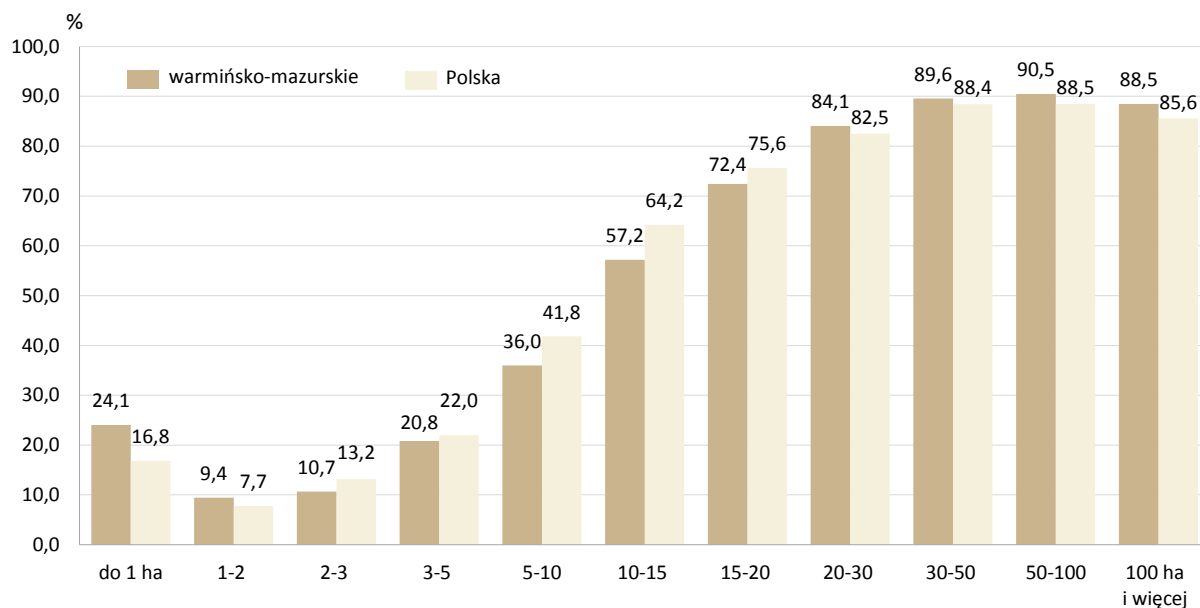

Jak widać w warmińsko-mazurskim główne źródło utrzymania częściej niż w kraju stanowiła działalność rolnicza, natomiast w kraju – praca najemna. W województwie rzadziej niż w kraju

dochody z emerytur i rent przekraczały 50% dochodów gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego.

Udział dochodów z działalności rolniczej w dochodach ogółem gospodarstw domowych był silnie powiązany z obszarem gospodarstw rolnych. Powierzchnia użytków rolnych wyznaczała potencjał produkcyjny i w znacznym stopniu możliwości uzyskiwania dochodów rolniczych.

Gospodarstwa indywidualne, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z działalności rolniczej według grup obszarowych użytków rolnych

Emerytury i renty przekraczające 50% dochodów gospodarstwa domowego posiadało 8,2% gospodarstw indywidualnych (w kraju 13,3%). W gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni do 1 ha użytków rolnych stanowiły one główne źródło dochodów dla 24,6% gospodarstw (w kraju – 23,3%), natomiast w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych – dla 7,9% gospodarstw (w Polsce dla 13,1%).

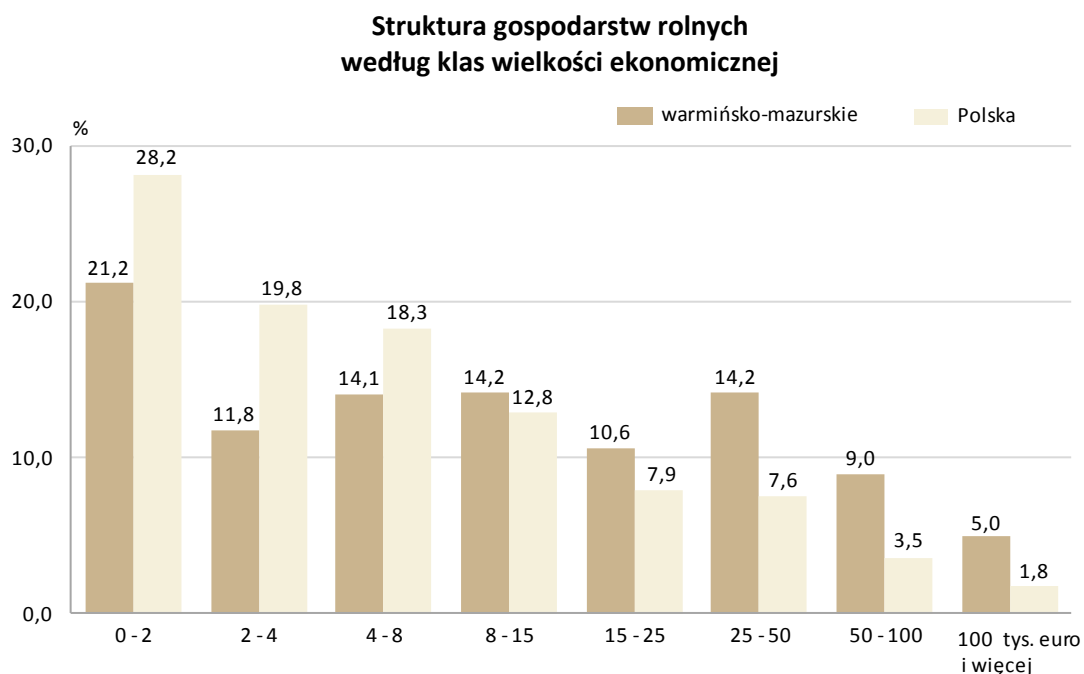
Dochody z pracy najemnej przekraczały 50% dochodów gospodarstwa domowego w przypadku 23,6% gospodarstw indywidualnych (w kraju 30,2%). W gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni do 1 ha użytków rolnych stanowiły one główne źródło dochodów dla 23,9% gospodarstw (w kraju dla 39,3%), natomiast w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych – dla 23,6% gospodarstw (w Polsce – 30,0%).

Działalność pozarolnicza stanowiła główne źródło utrzymania zaledwie dla 7,3% gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego (w Polsce dla 7,5%).

TYPOLOGIA GOSPODARSTW ROLNYCH

Dane pochodzące z badania struktury gospodarstw rolnych 2013 oraz wartości współczynników standardowej produkcji (opracowane przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy) dla każdej uprawy i kategorii zwierząt, pozwoliły na ustalenie dla każdego objętego badaniem gospodarstwa rolnego **wielkości ekonomicznej** oraz **typu rolniczego**. Zaprezentowano je według siedziby gospodarstwa rolnego.

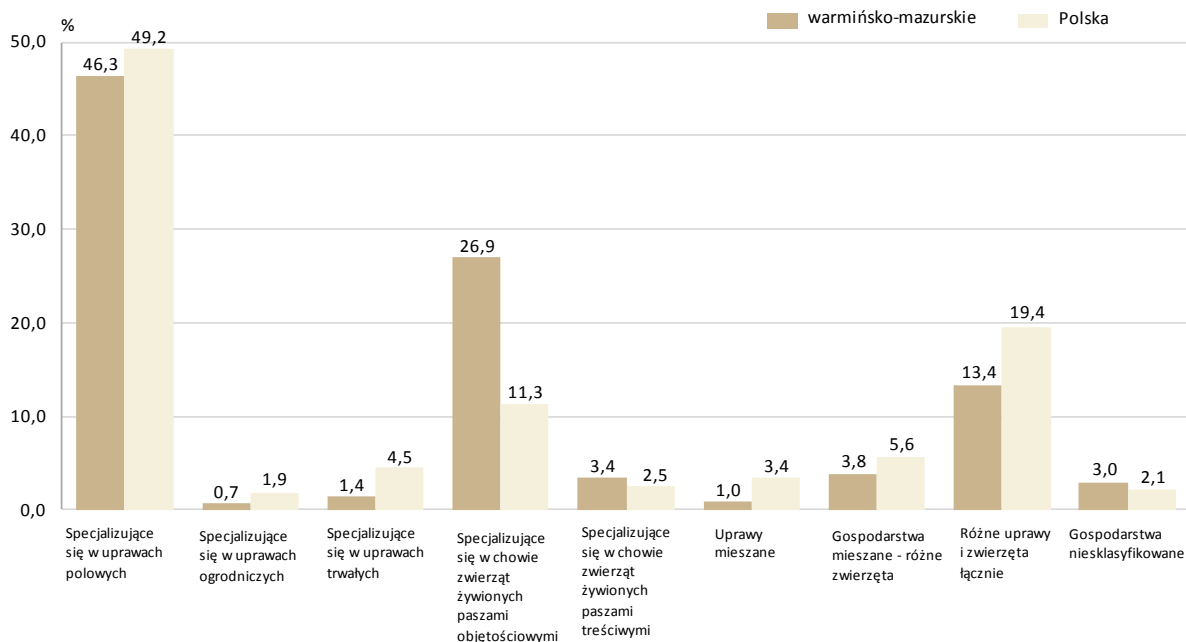
Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego była to całkowita standardowa produkcja gospodarstwa wyrażona w euro. Wielkość ekonomiczna gospodarstwa pozwoliła na jego zakwalifikowanie do odpowiednich klas.

W strukturze gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej w województwie warmińsko-mazurskim do najniższych klas, tj. 0-4 tys. euro należało 33,0% gospodarstw rolnych (w Polsce – 48,0%). Gospodarstwa największe ekonomicznie, tj. w klasie 50 tys. euro i więcej stanowiły 14,0% (w Polsce – 5,3%).

Typ rolniczy gospodarstwa określono na podstawie wielkości udziału standardowej produkcji poszczególnych działalności rolniczych prowadzonych w gospodarstwie w całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego.

Struktura gospodarstw rolnych według typu rolniczego

Wśród gospodarstw rolnych dominowały, podobnie jak w Polsce, gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych – 46,3%. Drugą dominującą grupę w województwie stanowiły gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi – 26,9% (w Polsce udział tej grupy wyniósł 11,3%). Trzecią pod względem liczebności grupę stanowiły gospodarstwa z różnymi uprawami i zwierzętami łącznie – 13,4% (w Polsce – 19,4%).